

Rapport

Antenneperceptie

Ministerie van VROM

Onderzoek naar kennis en attitude van burgers ten aanzien van antennemasten voor mobiele communicatie

Datum : Woensdag 25 Maart 2009
Project : MOM-0801_AvW
Ref : 10418
Auteur : Arno van Welzen en Maaïke Caarels

VOORWOORD

Voor u ligt het rapport voortkomend uit het door The Choice Marktonderzoek & Advies uitgevoerde onderzoek onder de Nederlandse bevolking naar de kennis en attitude ten aanzien van antennemasten voor mobiele communicatie. Het onderzoek heeft tot doel te bepalen wat het kennisniveau is over antennes en het gevoerde beleid en op welke wijze dit zich manifesteert in de perceptie en het gedrag van burgers.

Het rapport bevat een getalsmatige beschrijving van de gevonden resultaten, ondersteund door relevante tabellen. Dit om specifieke tekstgedeelten te onderstrepen, dan wel te verduidelijken.

Amsterdam, april '09

© The Choice Marktonderzoek & Advies
Maaïke Caarels & Arno van Welzen

INHOUDSOPGAVE

[1]	Management summary	
	Samenvatting belangrijkste resultaten	5
	Conclusies en aanbevelingen	9
[2]	Onderzoeksvraagstuk en opzet	
	Achtergrond	14
	Probleemstelling	15
	Onderzoeksdoelstelling	15
	Onderzoeksstrategie	16
	Rapportopbouw	16
[3]	Technische verantwoording	
	Steekproefstrategie	17
	Dataverzamelmethode	17
	Respons	17
	Vragenlijst	17
	Dataverzameling en -verwerking	18
	Betrouwbaarheid en nauwkeurigheid	18
	Validering	18
[4]	Belangrijkste resultaten	
	Profiel	20
	Socio demografische kenmerken	20
	Gebruik mobiele telefoon	22
	Mobiele communicatie	25
	Houding	25
	Veiligheidsperceptie	27
	Voor- en nadelen	32
	Antennemasten in het algemeen	37
	Kennis	37
	Houding	40

Antennemasten in de buurt _____	43
Aanwezigheid _____	43
Bezwaar en actie _____	44
Passieve informatiebehoefte _____	47
Actieve informatiebehoefte _____	49
Afzender gewenste informatie _____	50
Inhoud gewenste informatie _____	51
Vorm gewenste informatie _____	53
Berichtgeving over antennemasten _____	54
Wijze van berichtgeving _____	54
Invloed van berichtgeving _____	57
Antennemasten en de rol van de Rijksoverheid _____	63
Verwachtingen _____	63
Houding _____	67
Het Antennebureau _____	70
BIJLAGE	
Key findings expert interviews _____	74

[I] MANAGEMENT SUMMARY

Onderstaand de resultaten van het onderzoek samengevat en doorvertaald naar aanbevelingen of handreikingen.

[1.1] Samenvatting belangrijkste resultaten

Om een beeld te krijgen van de mate waarin antennemasten voor mobiele communicatie een issue vormen voor de Nederlandse bevolking, heeft The Choice marktonderzoek & advies in opdracht van het Ministerie van VROM onderzoek gedaan. Hiervoor is gebruikgemaakt van deskresearch, is een vijftal kwalitatieve expert-interviews gevoerd en een grootschalig kwantitatief onderzoek gedaan. De resultaten uit de deskresearch en expertinterviews hebben als input gediend voor een afgewogen inhoud en onderbouwde opzet van het kwantitatieve instrument. In deze eindrapportage worden alleen de resultaten van het kwantitatieve onderzoek behandeld.

De onderzoeksdoelgroep bestaat uit een representatieve groep Nederlanders van 18 jaar en ouder. Uiteindelijk hebben er N=1.680 personen meegewerkt aan het onderzoek. De meerderheid, bestaande uit N=1.376 heeft online meegewerkt. Een kleinere controlegroep van N=304 heeft telefonisch haar medewerking verleend.

PROFIEL

De ondervraagde groep vormt op de achtergrondkenmerken: geslacht, leeftijd, opleiding, inkomen, werkzaamheid en regio, een aan de werkelijkheid grenzende dwarsdoorsnede van de Nederlandse bevolking. De resultaten uit het onderzoek kunnen derhalve als algemeen geldend voor de gehele Nederlands sprekende bevolking van 18 jaar en ouder beschouwd worden.

Bijna alle Nederlanders hebben wel één of meerdere mobiele telefoons tot hun beschikking. Twee derde maakt hier minimaal dagelijks gebruik van. SMS'en is van de aanvullende mogelijkheden – telefoneren is buiten beschouwing gelaten – het populairst. Wanneer de Nederlanders mogen kiezen tussen vast en mobiel bellen, heeft de vaste telefoon in de meeste gevallen de voorkeur boven de mobiele telefoon. Het gebruik van de mobiele telefoon onder mannen en jongeren wijkt sterk af: niet alleen gebruiken mannen en de groep jonger dan 40 jaar veel meer van de aanvullende toepassingen die hun mobiele telefoon zoal biedt, ook geven zij vaker de voorkeur aan mobiel bellen ten opzichte van de vaste lijn.

MOBIELE COMMUNICATIE

Overigens hebben niet alle Nederlanders behoefte aan uitgebreide mogelijkheden op hun mobiele telefoon. Bijna de helft van de ondervraagden twijfelt aan het nut van het continu uitbreiden van het aantal toepassingen van draadloos communiceren. Slechts een derde vindt het belangrijk om nieuwe ontwikkelingen op het gebied van mobiele communicatie op de voet te volgen of denkt dat mobiel werken voor hem of haar in de toekomst belangrijker wordt. Mobiele communicatie is daarmee ingeburgerd, maar leeft niet bijzonder sterk onder de Nederlandse bevolking. Ruim 4 op de 10 voelt zich niet compleet zonder mobiele telefoon, terwijl een nagenoeg evengrote groep zeg zich wel compleet te voelen zonder. Vooral vrouwen en jongeren voelen zich vaak niet compleet zonder hun mobiele telefoon.

Het belangrijkste voordeel van de mobiele telefoon is overal bereikbaar zijn. Tegelijkertijd wordt dit ook opvallend vaak als een nadeel gezien. Overal bereikbaar zijn, betekent immers ook gemakkelijk 'lastig gevallen kunnen worden voor futiliteiten'.

'Straling' wordt *spontaan* door slechts 2% als nadeel van mobiele communicatie naar voren gebracht. Opvallend is dat men dit veelal niet zozeer met antennes associeert, maar met het mobiel toestel zelf. *Geholpen* geeft 16% van de Nederlandse bevolking aan de antennes die nodig zijn voor mobiele communicatie als nadeel te ervaren: 9% van de Nederlandse bevolking ervaart de antennes als nadeel van mobiele communicatie vanwege de mogelijke schadelijke gezondheidseffecten en 6% acht de antennes een nadeel omdat deze het landschap vervuilen.

Men voelt zich iets veiliger bij mobiel bellen, dan dat men mobiele communicatie veilig vindt. Naar alle waarschijnlijkheid is het begrip 'mobiele communicatie' voor veel mensen nog abstract en staat het ver van hen vandaan waardoor de onwetendheid, het gebrek aan kennis, de veiligheidsperceptie beïnvloedt. Desalniettemin wordt de veiligheid van beide, met gemiddeld ongeveer een 7, als voldoende bestempeld. Het is dan ook niet verbazingwekkend dat een zowel ruime meerderheid mobiele communicatie veilig vindt, als zich bij mobiel bellen veilig voelt. De groep die mobiele communicatie onveilig vindt en zich bij het gebruik van de mobiele telefoon onveilig voelt, is met een vijfde wel substantieel te noemen. Deze groep bestaat overwegend uit mannen en ouderen. De redenen voor de gevoelens van onveiligheid blijken nauwelijks gelieerd aan gezondheidsrisico's maar vooral aan afluisteren en misbruik. Een kleine groep plaatst vraagtekens bij de veiligheid van mobiele communicatie vanwege de mogelijke schadelijke stralingseffecten, maar vaker plaats men deze bij mobiel bellen. Door gerekend naar de gehele Nederlandse bevolking van 18 jaar en ouder, betreffen de gevoelens van onveiligheid omwille van de gezondheidsrisico's slechts 2%.

**KENNIS
ANTENNEMASTEN**

Het kennisniveau ten aanzien van antennemasten en het antennebeleid is ruim onvoldoende. Zo zegt ongeveer de helft niet te weten of de overheid het gebruik van mobiele communicatie stimuleert of het stralingsniveau van antennemasten (continu) in de gaten houdt. De groep die er niet van op de hoogte is of straling van antennemasten bij hantering van de huidige blootstellinglimieten schadelijk is of niet, is net iets kleiner. Daarnaast weet meer dan een derde van de Nederlanders niet of er in de toekomst meer antennemasten nodig zijn door het toenemend gebruik of dat antennemasten een belangrijke rol spelen in de gezondheidszorg en het onderwijs. De kennis die bij een meerderheid wel aanwezig is, is dat antennemasten van belang zijn voor de alarmdiensten en dat, om overal een goed bereik te hebben, op meerdere locaties antennemasten benodigd zijn.

Wanneer de Nederlandse bevolking op basis van de aanwezige kennis wordt ingedeeld in groepen, dan blijkt de grootste groep bestaande uit 7 op de 10 Nederlanders uit 'onwetenden'. Deze groep heeft maar matige kennis over antennemasten. Slechts een tiende behoort met een goed kennisniveau tot de goed geïnformeerden en een vijfde behoort tot de onjuist of niet geïnformeerden. Vrouwen vallen beduidend vaker dan mannen in deze laatste groep met niet of nauwelijks enige kennis.

**HOUDING
ANTENNEMASTEN**

De houding ten aanzien van antennemasten van Nederlanders loopt sterk uiteen. De helft vindt het mobiel kunnen bellen het allerbelangrijkste en dat daar antennemasten voor nodig zijn, accepteert men. De andere helft is van mening dat er niet meer antennemasten bij hoeven te komen dan er nu staan. Dit duidt dus op een 2-deling, die ook zichtbaar wordt bij de vraag of men zich zorgen maakt om de straling van antennes: Vier op de tien ondervraagden zegt zich hier zorgen over te maken. Een evengrote groep doet dit niet.

Ook op basis van de houding ten aanzien van antennis blijkt de Nederlandse bevolking in twee groepen in te delen: De groep voor wie antennemasten geen issue vormt, bestaande uit 51% van de Nederlanders, en de groep voor wie antennemasten wel een issue vormen [49%].

Deze laatste groep bestaat veelal uit vrouwen en mensen met onjuiste of geen kennis over antennemasten. De groep voor wie antennemasten geen issue vormen zijn beduidend vaker goed of redelijk geïnformeerd over antennemasten. Er is derhalve sprake van een sterk verband tussen kennis en houding als het gaat om antennemasten.

**ANTENNEMASTEN
IN DE BUURT**

Een kleine meerderheid van de Nederlanders geeft aan te weten of er al dan niet een antennemast in hun eigen woonomgeving staat. Volgens een derde is dit wel het geval en een kwart denkt dat er geen antennemast bij hen in de woonwijk staat. Iets minder dan de helft van alle Nederlanders zegt dus geen idee te hebben of er een antennemast in zijn of haar woonomgeving staat.

Indien een nieuwe antennemast voor mobiele communicatie in de woonwijk wordt geplaatst, geeft bijna de helft aan hier (waarschijnlijk) geen bezwaar tegen te hebben. Bijna 3 op de 10 Nederlanders zegt hier wel bezwaar tegen te hebben. Het beschikken over voldoende kennis en daarmee samenhangend een positieve(re) houding ten aanzien van antennemasten, zorgt ervoor dat men veel minder vaak bezwaar heeft tegen plaatsing van een antennemast dan wanneer men over onjuiste kennis beschikt of deze ontbreekt, en de houding ten aanzien van antennemasten negatiever is.

De actiebereidheid bij het plaatsen van een antennemast in de eigen woonomgeving, is met 17% zeker of waarschijnlijk wel overgaan tot actie, hoog te noemen. Dit varieert van het indienen van een schriftelijk bezwaar tot langsgaan bij de gemeente. Internet raadplegen is een stap die men eveneens betrekkelijk vaak zegt te zetten, evenals het aansluiten bij een actiegroep. Vooral mensen die zeggen nu geen antennemast in de woonwijk te hebben staan en mensen waarvoor antennemasten een issue vormen, vertonen een hogere actiebereidheid.

**INFORMATIE-
BEHOEFTE**

Ongeacht de actiebereidheid vindt een meerderheid dat zij bij plaatsing van een antennemast hierover geïnformeerd worden. Niet alleen de mensen waarvoor antennemasten ook daadwerkelijk een issue vormen, maar ook de mensen die zich minder druk maken om antennes vinden in een meerderheid van de gevallen dat zij hier vooraf over op de hoogte gebracht dienen te worden. Veel minder vaak, namelijk slechts 3 op de 10 Nederlanders, verwacht zelf op zoek gaan naar (meer) informatie over antennemasten. Natuurlijk is deze behoefte het grootst bij de groep met een negatieve houding en weinig kennis over antennemasten.

De gemeente is volgens de ondervraagden de meest logische afzender van informatie over de plaatsing van een antennemast in een woonwijk, al dan niet in combinatie met de mobiele operator. Zeker aangezien ongeveer de helft van de bevolking deze laatste partij ook als belanghebbende ziet. De Rijksoverheid wordt in dit verband veel minder vaak genoemd.

Het soort informatie dat men verwacht te krijgen van deze drie partijen verschilt sterk: Van de gemeente verwacht men naast algemene informatie over de plaatsing, ook informatie over de gevolgen, gevaren en risico's. Van de operator verwacht men daarentegen voornamelijk informatie over de plaatsing en van de Rijksoverheid juist uitsluitend over de gevolgen, gevaren en risico's. De voorkeursmedia voor informatie over antennemasten zijn folders en brochures en/of het internet. Vooral informatie vanuit de Rijksoverheid verwacht men op internet terug te vinden.

**BERICHT-
GEVING**

Een aanzienlijke groep Nederlanders heeft nooit iets gehoord, gezien of gelezen over antennemasten. Voor ongeveer de helft blijkt het onderwerp dan ook betrekkelijk nieuw. De groep die wel berichten over antennemasten heeft meegekregen, geeft in veel gevallen aan dat dit via de landelijke televisie, een regionaal of landelijk dagblad en/of het internet, is geweest. In ruim drie kwart van de gevallen hadden de berichten volgens de respondenten een negatieve toonzetting. Iets minder dan de helft geeft aan dat de toonzetting naast negatieve elementen ook positieve elementen bevatte.

Ondanks dat de toonzetting van de berichten rondom antennemasten dus overwegend negatief te noemen is, zegt de grootste groep hierdoor niet anders te zijn gaan denken over antennemasten. Een kleine 17% geeft aan wel anders te zijn gaan denken over antennes naar aanleiding van de berichten. In dit geval betreft het vaak de gevaren, risico's, gezondheid, veiligheid. Allen gerelateerd aan de straling.

Wanneer gekeken wordt naar de relatie tussen enerzijds de berichten over antennes en anderzijds de kennis, de houding en het gedrag, dan lijkt de invloed van de (media)berichten groter dan men zelf realiseert. Het deel dat berichten met een negatieve toonzetting herinnert, heeft ook vaker een gebrekkige kennis over antennemasten en maakt zich vaker zorgen om het stralingsrisico. Logischerwijs zorgt dit voor meer intentie tot bezwaar en een hogere actiebereidheid.

De groep waarvoor antennemasten een 'nieuw' onderwerp vormt omdat zij hierover nog niet eerder iets gezien, gehoord of gelezen hebben, is niet onverschillig over dit onderwerp. De gebrekkige kennis die deze groep heeft, lijkt te resulteren in een negatieve houding ten aanzien van antennemasten en geven net zo vaak als de groep die negatieve berichten over antennes heeft gehoord, aan dat zij zich zorgen maken om het stralingsrisico. De berichtgeving is dus uiteindelijk minder van invloed dan de gebrekkige kennis.

**ROL RIJKS-
OVERHEID**

De Rijksoverheid kan desondanks niet achterover gaan leunen. Men verwacht vooral een informatierol van de Rijksoverheid op dit gebied: De helft van de Nederlanders wil dat er actiever bericht wordt door de Rijksoverheid en dat de onderzoeken op dit gebied duidelijker naar buiten worden gebracht. Net iets minder dan de helft verwacht betere of betrouwbaarder onderzoeken en metingen. Hoewel mensen met gebrekkige kennis en een negatieve houding hieraan meer behoefte hebben, spelen deze gevoelens, in minder sterke mate, ook onder de mensen die goed geïnformeerd zijn en een positieve houding hebben.

Dat de houding ten aanzien van de informatievoorziening vanuit de overheid nogal reactief en afwachtend is, blijkt uit het gegeven dat de helft een voorkeur heeft voor folders en brochures en/of een Postbus 51 campagne. Men verwacht derhalve geïnformeerd te worden in plaats van zelf te informeren. Daarnaast wenst 4 op de 10 Nederlanders een algemene internetsite met informatie over antennemasten. Met de huidige informatievoorziening van overheidswege is meer dan 4 op de 10 ondervraagden niet tevreden. Dit geldt weliswaar vooral voor mensen met een gebrekkige kennis en een negatieve houding ten aanzien van antennes, maar een derde van de groep die wel geïnformeerd is en zich geen zorgen maakt om antennes, is eveneens ontevreden.

Over de rol van de Rijksoverheid zijn de meningen sterk verdeeld. Hoewel de helft erop vertrouwt dat er een zorgvuldig antennebeleid wordt gevoerd, geeft een kwart aan hier fiducie in te hebben. De groep die vindt dat er voldoende controle is op de plaatsing van antennes en dat er genoeg metingen worden verricht om de straling van antennes te monitoren, is even groot als de groep die dit niet vindt. Logischerwijs hangt dit nauw samen met de kennis en de houding ten aanzien van antennes in het algemeen: Wanneer deze positief is, is men eveneens positiever over de rol van de Rijksoverheid.

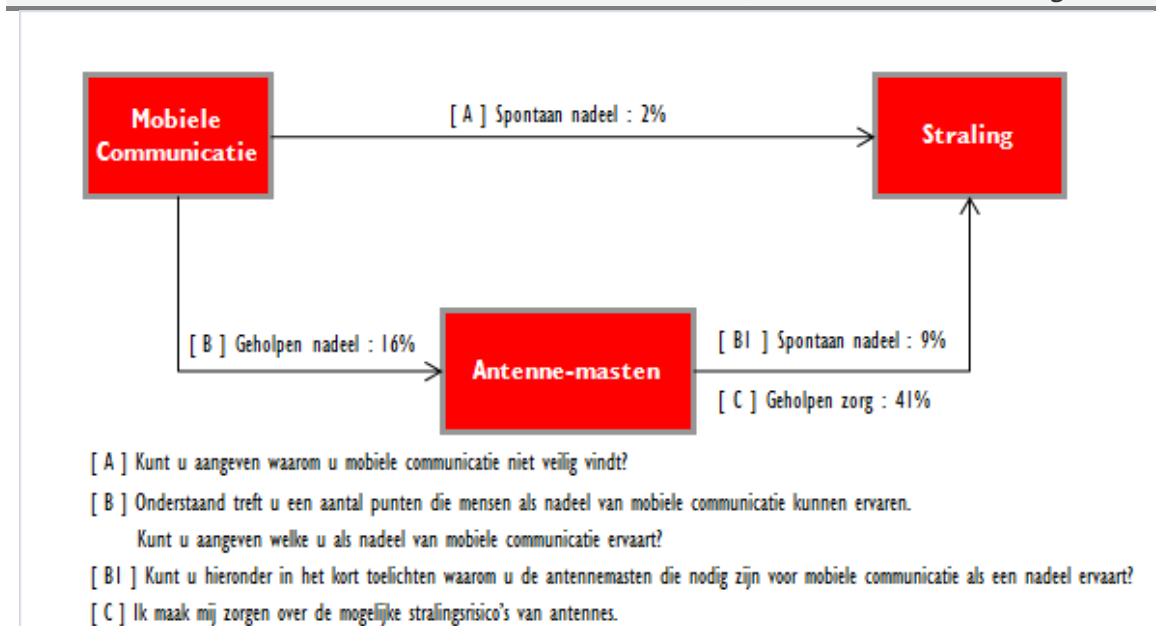
ANTENNE- BUERAU

Het Antennebureau geniet een zeer lage bekendheid onder de Nederlanders. Slechts 5% heeft wel eens van dit overheidsloket gehoord. De groep die daadwerkelijk informatie van het Antennebureau heeft geraadpleegd omvat slechts 1%. Gezien de lage bekendheid van het Antennebureau zelf is het niet verbazingwekkend dat ook de folders en brochures nagenoeg onbekend zijn bij de ondervraagden.

[1.2] Conclusies & aanbevelingen

Hieronder wordt schematisch de relatie tussen de drie belangrijkste onderwerpen van het onderzoek weergegeven, te weten: mobiele communicatie, antennemasten en straling. De percentages die worden weergegeven zijn berekend over de totale steekproef en verwijzen derhalve naar het percentage binnen de totale Nederlandse bevolking. *Percentages dienen niet te worden opgeteld, aangezien respondenten A, B en C voorgelegd hebben gekregen en hier dus sprake is van overlap.*

Grafiek :: Relatie tussen 3 kernelementen: mobiele communicatie, antennemasten en straling

Nederlanders leggen zelf nagenoeg niet de relatie tussen enerzijds mobiele communicatie en mobiel bellen en anderzijds de mogelijk nadelige effecten van straling. Slechts 2% noemt spontaan 'straling' als nadeel van mobiele communicatie en 16% van de Nederlanders wijst geholpen op antennemasten als nadeel van mobiele communicatie. Van deze 16% verwijst 56% naar de straling [= 9% geheel Nederland]. Ruim 4 op de 10 spreken geholpen hun zorg uit over de mogelijke stralingsrisico's van antennemasten.

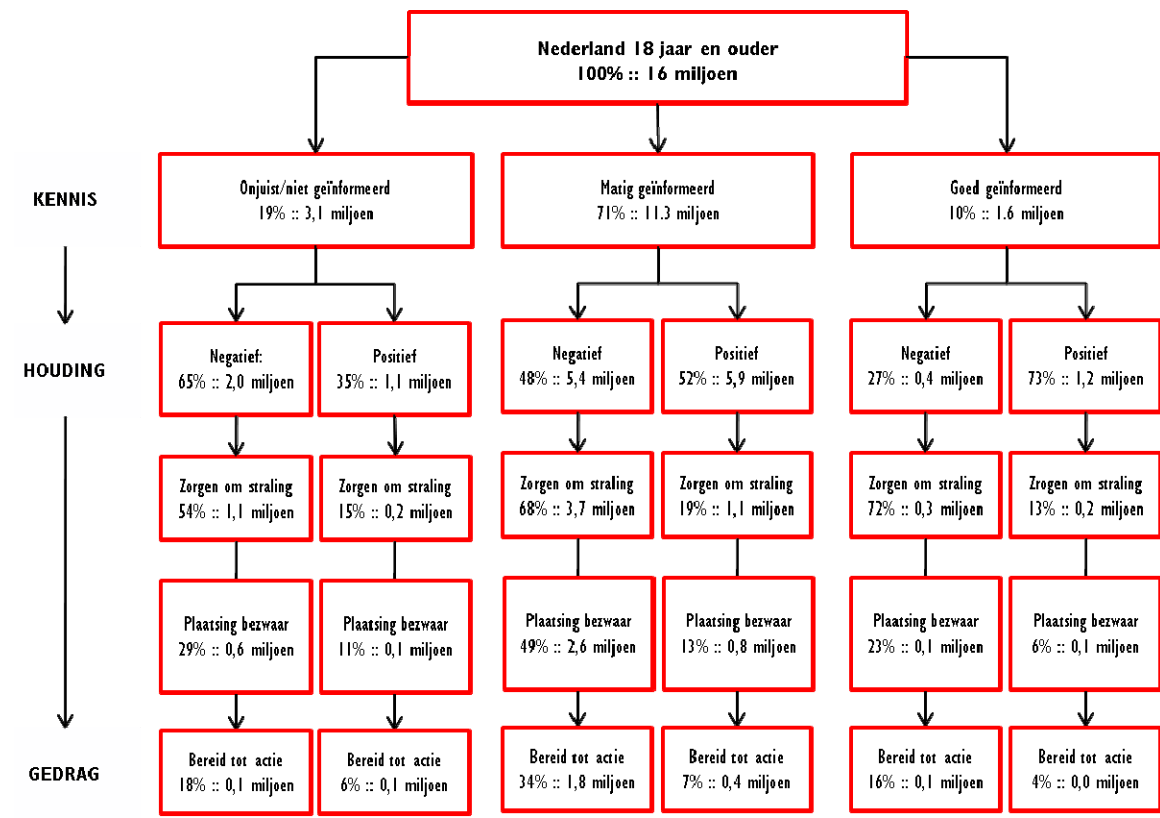
Spontaan vormen antennes en straling dus nagenoeg geen issue voor de Nederlandse bevolking. Echter, wanneer (*geholpen*) gevraagd wordt of men zich zorgen maakt over straling van antennemasten dan blijkt dit voor een substantiële groep wel een issue. Dit betekent dat men wel ontvankelijk is voor boodschappen afkomstig van bijvoorbeeld actiegroepen.

Op de volgende pagina nader ingegaan op de relatie tussen het kennisniveau, de houding en het gedrag en de ontvankelijkheid van de berichtgeving.

Het onderstaande schema toont de relatie tussen de kennis, de houding en het gedrag ten aanzien van antennemasten. De percentages die worden weergegeven zijn berekend over de groep waarop zij betrekking hebben en vervolgens doorgerekend naar het totaal aantal Nederlanders.

Grafiek :: Relatie tussen kennis, houding en gedrag ten aanzien van antennemasten

Naarmate het kennisniveau over antennemasten lager is, is de houding ten aanzien van antennemasten negatiever. Dit heeft als consequentie dat men in grotere getale bezwaar heeft tegen plaatsing van antennes (in de eigen woonwijk) en indien men daar acties aan verbind, het beleid en proces van plaatsing aanzienlijk kan frustreren. Zeker aangezien zij dan eveneens eerder bereid is daadwerkelijk tot actie over te gaan wanneer een antenne in de eigen woonwijk wordt geplaatst. Bij de juiste 'mobilisatie' vanuit actiegroepen bestaat er een substantieel risico dat het antennebeleid op deze manier 'uitgehoud' wordt.

Het is duidelijk dat het primair een cognitief probleem betreft. Het kennisniveau is te laag en bij een te kleine groep wel op niveau. Bovendien is de 'kennis' die men thans denkt te hebben in de helft van de gevallen zelfs helemaal nergens anders op gebaseerd dan het 'eigen gevoel'.

De helft van de Nederlanders heeft namelijk nog nooit iets over antennemasten gezien, gehoord of gelezen. Voor de andere helft geldt dat zij in veel gevallen negatieve berichten tot zich hebben gekregen. Deze negatieve berichten hebben bewust dan wel onbewust invloed op de houding en het gedrag ten aanzien van antennes.

Omdat de groep die goed geïnformeerd is betrekkelijk klein is, zal dus onder een groot deel van de Nederlanders de kennis over antennes moeten toenemen en/of bijgeschaafd worden. Deze groep valt vanwege haar grootte moeilijk te typeren. Wel is duidelijk dat onder vrouwen de kennis vaker tekort schiet dan onder mannen.

De groep waarbij het kennistekort of de onjuiste kennis leidt tot een negatieve houding ten aanzien van antennes, bestaat uit ongeveer de helft van de bevolking. Ook deze groep bestaat overwegend uit vrouwen en bevat tevens minder hoog opgeleiden.

In het volgende schema is de Nederlandse bevolking op basis van kennis, houding en gedrag grofweg ingedeeld in 8 groepen. Afgaande op de kennis en de houding wordt advies gegeven met betrekking tot de communicatiestrategie.

Grafiek :: Communicatiestrategie

		Negatief [49%]		Positief [51%]	
		Wel bereid tot actie [15%]	Niet bereid tot actie [32%]	Wel bereid tot actie [3%]	Niet bereid tot actie [48%]
Kennis	Goed [10%]	1%	2%	*	7%
	Matig + slecht/onjuist [90%]	14%	32%	3%	41%
		Versterken affectieve component: Vergroten emotionele betrokkenheid [3%]		Bestendiging affectieve en cognitieve component. Of niets doen [7%]	
		Versterken cognitieve en affectieve component: Vergroten kennis en emotionele betrokkenheid [46%]		Versterken cognitieve component: Vergroten kennis [44%]	

De groep Nederlanders die goed geïnformeerd is, een positieve houding ten aanzien van antennemasten hebben en ook niet bereid zijn tot actie is met 7% klein. Voor 41% geldt dat door het kennisniveau over antennes te verhogen, zij zich bij deze 7% zullen voegen. Voor bijna de helft van de Nederlanders volstaat niet alleen het versterken van de cognitieve component, maar dient tevens de affectieve component in de communicatie betrokken te worden. Dit kan bijvoorbeeld door het vertrouwen in het overheidsbeleid te vergroten of door eventuele onzekerheden die angstgevoelens oproepen weg te nemen. De groep waarbij alleen een affectieve boodschap tot het gewenste resultaat leidt, is met 3% zeer klein.

De belangrijkste conclusie die ook op basis van dit schema getrokken kan worden, is dat het versterken van de cognitieve component oftewel het vergroten van de kennis over antennes, wenselijk is onder een zeer grote groep van de Nederlandse bevolking [46% + 44%]. Dit betekent dat de communicatie vanuit (lokale) overheid gericht dient te zijn op het vergroten van de kennis omtrent antennemasten.

In onderstaand schema wordt de informatiebehoefte weergegeven in termen van onderwerp en in te zetten media. Ook hier worden de percentages weergegeven die zijn berekend over de totale steekproef en verwijzen derhalve naar het percentage binnen de totale Nederlandse bevolking.

Tabel :: Informatiebehoefte

Behoefte	Afzender	Inhoud	Vorm
72% wil geïnformeerde worden bij plaatsing van antenne in woonwijk	Gemeente	<ul style="list-style-type: none"> •• Gevolgen, gevaren en risico's •• Plaatsingsinformatie 	<ul style="list-style-type: none"> •• Folders / brochures •• Internet
	Operator	<ul style="list-style-type: none"> •• Plaatsingsinformatie 	
32% gaat zelf actief op zoek naar info bij plaatsing van antenne in woonwijk	Gemeente	<ul style="list-style-type: none"> •• Gevolgen, gevaren en risico's •• Plaatsingsinformatie 	<ul style="list-style-type: none"> •• Folders / brochures •• Internet
52% wil dat onderzoek op het gebied van antennes duidelijker naar buiten wordt gebracht	Rijksoverheid	<ul style="list-style-type: none"> •• Gevolgen, gevaren en risico's 	<ul style="list-style-type: none"> •• Folders / brochures •• Postbus 51 •• Algemene Internetsite
48% wil dat er actiever wordt bericht over antennes	Rijksoverheid	<ul style="list-style-type: none"> •• Gevolgen, gevaren en risico's 	<ul style="list-style-type: none"> •• Folders / brochures •• Postbus 51 •• Algemene internetsite

In het geval een antennemast in de woonwijk wordt geplaatst, is een meerderheid van mening dat zij daarover actief op de hoogte gesteld moet worden. Veel minder vaak gaat men zelf op zoek naar (meer) informatie. Men is dus duidelijk van mening dat de verantwoordelijkheid voor de informatievoorziening ligt bij de 'instanties' en gaat niet of nauwelijks uit van een eigen informatieplicht.

Veelal verwacht men dan vanuit de gemeente informatie over de gevolgen, gevaren en risico's en over de plaatsing. Van de operator verwacht men in dit geval uitsluitend informatie over de plaatsing. Dit wijst erop dat men meer vertrouwen heeft in de gemeente als het gaat om informatie omtrent mogelijke stralingsrisico's. De operator acht men klaarblijkelijk onvoldoende onafhankelijk hiervoor.

Daarnaast verwacht men, ongeacht of er nu een antennemast geplaatst wordt in de eigen woonwijk of niet, eveneens geïnformeerd te worden door de Rijksoverheid over de gevolgen, gevaren en risico's. Het liefst via folders of brochures of een Postbus 51 campagne. Daarnaast wordt ook een algemene internetsite wenselijk geacht. Slechts een kwart van de Nederlandse bevolking is tevreden met de huidige informatievoorziening over antennes vanuit de Rijksoverheid.

In de huidige situatie worden Nederlanders die nooit hebben nagedacht over antennes en straling, ook niet gestimuleerd om zich hier wel over te informeren en over na te denken. Dat is, tot het moment dat het dichtbij komt en dan blijkt op basis van onvoldoende en onvolledige informatie, emotie en overwegend negatieve berichtgeving de mening gevormd te worden.

Objectiviteit en openheid zijn van groot belang. Op dit moment spreekt een op de vier Nederlanders een sterk wantrouwen in de Rijksoverheid uit als het gaat om het Antennebeleid: Men durft er niet op te vertrouwen dat de overheid een beleid voert waarin een balans is tussen het stimuleren van mobiele communicatie enerzijds en de bescherming van de volksgezondheid anderzijds. Om de kennis bij de bevolking te vergroten, is een belangrijke voorwaarde dat men vertrouwen heeft in de afzender.

Eindconclusie en aanbeveling

Antennemasten vormen niet of nauwelijks een issue onder de Nederlandse bevolking en stralingsrisico relateert men primair aan het mobiele toestel. Dit wijzigt echter als voldaan wordt aan twee voorwaarden: nabijheid en bewustmaking. Wordt men namelijk gewezen op mogelijke stralingsrisico's en zijn er plannen tot plaatsing van een antenne in de eigen wijk, dan vormen (stralingsgevaar, gezondheidseffecten, etc. van) antennemasten een serieus issue voor ongeveer de helft van de bevolking. De geclaimde actiebereidheid is dan eveneens substantieel te noemen. Dit maakt deze groep potentieel ontvankelijk voor actiegroepen en hun boodschap. De reden is dat het kennisniveau gewoonweg onvoldoende is. Een te kleine groep is wel goed genoeg geïnformeerd om de boodschap van actiegroepen in een breder licht te bezien. Maar de ruime meerderheid is maar matig, niet of onjuist geïnformeerd. Dit creëert onzekerheid en in combinatie met de veelal negatieve berichtgeving, verwarring waar de aangewezen partijen (Rijksoverheid, gemeente en provider) op dit moment niet of onvoldoende tegenwicht aan bieden. Het gevolg is dat de perceptie wordt gevormd door eenzijdige, onjuiste en/of negatieve berichtgeving. Zeker aangezien men zich maar mondjesmaat actief informeert. Daarnaast is er bij deze groep sprake van een verhoogd wantrouwen ten aanzien van de Rijksoverheid maar is er wel behoefte aan informatie, ook vanuit de Rijksoverheid. Indien er vanuit de Rijksoverheid geen pro-actieve informatievoorziening plaatsvindt, laat zij de behoefte on vervuld en laat daarmee een leemte die vervolgens ingevuld kan worden door actiegroepen. Het gevolg hiervan is dat de groep die een laag kennisniveau koppelt aan een negatieve houding en een hogere actiebereidheid kan groeien tot een zodanige omvang dat zij de potentie heeft om het plaatsen van nieuwe antennemasten (grotendeels) tot een halt te brengen. Daarmee is er sprake een serieus risico dat tot uitholling van het antennebeleid kan leiden.

Wij achten het dan ook zeer aanbevelenswaardig om met gerichte communicatie-activiteiten burgers pro-actief te informeren over de risico's en het gevoerde beleid ten aanzien van antennemasten, en de kanalen waar zij meer informatie kunnen verkrijgen om zo actiegroepen de spreekwoordelijke 'wind uit de zeilen te nemen'. Als voornaamste doelgroep stellen wij voor de groep met een matige kennis omtrent antennemasten. Deze groep blijkt het meest 'zoekend' te zijn maar wel ontvankelijk voor informatie. De groep die slecht geïnformeerd is en een negatieve houding koppelt aan een hogere actiebereidheid, heeft haar mening al gevormd en is daarmee minder ontvankelijk voor een informatie vanuit de Rijksoverheid.

Ons advies luidt om middels kwalitatief vervolgonderzoek onder deze groep de informatiebehoefte nader uit te diepen en door te vertalen naar communicatieconcept dat de potentie en 'stopping power' heeft om het kennis-gat te dichten. Ook kan in dit onderzoek nader ingegaan worden op de achterliggende motivaties van de informatiebehoefte, de geloofwaardigheid van claims, het vertrouwen van afzenders en de toonzetting die bijdraagt aan de gewenste objectiviteit en openheid.

[2] ONDERZOEKSVRAAGSTUK EN OPZET

In dit deel wordt het onderzoeksvraagstuk en de onderzoeksopzet uiteengezet.

[2.1] **Achtergrond**

'Het scheppen van een prettige woonomgeving, het voeren van een ruimtelijk ontwikkelingsbeleid en de ontwikkeling van een duurzame toekomst' is de prioriteit van het ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM).

Eén van de aandachtsgebieden die verband houden met een prettige woonomgeving, de ruimtelijke ontwikkeling en een duurzame toekomst, zijn antennes. Het aantal GSM- en UMTS-antennes in Nederland is de laatste jaren explosief toegenomen. En onder invloed van de voortgaande technologische ontwikkelingen is het einde van de groeiende behoefte aan breedbandig draadloze communicatie – vanuit zowel privé als zakelijk oogpunt – nog niet in zicht.

De consequentie hiervan is dat het aantal antenneopstelpunten de komende jaren sterk zal moeten worden uitgebreid en de bestaande gemoderniseerd. Dit om te kunnen blijven voldoen aan voornoemde behoefte van burgers en bedrijven. De uitbreiding van het aantal antenneopstelpunten heeft uiteraard eveneens z'n weerslag op de leefomgeving. Daarom is in 2000 het Nationaal Antennebeleid opgesteld door de hiervoor verantwoordelijke ministeries van Economische Zaken (EZ) en Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer (VROM). Het doel is *het binnen duidelijke kaders van volksgezondheid, leefmilieu en veiligheid stimuleren en faciliteren van voldoende ruimte voor antenneopstelpunten*.

Voornoemde stimulering en facilitering van de mobiele infrastructuur verloopt echter, niet zonder slag of stoot. De ministeries van VROM & EZ constateren dan ook dat de sfeer waarin de uitbouw en modernisering van het netwerk plaatsvindt niet altijd even constructief is. Hierbij kan gedacht worden aan de publieke opinie en de houding van gemeenten. Want hoewel de onrust overwegend lokaal georiënteerd is en het belang van en de wens tot mobiele communicatie onomstreden, grijpen enkele pressiegroepen de onrust aan om in een bredere context publiciteit te genereren. Via media en internet vragen zij vooral aandacht voor de veiligheid van de UMTS-antennes maar ook andere aspecten als landschapsvervuiling grijpen zij aan. In hun publicaties en reacties verwijzen zij frequent naar de *mogelijk* schadelijke gezondheidseffecten van UMTS-antennes op mensen.

Onduidelijk is of de discussie over antennes breed maatschappelijk gedragen wordt of dat het protest niet verder reikt dan lokale tegenstanders in gemeenten die hier gevoelig voor zijn. Onduidelijk is of het overgrote deel een hoger belang toedicht aan het *bewezen* nut van mobiele communicatie versus het *mogelijk* schadelijke gevolg van het gebruik of de gepercipieerde vervuiling van het leefmilieu. Een ongewenste maar potentiële consequentie is dat indien het protest groeit in omvang en mobilisatie, dit het beleid van de ministeries van VROM & EZ inzake de antennes kan frustreren. Bij voldoende omvang zou dit op termijn – het tempo van – de uitbreiding en modernisering van het breedbandige draadloze netwerk wellicht kunnen gaan ondermijnen.

Het ministerie heeft dit onderkend en stelt zichzelf de vraag of de huidige communicatiestrategie van de overheid en het Antennebureau – het overheidsbureau voor informatie, voorlichting en advies over antennes – met betrekking tot de voorlichting over antennes, volstaat.

Harde cijfers' over de houding van burgers ten aanzien van antennes ontbreken. Ook is er nog geen inzicht in het kennisniveau van burgers over antennes en het gevoerde beleid. En ook met betrekking tot de ontvankelijkheid van burgers van argumenten voor of argumenten tegen beschikt het ministerie niet over de gewenste gegevens.

Om de kennis en attitude inzake antennes te inventariseren én zo te bepalen of de huidige communicatiestrategie volstaat en niet te veel gebaseerd is op aannames, is onderzoek nodig. Deze informatie is essentieel om in te spelen op de gepercipieerde tegenstand en te voorkomen dat dit op termijn het antennebeleid kan ondermijnen. De ministeries van VROM & EZ hebben marktonderzoekbureau The Choice uit Amsterdam gevraagd onderzoek te doen.

[2.2] **Probleemstelling**

Het voorgaande vraagstuk is als volgt vertaald in de probleemstelling:

In hoeverre vormen antennes een issue onder de Nederlandse bevolking, wat is het kennisniveau over de antennes en het gevoerde beleid en op welke wijze manifesteert dit zich in de perceptie en het gedrag van burgers.

[2.3] **Onderzoeksdoelstelling**

De onderzoeksdoelstelling is 4-ledig van aard, te weten:

Inzicht geven in de perceptie van burgers in de meest brede zin des woords als het gaat om antennes;

Vaststellen van het kennisniveau van burgers over antennes en het gevoerde antennebeleid en van de ontvankelijkheid voor argumenten voor of tegen dit beleid;

Inzichtelijk maken welke rol de (media)berichtgeving speelt bij de perceptie over antennes;

Handreikingen doen voor (aanpassingen in) de communicatie richting burgers.

Het onderzoek biedt het ministerie alle informatie om tot een weloverwogen beslissing te komen haar huidige communicatiestrategie ongewijzigd voort te zetten of deze onderbouwd aan te passen.

[2.4] **Onderzoeksstrategie**

Het vraagstuk en de dynamiek van het onderwerp vraagt om een periodiek onderzoek met een jaarlijkse frequentie. Deze rapportage bevat de beschrijving van de 0-meting. Ontwikkelingen in mobiele communicatie volgen elkaar namelijk sneller op dan een deel van de bevolking kan volgen of bevatten. Denk hierbij aan GSM, EDGE, UMTS, HSDPA, WiMax etc. De perceptie en het kennisniveau van de burger is hiermee niet statisch, maar dynamisch. Door dit onderzoek periodiek uit te voeren verkrijgt het ministerie inzicht in de ontwikkeling van de perceptie en het kennisniveau en kan zij in haar communicatiestrategie hierop sturen en de ontwikkeling vaststellen;

Voorafgaand aan het kwantitatieve onderzoek is een deskresearch uitgevoerd gecombineerd met enkele expert-interviews. Hoewel er veel informatie beschikbaar is die als input zou kunnen dienen voor de kwantitatieve meting, is deze enerzijds eenzijdig van aard en biedt deze anderzijds onvoldoende diepgang. De resultaten van het vijftal expert-interviews hebben als input gediend voor de kwantitatieve meting en zijn als bijlage aan deze rapportage toegevoegd.

[2.5] **Rapportopbouw**

Het rapport bestaat uit een getalsmatige beschrijving van de gevonden resultaten ondersteund door relevante tabellen en grafieken. Dit om specifieke tekstgedeelten te onderstrepen dan wel te verduidelijken.

In de tabellen wordt onderscheid gemaakt naar enkelvoudige vraagstelling en 'batterij vraagstelling'. Dat wil zeggen dat in de tabellen van de enkelvoudige vragen een totaal van 100% te zien is en dat in de tabellen waar meerdere antwoorden mogelijk zijn het percentage van de gegeven antwoorden ('valid cases') is aangehouden.

Daar waar het gevonden percentage beneden de 0.5% bedraagt, is dit met een * aangegeven. De tabellen bevatten de absolute aantallen, de percentages per antwoordcategorie en de cumulatieve percentages. In de tabellen waar deze driedeling niet mogelijk is, en in de grafieken, is onderaan het basisaantal [Basis. N = ...] genoteerd.

Het rapport start in deel [3] met een 'wetenschappelijk fundament' dat de betrouwbaarheid en de waarde van de resultaten onderbouwt en bekrachtigt. Daarna volgt in deel [4] een uitgebreide uiteenzetting van de resultaten op de verschillende vragen.

[3] TECHNISCHE VERANTWOORDING

Deel 3 behandelt de beslissingen die voorafgaand aan en gedurende de onderzoeksuitvoering zijn genomen.

[3.1] Steekproefstrategie

Het ministerie van VROM wenst de gehele Nederlandse bevolking van 18 jaar en ouder in het onderzoek te betrekken en derhalve is er sprake van een steekproefsgewijs onderzoek. Middels deze methode is een representatieve steekproef uit de populatie ondervraagd.

[3.2] Dataverzamelmethode

Er is gekozen voor een online [CAWI] in combinatie met een telefonische enquête [CATI]. De telefonische enquête dient als validatie voor de online enquête en om specifieke groepen die minder sterk vertegenwoordigd zijn in online panels in voldoende mate in het onderzoek te betrekken. Hierdoor ontstaat een betere dwarsdoorsnede van de onderzochte populatie.

[3.2.1] Respons

In totaal hebben N=1.680 personen meegewerkt aan het onderzoek: 304 personen [18%] zijn telefonisch ondervraagd en 1.376 [82%] personen hebben de vragenlijst via internet ingevuld.

De online enquête is in week 51 en 52 van 2008 aan de respondenten voorgelegd. Het telefonische veldwerk heeft gelopen van week 52 van 2008 tot en met week 3 van 2009.

[3.3] Vragenlijst

The Choice heeft op basis van de door uitkomsten van het deskresearch en de experts een concept vragenlijst opgesteld. In nader overleg met de betrokken partijen is deze vervolgens in een iteratief proces geoptimaliseerd en gefinaliseerd.

De uiteindelijke vragenlijst behandelt de volgende onderwerpen:

- Profiel respondenten
- Gebruik & houding mobiele communicatie/telefonie
- Informatiebehoefte bij plaatsing van antennes
- Kennis ten aanzien van antennes
- Houding ten aanzien antennes
- Berichtgeving antennes
- Houding ten aanzien van de rol van de overheid

[3.4] Dataverzameling en verwerking

De gegevens die zijn verzameld door middel van Computer Assisted Web Interviewing (CAWI) en Computer Assisted Telephonic Interviewing (CATI), zijn geëxporteerd naar het analyseprogramma SPSS en verrijkt met de open antwoorden. Beide datasets zijn afzonderlijk gecontroleerd op juistheid en volledigheid van invullen onder gebruikmaking van The Choice' Data Validatie tool. Onvolledige of onjuiste 'records' zijn uit de dataset verwijderd. Vervolgens zijn beide bestanden samengevoegd.

[3.4.1] Betrouwbaarheid en nauwkeurigheid

De netto omvang van N= 1.680 is voldoende om betrouwbare uitspraken over de onderzoeksobjecten te doen. Er is uitgegaan van een nauwkeurigheidspercentage van maximaal 2,4% bij 95% betrouwbaarheid. Een nauwkeurigheidspercentage van 2,4% houdt in dat indien bij een verschijnsel een percentage van 50 wordt waargenomen, bijvoorbeeld 50% van de respondenten is 'vrouw', men met 95% zekerheid kan zeggen dat het feitelijke percentage vrouwen varieert tussen de 47,6% en 52,4%.

[3.4.2] Validering

Door een vergelijking te maken tussen de verdeling op basis van leeftijd en geslacht van de Nederlandse bevolking van 18 jaar en ouder (Bron: CBS Statline 2008) en de verdeling zoals aanwezig in beide datasets voor samenvoeging, wordt de representativiteit van beide steekproeven nagegaan. Het doel is te achterhalen of alle binnen de populatie aanwezige groepen evenredig zijn vertegenwoordigd in het databestand en er dus geen systematische vertekening is opgetreden. Dit is gebeurd aan de hand van de volgende 2 variabelen:

- Geslacht
- Leeftijd

De onderstaande tabel toont de verdeling in de populatie en beide steekproeven zowel ongewogen als gewogen.

Steekproefindeling

	Mannen, 18 - 29	Mannen, 30 - 39	Mannen, 40 - 49	Mannen, 50 - 59	Mannen, 60 +	Vrouwen, 18 - 29	Vrouwen, 30 - 39	Vrouwen, 40 - 49	Vrouwen, 50 - 59	Vrouwen, 60+
POPULATIE										
Percentage	9%	9%	10%	9%	12%	9%	9%	10%	9%	15%
DATAFILE ongewogen										
Telefonisch	12%	12%	12%	7%	6%	12%	13%	13%	7,5%	6%
Online	8%	9%	9%	9%	15%	9%	9%	9%	8,4%	15%
DATAFILE gewogen										
Telefonisch	9%	9%	10%	9%	12%	9%	9%	10%	8,7%	15%
Online	9%	9%	10%	9%	12%	9%	9%	10%	8,6%	15%

Omdat er in beide steekproeven sprake is van vertekening, is de netto steekproef teruggewogen naar de populatie op basis van CBS cijfers. De rijen 'populatie' geeft de verdeling weer binnen de populatie uit CBS Statline 2008. De rijen daaronder representeren de verdeling in de geschoonde databestanden. De derde set rijen 'datafile gewogen' geeft de procentuele verdeling weer na toepassing van de weegfactoren.

Indien de laatste set rijen wordt vergeleken met de eerste set, dan noteren deze vergelijkbare percentages. Met een aan de werkelijkheid grenzende betrouwbaarheid is de gewogen dataset representatief voor de populatie.

De telefonische en de online datafile zijn voor deze rapportage bij elkaar gevoegd en gewogen op basis van de hierboven beschreven verdeling. Hieraan voorafgaand zijn de telefonische en de online resultaten op de belangrijkste vraagstellingen uit het onderzoek met elkaar vergeleken. Hierop blijken zich geen significante verschillen voor te doen tussen de antwoorden van de telefonische en de online respondenten. De samenvoeging van beide datafiles zal derhalve geen vertekening van de resultaten veroorzaken.

Ten behoeve van de analyse zijn enkele variabelen gehercodeerd en is voor iedere variabele de geëigende kwantitatieve analysetechniek toegepast. Daar waar mogelijk zijn de resultaten in één tabel of grafiek opgenomen. Dit om een totaal overzicht te creëren en om te voorkomen dat de lijvigheid van het rapport het overzicht in de weg komt te staan.

De antwoordcategorieën 'weet niet' en 'niet van toepassing' zijn daar waar niet relevant geacht, niet meegenomen in de analyse en als 'system missing' vermeld. Daar waar zij wel degelijk van belang zijn geacht, zijn zij uiteraard wél in de analyse betrokken.

Alle relevante kernvariabelen zijn onder gebruikmaking van de chi-kwadraat toets, de t-toets en correlatie gecombineerd met de profielvariabelen en andere kernvariabelen op significantie getoetst. Indien het gevonden verschil statistisch én marketingtechnisch betekenisvol is, is hiervan melding gemaakt in de rapportage. Ook indien een verwacht verschil niet waargenomen is, is hiervan melding gemaakt. In veel gevallen zijn de oorspronkelijke uitkomsten van deze analyses opgenomen in de bijlagen.

[4] BELANGRIJKSTE RESULTATEN

In dit hoofdstuk worden de belangrijkste resultaten van het onderzoek behandeld. Achtereenvolgens komen aan de orde:

- ∴ Profiel
- ∴ Mobiele communicatie
- ∴ Antennemasten in het algemeen
- ∴ Antennemasten in de buurt
- ∴ Berichtgeving over antennemasten
- ∴ Antennemasten en de rol van de overheid

[4.1] Profiel

Allereerst worden beknopt de socio-demografische kenmerken van de steekproef behandeld. Vervolgens wordt ingegaan op het gebruik van de mobiele telefoon.

[4.1.1] Socio demografische kenmerken

Deze paragraaf gaat nader in op het profiel van de respondenten die hebben meegewerkt aan het onderzoek. Onderstaande tabel toont de (gewogen) verdeling naar geslacht, leeftijd, opleiding, inkomen, werkzaamheid en Nielsen regio.

Tabel :: Geslacht, leeftijd [gewogen]

<i>Geslacht</i>	Abs.	%
Man	824	49%
Vrouw	857	51%
Totaal	1681	100%

<i>Leeftijd</i>	Abs.	%
18-29 jaar	308	18%
30-39 jaar	300	18%
40-49 jaar	334	20%
50-59 jaar	292	17%
60+ jaar	446	27%
Totaal	1681	100%
Gemiddelde leeftijd	46,1 jaar	

Tabel (vervolg) :: Opleiding, inkomen, werkzaamheid, Nielsen regio [gewogen]

<i>Opleidingsniveau</i>	Abs.	%
Hoog opgeleid	525	32%
Middelbaar opgeleid	705	43%
Laag opgeleid	410	25%
Totaal	1639	100%
<i>Inkomen</i>	Abs.	%
Beneden modaal	356	27%
Modaal	421	32%
1,5 keer modaal	309	24%
2 keer modaal	133	10%
Meer dan 2 keer modaal	89	7%
Totaal	1308	100%
<i>Werkzaamheid</i>	Abs.	%
Werkzaam in een beroep	958	59%
Niet werkzaam	412	25%
Studerend of schoolgaand	105	6%
Huisman of -vrouw zonder ander beroep	154	9%
Totaal	1628	100%
<i>Nielsen regio</i>	Abs.	%
Grote steden	248	15%
Rest Westen	500	30%
Noord	235	14%
Oost	325	20%
Zuid	348	21%
Totaal	1656	100%

De verdeling naar geslacht en leeftijd is als gevolg van de weging gelijk aan die van de Nederlandse bevolking van 18 jaar en ouder. De gewogen steekproef vormt ook op de andere variabelen, opleiding, inkomen, werkzaamheid en Nielsenregio, een aan de werkelijkheid grenzende afspiegeling van de Nederlandse bevolking van 18 jaar en ouder [Statline 2008].

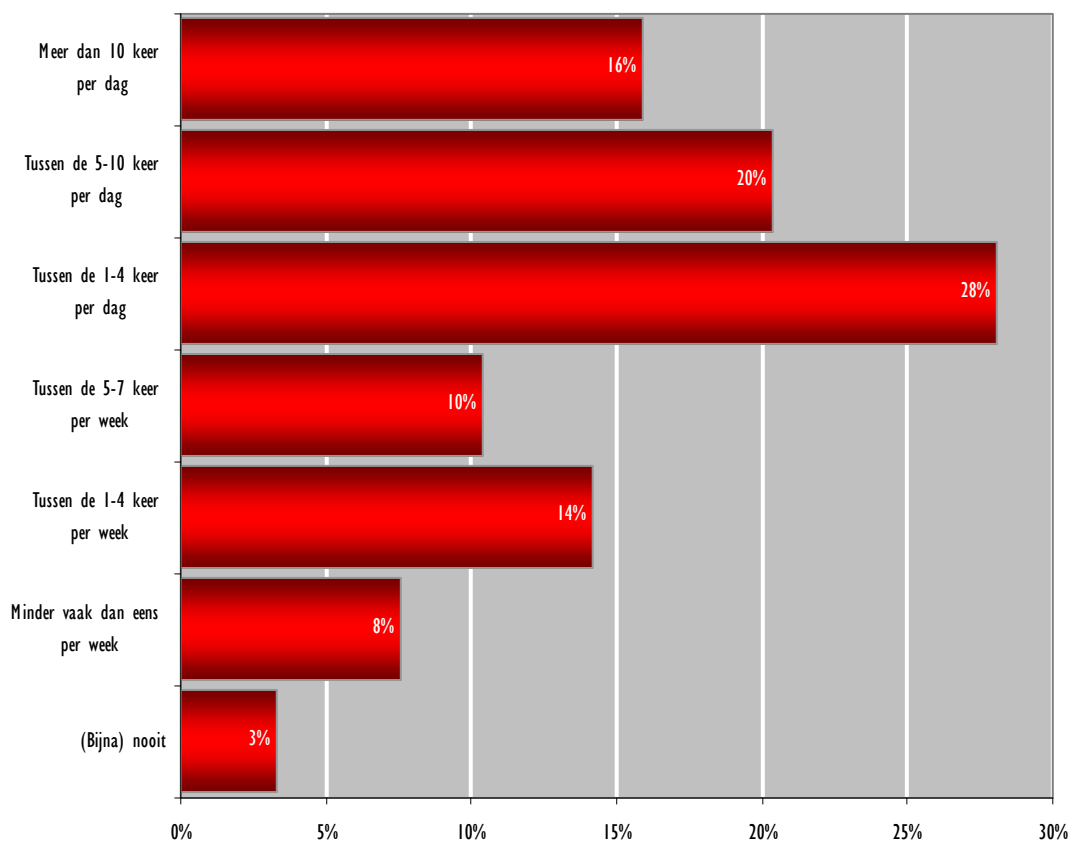

[4.1.2] Gebruik mobiele telefoon

Deze paragraaf gaat nader in op het gebruik van de mobiele telefoon. In dit kader wordt stilgestaan bij de gebruiksfrequentie, toepassingen en de voorkeur van mobiele telefonie ten opzichte van een vaste netlijn.

De penetratie 'mobiele bellers' ligt binnen de steekproef op 96%. In de volgende grafiek wordt getoond in welke frequentie gebruik wordt gemaakt van een mobiele telefoon.

Grafiek :: Gebruiksfrequentie [Vraag 130]

De frequentie waarmee van de mobiele telefoon gebruik wordt gemaakt is hoog. Bijna twee derde gebruikt de mobiele telefoon minimaal dagelijks. De grootse groep [28%] raadpleegt de telefoon zelfs tussen de 1 en 4 maal per dag. Een kleine groep bestaande uit 8% belt en/of smst minder vaak dan eens per week.

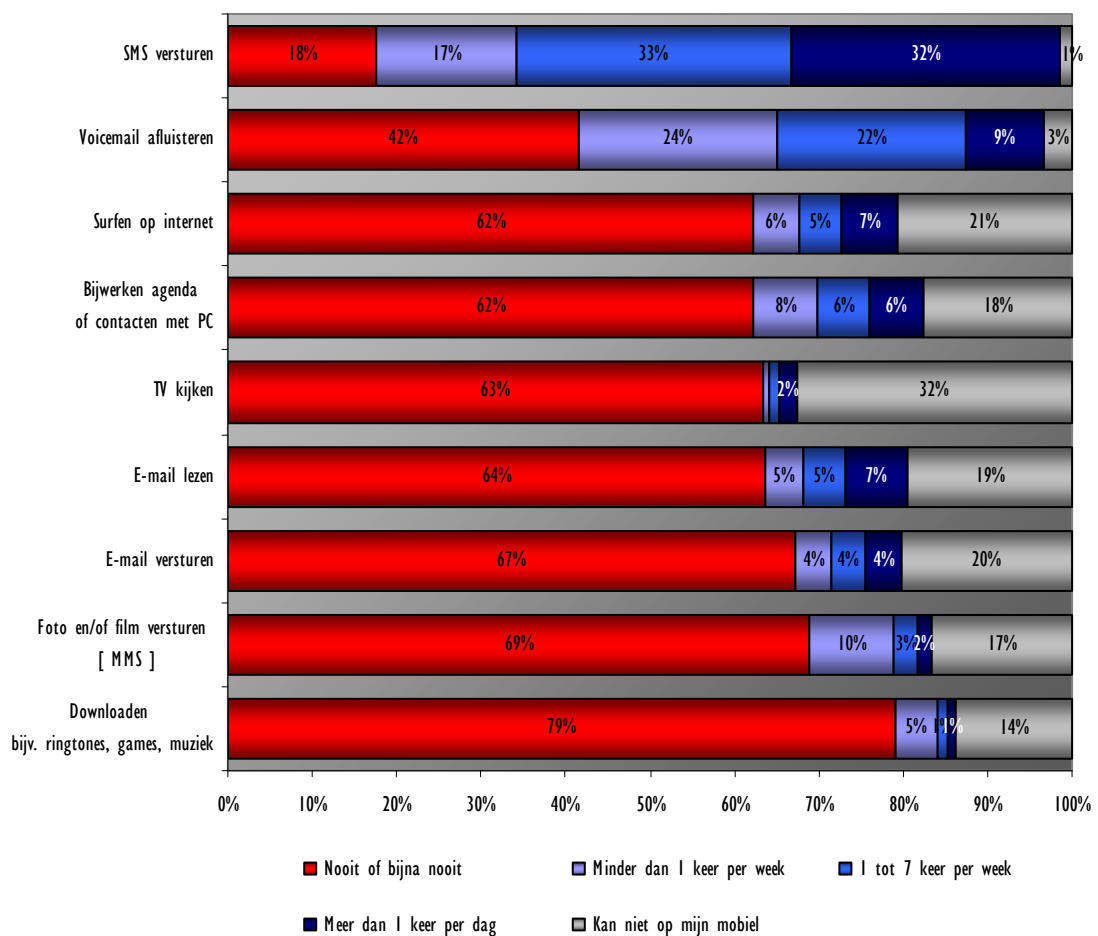
Nadere analyse laat zien dat de frequentie waarin de mobiele telefoon wordt gebruikt, afneemt naarmate men ouder wordt: Een derde van de jongeren hanteert het toestel meer dan 10 keer per dag, onder 60-plussers ligt dit percentage op 3%. Van de 60-plussers geeft 17% aan minder dan eens per week van zijn of haar mobiele telefoon gebruik te maken.

De mobiele telefoon wordt door nagenoeg iedereen in ieder geval voor privé-doeleinden gebruikt [97%]. Ongeveer 7 op de 10 mobiele bellers gebruikt de telefoon *uitsluitend* privé. Voor de resterende 30% is de mobiel (ook) in gebruik voor zakelijke doeleinden.

In de onderstaande grafiek wordt voor verschillende gebruikstoepassingen van de mobiele telefoon weergegeven hoe vaak men hiervan gebruikmaakt.

Grafiek :: Gebruikstoepassingen [Vraag 140]

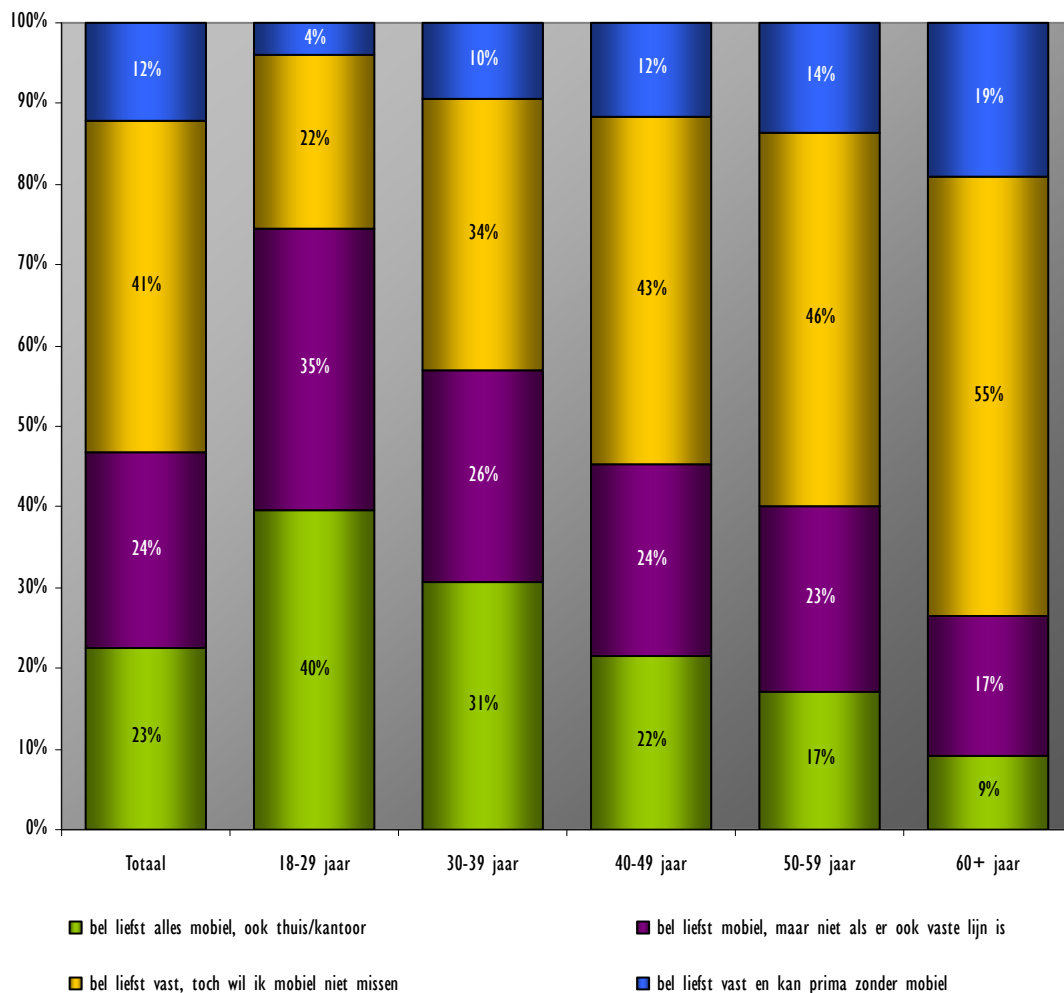
Het versturen van een SMS is, bellen buiten beschouwing gelaten, de meest gebruikte toepassing van de mobiele telefoon; ruim 81% raadpleegt de telefoon hier wel eens voor. Maar liefst een derde doet dit zelfs meer dan één maal per dag. Een kleine meerderheid, bestaande uit 55%, gebruikt de mobiele telefoon (ook) om zijn of haar voicemail af te luisteren. Alle andere gebruikstoepassingen worden beduidend minder vaak gebruikt. Voor de overige toepassingen geldt dat een betrekkelijk grote groep niet weet of deze functie op zijn of haar mobiele telefoon beschikbaar is. Dit geldt voornamelijk voor TV kijken via de mobiel; 32% weet niet of dit mogelijk is.

Nadere analyse toont aan dat er een groot verschil is tussen de groep mobiele gebruikers ouder dan 40 jaar en de groep jonger dan 40 jaar. De 'jongere' groep maakt beduidend vaker gebruik van bovenstaande toepassingen dan de 'oudere' groep. Alleen bij SMS'en geldt ogenschijnlijk een hogere leeftijdsgrens. De groep tot 50 jaar maakt significant vaker van deze toepassing gebruik dan de 50-plussers. Daarnaast blijken mannen veel vaker dan vrouwen gebruik te maken van de verschillende toepassingen op de mobiele telefoon. SMS'en en MMS'en vormen hierop echter een uitzondering. Dit doen beiden nagenoeg even vaak.

De respondenten hebben door te kiezen welke typering het beste bij hen past, hun voorkeur aangegeven voor vast versus mobiel bellen. De resultaten worden weergegeven in de volgende grafiek.

Grafiek :: Voorkeur vaste versus mobiele telefoon [Vraag 160]

De grootste groep Nederlanders [41%] belt bij voorkeur met de vaste lijn, maar zou de mobiele telefoon niet willen missen. De grafiek laat zien dat men zich vaker in deze omschrijving herkent naarmate men ouder is. Nog ongeveer een kwart van de Nederlanders [24%] belt het liefst met de mobiele telefoon, maar niet als zij de beschikking hebben over een vaste lijn. In dat geval belt men toch liever via de vaste lijn.

De groep die het liefst uitsluitend met de mobiele telefoon belt, is met 23% nagenoeg even groot. Beide omschrijvingen blijken meer aan te spreken naarmate men jonger is.

Nadere analyse toont ook nog een verschil tussen mannen en vrouwen: Mannen bellen vaker het liefst alles met de mobiele telefoon dan vrouwen [28% vs. 17%]. Dit terwijl vrouwen vaker de voorkeur geven aan een vaste lijn, maar daarnaast de mobiele telefoon niet willen missen [46% vs. 35%].

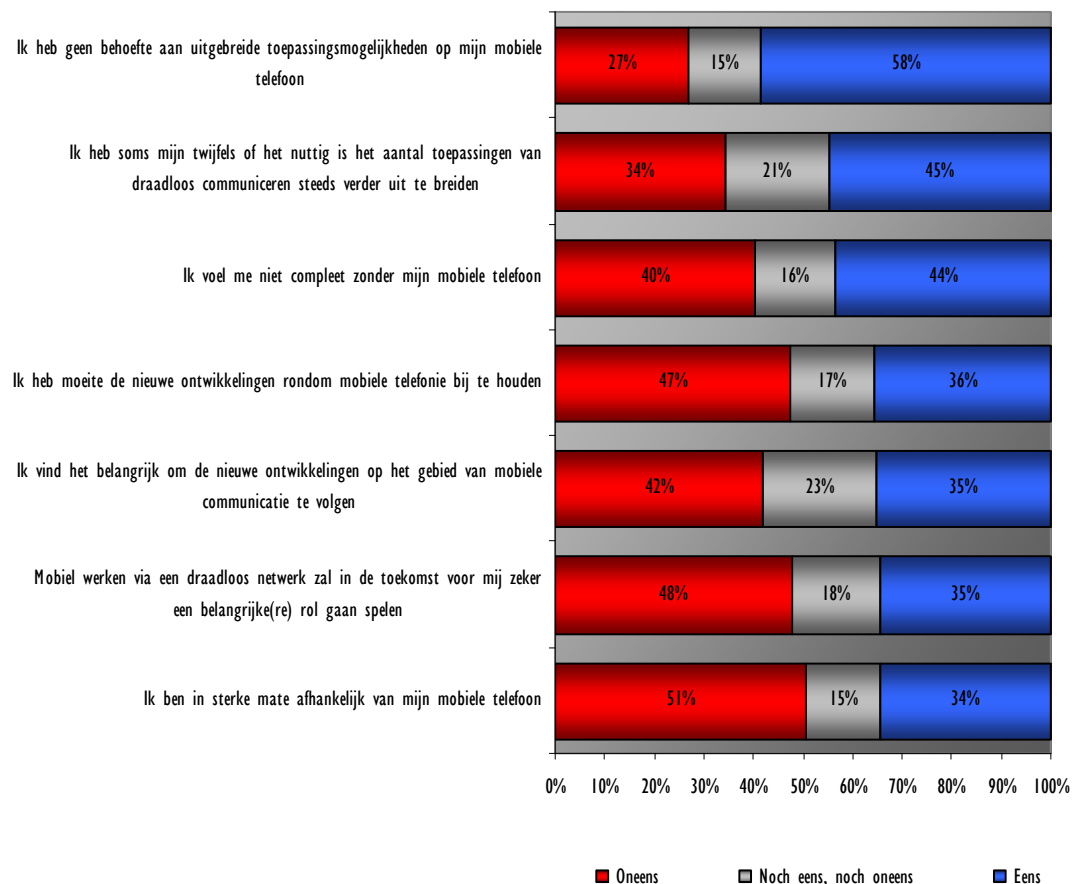
[4.2] Mobiele communicatie

Deze paragraaf gaat nader in op de wijze waarop Nederlanders aankijken tegen mobiele communicatie in het algemeen. Aan de hand van een aantal stellingen wordt de houding van de Nederlanders ten aanzien van mobiele communicatie en telefonie in kaart gebracht. Vervolgens wordt stilgestaan bij de veiligheidsperceptie van mobiele communicatie. Tenslotte worden de gepercipieerde voor- en nadelen behandeld.

[4.2.1] Houding

In onderstaande grafiek wordt weergegeven in hoeverre men het eens is met de stellingen. De oorspronkelijke 7-puntsschaal is gehercodeerd naar 3 groepen: 'Oneens' antwoorden: 1,2 en 3, 'Noch eens, noch oneens' antwoord: 4 en 'Eens' antwoorden: 5,6 en 7.

Grafiek :: Houding mobiele communicatie & telefonie [Vraag 170]

In de tabel worden de gemiddelde scores weergegeven. Hiervoor is de oorspronkelijke 7-puntsschaal 'opgeschaald' naar een 10-puntsschaal en wordt een opsplitsing gemaakt naar geslacht en leeftijd.

Tabel :: Houding mobiele communicatie & telefonie [Vraag 170]

	Totaal	Man	Vrouw	18-29 jaar	30-39 jaar	40-49 jaar	50-59 jaar	60+ jaar
<i>Ik ben in sterke mate afhankelijk van mijn mobiele telefoon</i>	Gem. 5,1 N 1572	5,1 783	5,1 789	6,0 295	5,6 286	5,1 324	4,7 279	4,2 388
<i>Ik voel me niet compleet zonder mijn mobiele telefoon</i>	Gem. 5,7 N 1572	5,5 781	5,9 792	6,6 292	5,8 289	5,7 325	5,3 277	5,3 390
<i>Ik heb moeite de nieuwe ontwikkelingen rondom mobiele telefonie bij te houden</i>	Gem. 5,3 N 1548	4,9 771	5,8 777	4,4 292	4,9 285	5,2 320	5,7 270	6,2 381
<i>Ik heb geen behoefte aan allerlei uitgebreide toepassingsmogelijkheden op mijn mobiele telefoon</i>	Gem. 6,8 N 1558	6,6 781	7,1 777	6,2 290	6,3 285	6,8 323	7,0 278	7,6 382
<i>Ik vind het belangrijk om de nieuwe ontwikkelingen op het gebied van mobiele communicatie te volgen</i>	Gem. 5,4 N 1543	5,8 770	5,0 773	5,4 288	5,6 285	5,3 321	5,3 271	5,3 378
<i>Ik heb soms mijn twijfels of het nuttig is het aantal toepassingen van draadloos communiceren steeds verder uit te breiden</i>	Gem. 6,0 N 1507	6,0 768	6,0 739	5,7 287	5,5 278	5,9 312	6,1 266	6,5 364
<i>Mobiel werken via een draadloos netwerk zal in de toekomst voor mij zeker een belangrijke(re) rol gaan spelen</i>	Gem. 5,1 N 1462	5,6 738	4,6 724	5,8 270	5,7 270	5,1 311	4,8 260	4,3 352

Aan uitgebreide toepassingsmogelijkheden op de mobiele telefoon heeft een meerderheid, bestaande uit 58%, van de ondervraagden weinig behoefte. Net iets minder dan de helft [45%] heeft twijfels of het nuttig is het aantal toepassingen van draadloos communiceren steeds verder uit te breiden.

Zoals op basis van voorgaande resultaten valt te verwachten, blijkt dat naarmate men jonger is, men minder problemen heeft met uitgebreide toepassingsmogelijkheden op de mobiel en uitbreiding van het aantal toepassingen van draadloos communiceren. Vrouwen hebben in sterkere mate dan mannen geen behoefte aan uitgebreide toepassingsmogelijkheden op de mobiele telefoon.

Het bijhouden van de nieuwe ontwikkelingen rondom mobiele telefonie kost 36% moeite. Een nagenoeg even grote groep bestaande uit 35% geeft aan het belangrijk te vinden om nieuwe ontwikkelingen op het gebied van communicatie te volgen. Een groep bestaande uit eveneens ongeveer een derde [35%] denkt dat mobiel werken via een draadloos netwerk in de toekomst voor hem of haar een belangrijke(re) rol gaat spelen. Naarmate men jonger is, is men het hier in sterkere mate mee eens. Dit zijn eveneens vaker mannen dan vrouwen.

Mannen vinden het ook in sterkere mate dan vrouwen belangrijk om nieuwe ontwikkelingen op het gebied van communicatie te volgen. Vrouwen hebben in sterkere mate moeite met het bijhouden van de nieuwe ontwikkelingen rondom mobiele telefonie.

Het percentage respondenten dat aangeeft het 'eens' te zijn met de stelling zich niet compleet te voelen zonder mobiele telefoon, is met 44% nagenoeg even groot als het percentage dat aangeeft het 'oneens' te zijn met deze stelling [40%]. De afhankelijkheid die men ervaart ten opzichte van de mobiele telefoon is minder groot. Ongeveer een derde [34%] geeft aan in sterke mate afhankelijk te zijn van de mobiele telefoon. Echter, de helft van de Nederlanders is het hiermee 'oneens'. Uiteraard ervaart men een grotere afhankelijkheid en voelt men zich in sterkere mate niet compleet zonder mobiel, naarmate men jonger is. Ook vrouwen blijken zich in sterkere mate dan mannen niet compleet te voelen zonder mobiele telefoon.

Op basis van de resultaten wat betreft het gebruik en de houding ten aanzien van mobiele communicatie kan de volgende indeling gemaakt worden.

Grafiek :: Indeling n.a.v. houding en gedrag mobiele communicatie

		Afhankelijkheid	
		-	+
Gebruik	+	Mannen	Jongeren
	-	Ouderen	Vrouwen

Vooraf mannen en jongeren maken veel gebruik van de verschillende toepassingen die een mobiele telefoon hen biedt. Jongeren voelen zich daarentegen, en net als vrouwen, vaker niet compleet zonder mobiele telefoon. Toch maken vrouwen en ouderen van veel minder toepassingsmogelijkheden gebruik. De groep ouderen ervaart net als mannen een minder sterke afhankelijkheid ten aanzien van hun mobiele telefoon.

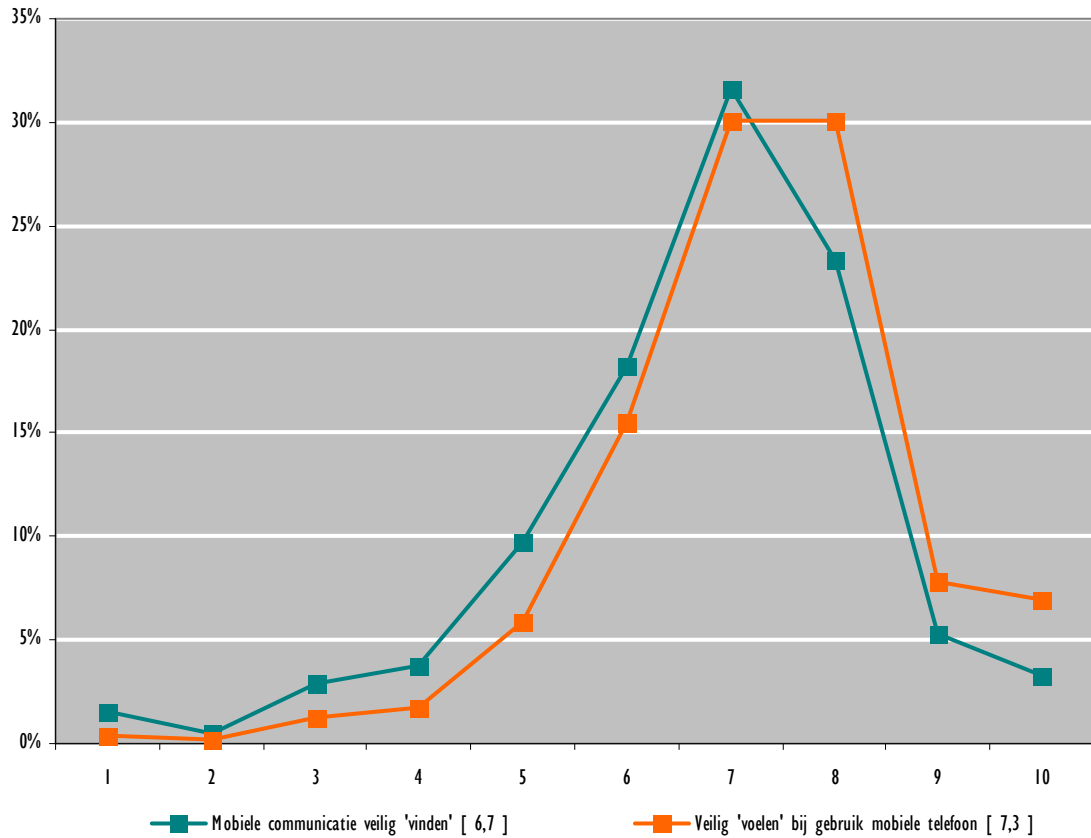
[4.2.21] Veiligheidsperceptie

Deze paragraaf gaat in op de mate waarin mobiele communicatie in het algemeen en mobiel bellen in het bijzonder, als 'veilig' ervaren worden. Middels het toekennen van een rapportcijfer waarbij een 1 staat voor 'zeer onveilig' en een 10 voor 'zeer veilig' hebben de respondenten hierover hun mening kenbaar gemaakt.

In de grafiek op de volgende pagina worden de resultaten weergegeven.

Grafiek :: Veiligheidsperceptie [Vraag 180 en 200]

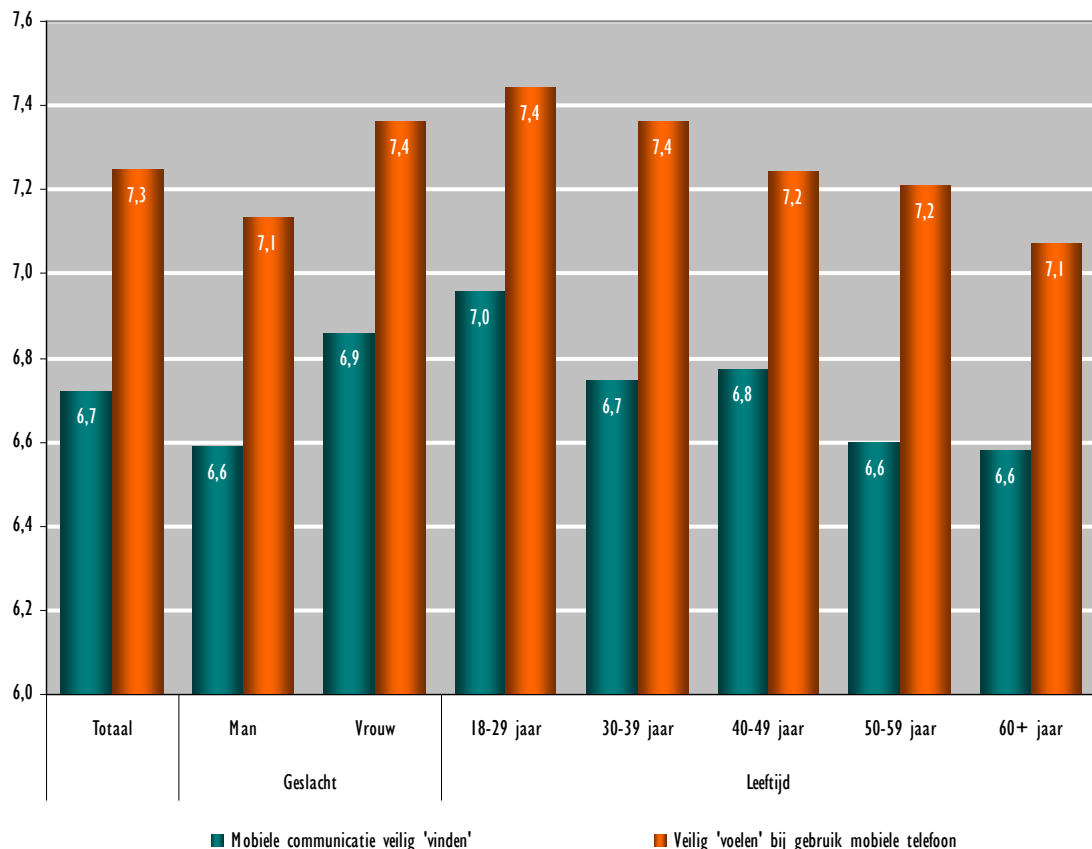

Over het algemeen is men met een gemiddeld cijfer van een 7 niet uitgesproken positief over de mate waarin men mobiele communicatie in het algemeen en mobiel bellen in het bijzonder als veilig ervaart. Wel is opvallend dat mobiel bellen in significant sterkere mate als 'veilig' wordt beschouwd dan mobiele communicatie.

In de onderstaande grafiek worden de gemiddelde veiligheidscijfers voor mobiele communicatie in het algemeen en mobiel bellen in het bijzonder, opgesplitst naar geslacht en leeftijd.

Grafiek :: Veiligheidsperceptie [Vraag 180 en 200]

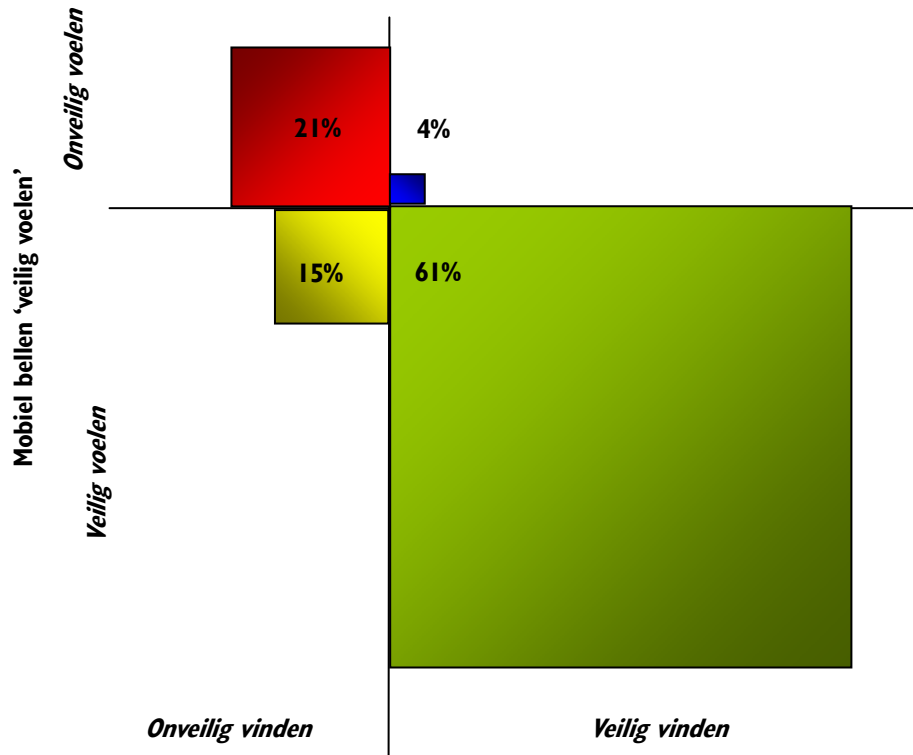

Het is duidelijk dat vrouwen beduidend positiever zijn dan mannen als het de veiligheid van mobiele communicatie en het gebruik van de mobiele telefoon betreft. Verder geldt dat naarmate men ouder wordt, men een minder hoog rapportcijfer aan beide toekent en het dus minder veilig vindt en zich bij het gebruik minder veilig voelt. Vooral jongeren onder de 30 jaar blijken de veiligheid van mobiele communicatie en gebruik van de mobiele telefoon hoog te beoordelen.

De volgende grafiek toont de mate waarin het veilig vinden van mobiele communicatie verband houdt met het veilig ervaren van het gebruik van de mobiele telefoon. Indien men een 6 of lager toekent is men in de groep 'onveilig' ingedeeld, vanaf een 7 valt men dus in de groep 'veilig'. De gehele steekproef valt derhalve te verdelen naar 4 groepen.

Grafiek :: Veiligheidsperceptie [Vraag 180 en 200]

Mobiele communicatie 'veilig vinden'

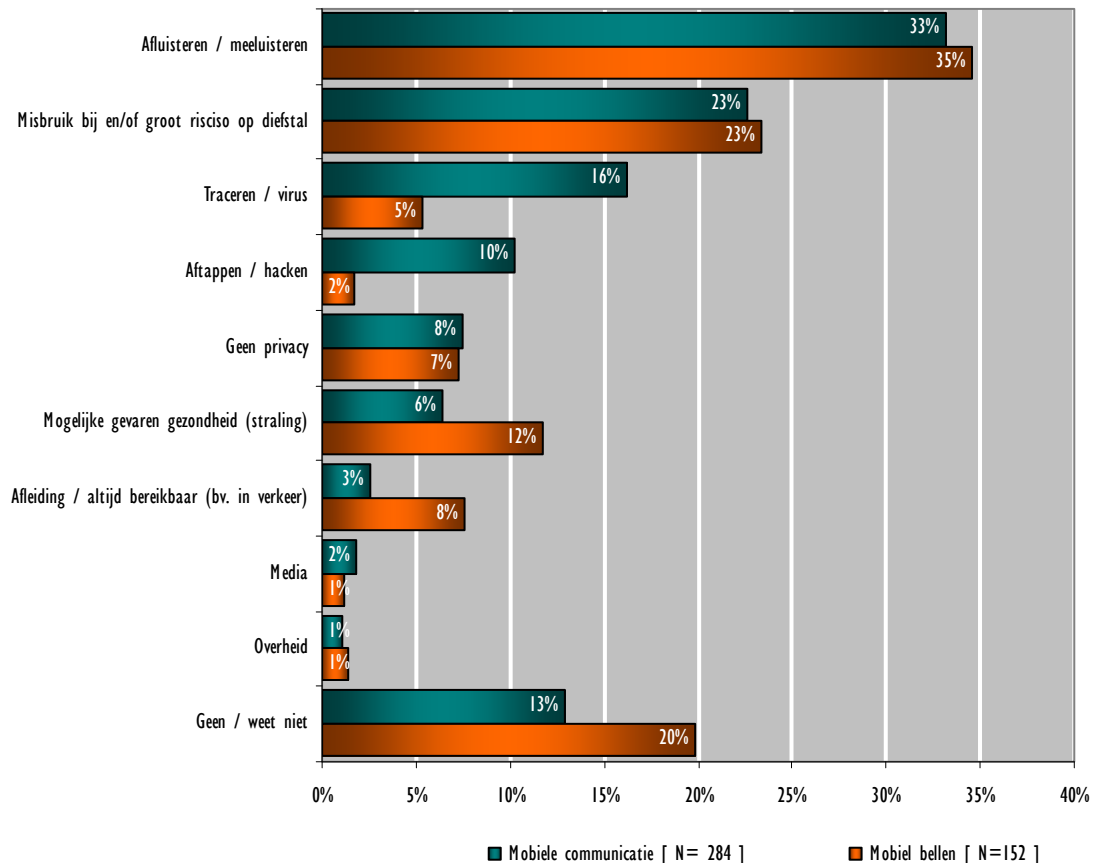
Mobiele communicatie en mobiel bellen worden door een meerderheid bestaande uit 61% van de ondervraagden, beide als veilig ervaren. De overige vier op de tien ervaart dus één van de twee of beide 'onveilig'. Hierbij komt de situatie waarin men mobiele communicatie onveilig vindt en zich onveilig voelt tijdens mobiel bellen, het meest voor, namelijk onder 21%. Nog 15% vindt alleen mobiele communicatie onveilig en een kleine 4% voelt zich alleen onveilig tijdens het mobiel bellen.

Nadere analyse toont aan dat de groep die mobiele communicatie en mobiel bellen als veilig ervaren, uit significant meer vrouwen bestaat dan mannen [66% vs. 56%]. Mannen zijn zich getuige de grotere getale onveiligheid [24% vs. 18%] meer bewust van mogelijke risico's. Verder is de groep die beide als onveilig ervaren, het grootste onder 60-plussers [26%]. Vooral jongeren onder de 30 jaar vinden mobiele communicatie veilig en voelen zich eveneens veilig tijdens mobiel bellen [68%].

Aan iedereen die een 6 of lager gegeven heeft bij het onveilig vinden van mobiele communicatie en/of bij het onveilig voelen tijdens mobiel bellen, is gevraagd waarom men dit onveilig vindt. De open antwoorden zijn gecodeerd naar een 10-tal categorieën welke in de grafiek op de volgende pagina zijn weergegeven.

Grafiek :: Reden onveilig [Vraag 190 en 210]

Voor zowel mobiele communicatie als mobiel bellen geldt dat het gevoel van onveiligheid met name wordt veroorzaakt doordat men het idee heeft makkelijk afgeluisterd te kunnen worden en dat er makkelijk mee gefraudeerd kan worden, bijvoorbeeld bij diefstal [33% en 23% mobiele communicatie, 35% en 23% mobiel bellen]. Enkele citaten:

“Het kan natuurlijk altijd afgeluisterd worden, denk ik hè?”

“Omdat het makkelijk af luisterbaar is, en diefstal gevoelig, en je verliest het snel en de software is makkelijk te kraken.”

“Omdat je nooit weet of er misbruik gemaakt kan worden als je nummer bij teveel mensen bekend is.”

“Omdat er criminaliteit van internet is verschoven naar de mobiele telefonie, dus bijvoorbeeld ringtones downloaden zit je vaak vast aan een contract als je niet goed de kleine letters leest. Ook mobiel internet brengt gevaren met zich mee.”

“Dat ie wordt weggegrist uit mijn handen als ik bel op straat”

Het kunnen traceren, aftappen of hacken wordt voornamelijk als reden van onveiligheid genoemd wat betreft mobiele communicatie in het algemeen en veel minder in relatie tot de mobiele telefonie [16% en 10% mobiele communicatie, 5% en 2% mobiel bellen].

Dat er wellicht gevaren zijn met betrekking tot de gezondheid door straling wordt daarentegen vaker genoemd wanneer het mobiel bellen betreft [12% vs. 6%, beide N=18, 2% Totale steekproef]. In de meeste gevallen lijkt men dan ook te doelen op het stralingsrisico van het toestel zelf en niet zozeer van antennemasten. Zo blijkt ook uit de open antwoorden:

“Ik vraag me nog steeds af of straling van mobiele telefoons echt geen kwaad kan, dus bel heel veel handsfree.”

“Toch wel bang voor de nadelige gevolgen van straling op de gezondheid.”

“Ik vraag mij wel eens af of de mobiele telefoon in het dagelijks gebruik (straat, fiets, auto) niet teveel afleidt. Ten tweede weet ik niet of het geen nadelige effecten voor de gezondheid met zich meebrengt.”

“De straling van mobiele telefoons etc. kan nooit gezond zijn.”

Een ander risico dat voornamelijk met mobiel bellen verband houdt, is het feit dat het zorgt voor afleiding. Iets dat met name in het verkeer voor gevaren kan zorgen [3% mobiele communicatie, 8% mobiel bellen].

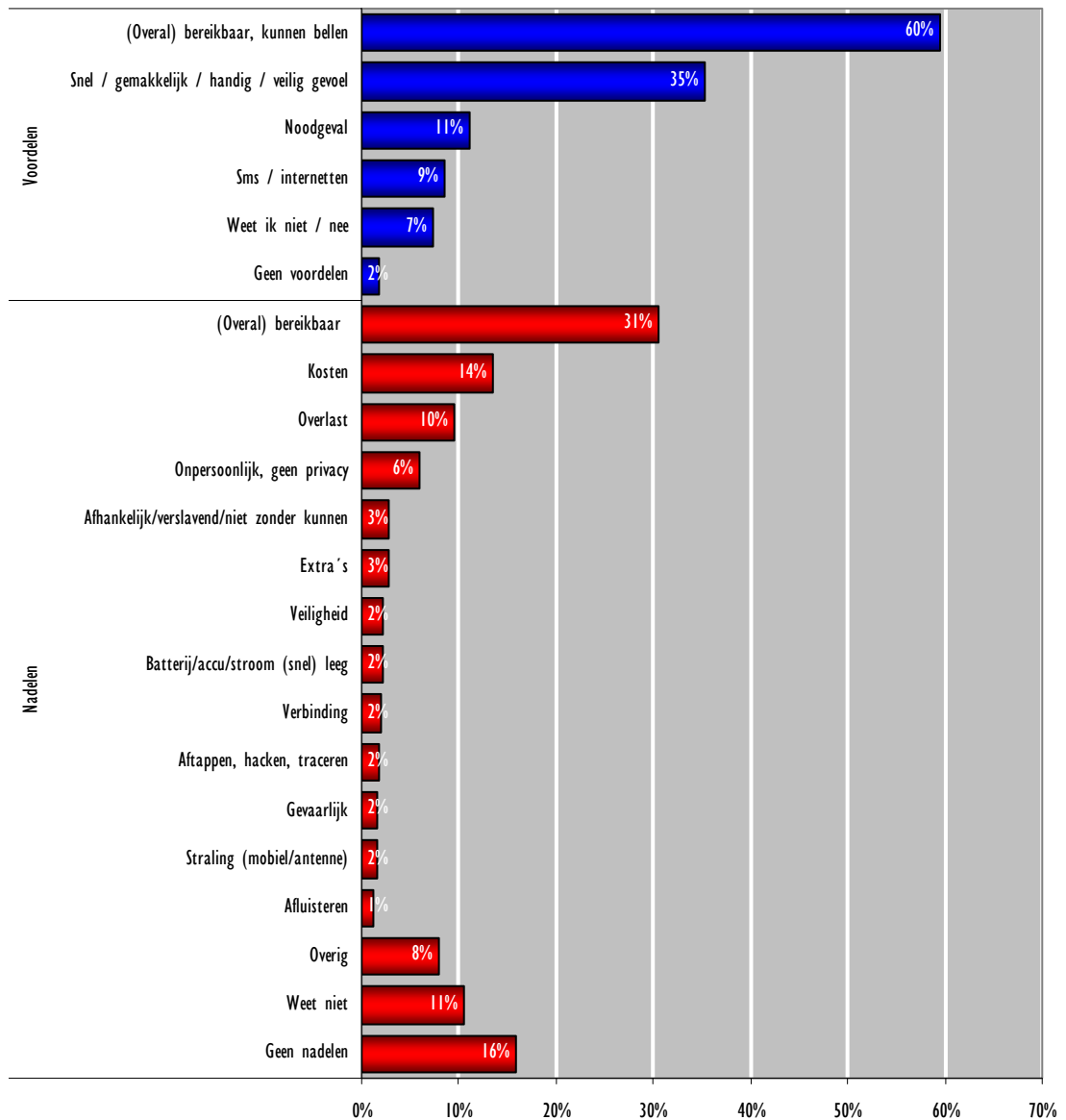
[4.2.3] Voor- en nadelen

Deze paragraaf behandelt de voor- en nadelen van mobiele communicatie. Allereerst komen in dit verband de twee open vragen naar voor- en nadelen aan de orde. Daarna wordt tevens de ‘geholpen’ vraag naar nadelen van communicatie behandeld. Indien men in dat geval antennemasten als nadeel ervaart is nadien nog om een toelichting gevraagd.

De open antwoorden op de vraag naar voor- en nadelen van mobiele communicatie zijn teruggecodeerd naar respectievelijk een 8- en 13- tal categorieën. De resultaten worden weergegeven in de grafiek op de volgende pagina.

Grafiek :: Spontaan genoemde voor- en nadelen mobiele communicatie [Vraag 220 en 230]

Veruit het meest genoemde voordeel van mobiele communicatie is het 'bereikbaar zijn'. Maar liefst 60% geeft een antwoord dat hier op neer komt. Enkele citaten:

"Het is veel makkelijker als je een mobiel bij de hand hebt. Ik kan ook mijn sociale contacten bijhouden. En ook dat mensen weten dat ik altijd bereikbaar ben."

"Ik vind het handig, als je niet over een vaste aansluiting kan beschikken. Je bent bereikbaar en kunt anderen bereiken."

"Overal bereikbaar. Alles kunnen opzoeken via internet. Altijd navigatie bij de hand."

"Overal, op elk moment van de dag kunnen beslissen wat je gaat doen. Bereikbaar. Makkelijk."

"Meer dat je bereikbaar bent als je niet thuis bent... en dat je even snel een ander iets kan weten."

In het verlengde van overal bereikbaar zijn, ligt natuurlijk dat dit door mensen als handig en makkelijk wordt ervaren. Ze geeft een gevoel van veiligheid bereikbaar te zijn en anderen te kunnen bereiken [35%]. Ongeveer een tiende [11%] noemt expliciet het voordeel van een mobiele telefoon in een noodgeval. Toepassingen als internetten en sms'en vormen voor 9% een voordeel.

Daar waar de bereikbaarheid voor 69% een voordeel is, wordt diezelfde bereikbaarheid door 31% juist als een nadeel van mobiele communicatie ervaren. Enkele citaten:

"Je bent altijd bereikbaar, wat meestal een voordeel is, maar een enkele keer lastig."

"Geen rust. En je bent erg afhankelijk van je mobiel."

"Dat je bereikbaar kunt zijn voor onnozele dingen."

"Mensen bijna altijd van je verwachten dat je maar altijd te bereiken bent."

"Overal bereikbaar, wordt te pas en onpas gebeld, moet haast wel reageren op ieder bericht die binnen komt. "

De kosten van mobiele communicatie vormen voor 14% een nadeel. En nog een tiende ervaart overlast van mobiele communicatie. Dat het onpersoonlijk is en geen privacy biedt, wordt door 6% genoemd. De overige categorieën worden door 2% of minder opgemerkt. Daaronder valt ook de straling van mobiele telefoon en/of antennes. Afgerond 2% noemt dit spontaan als een nadeel van mobiele communicatie. Hieronder de genoemde antwoorden:

"Straling."

"Door alle masten in de natuur is er overal straling, welke volgens mij nooit goed kan zijn."

"De straling schijnt niet geheel zonder risico's te zijn,"

"Stralingsrisico."

"Mobiele telefoons hebben stralingsgevaar als je het heel veel gebruikt."

"Ik maak me soms een beetje zorgen om de straling van de antennes."

"Straling, onbekend hoe schadelijk die is."

"Er schijnt straling uit mobiele telefoons te komen."

"Verhalen over straling."

"Gezondheid door straling."

"Je hoort steeds vaker over stralingen, is schadelijk voor de gezondheid."

"Stralingsgevaar, wordt sterk onderschat."

"En ik hoor dat de stralingen niet goed voor je zijn."

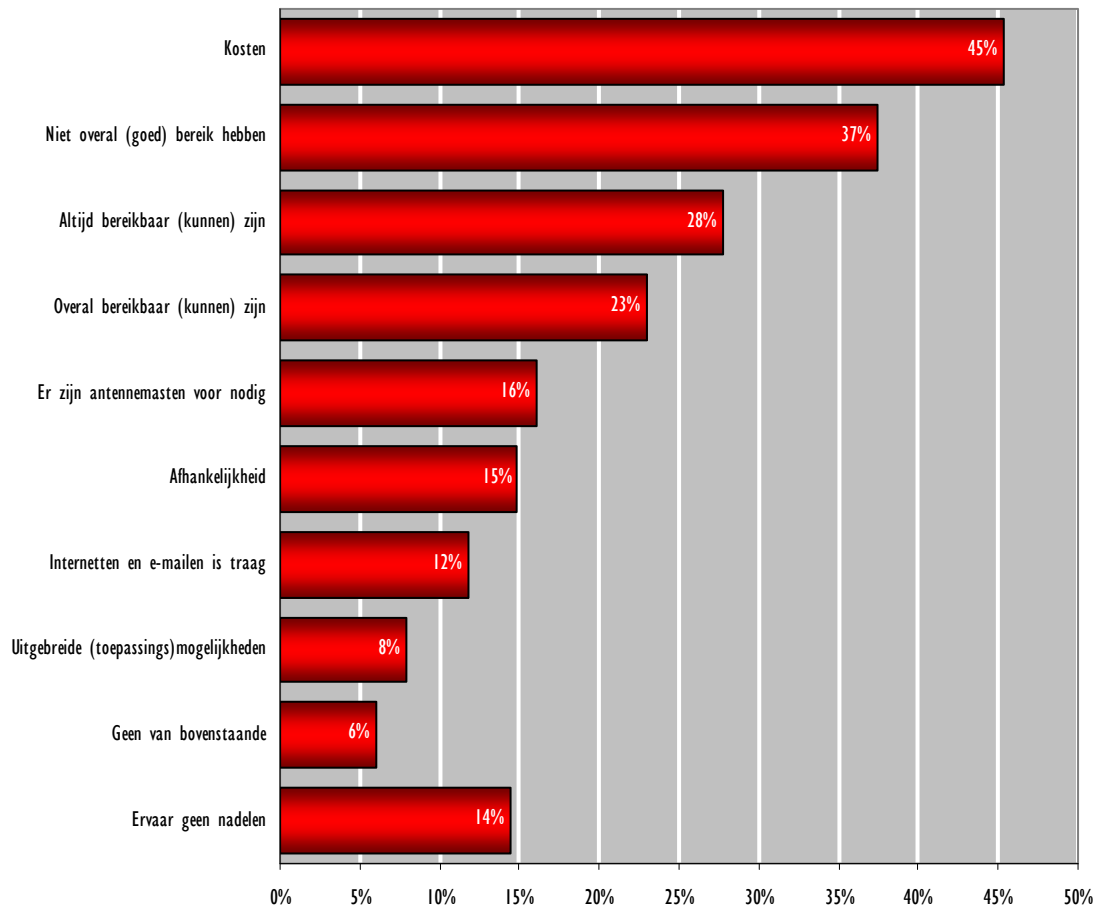
"Mogelijk ziekmakende straling,"

Nadere analyse toont een aantal relevante verschillen naar leeftijd: jongeren geven bijvoorbeeld bovengemiddeld vaak aan de mobiel snel en makkelijk te vinden [46% vs. 35% totaal]. Als nadeel ervaren jongeren vaak de kosten van de mobiele telefoon [17% vs. 14% totaal]. Een voordeel dat door ouderen (60+) bovengemiddeld veel wordt genoemd betreft het kunnen bellen in gevallen van nood [21% vs. 11% totaal].

Naast de open vraag naar de nadelen van mobiele communicatie is tevens een geholpen vraag gesteld. Hierin hebben de respondenten een 8-tal mogelijke nadelen voorgelegd gekregen. De volgende grafiek laat zien in hoeverre deze ook daadwerkelijk als nadeel van mobiele communicatie worden ervaren.

Grafiek :: Geholpen nadelen mobiele communicatie [Vraag 240]

Opvallend is dat geholpen de kosten het meest genoemde nadeel van mobiele communicatie zijn, namelijk door 45%. Spontaan noemt slechts 14% de kosten als nadeel. Op de tweede plaats staat niet overal (goed) bereik hebben met 37%. Ook aan dit aspect heeft men 'spontaan' nauwelijks gedacht: slechts 2% noemt hier de verbinding als nadeel. Het 'altijd en overal bereikbaar zijn' dat spontaan nog het meestgenoemd is, staat in deze 'geholpen' lijst opgedeeld in twee aspecten [*altijd* en *overal*] en komen respectievelijk op plaats drie [28%] en vier [23%].

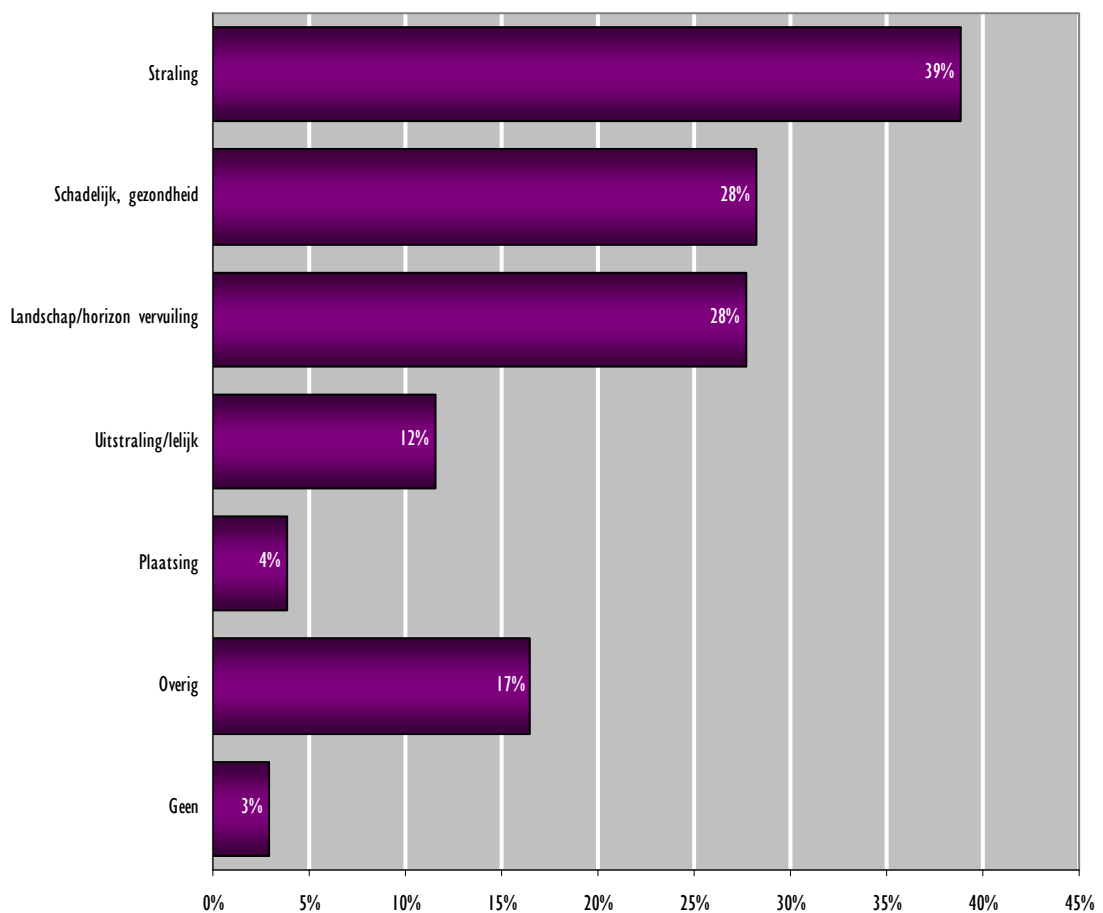
Dat er antennemasten nodig zijn voor mobiele communicatie, vindt desgevraagd 16% van de Nederlanders een nadeel. De groep die de afhankelijkheid van mobiele communicatie als nadeel van mobiele communicatie ervaart, is met 15% nagenoeg even groot. Een iets kleinere groep bestaande uit 12% vindt het internetten en e-mailen traag en 8% ervaart de uitgebreide toepassingsmogelijkheden als nadeel. Nog 14% vindt dat mobiele communicatie geen nadelen heeft. Een kleine groep, bestaande uit 6%, ervaart wel nadelen van mobiele communicatie, maar niet één van de genoemde acht voorgedeede antwoorden.

Nadere analyse toont ook hier een aantal verschillen naar leeftijd: Vooral ouderen [60+] noemen antennemasten als nadeel [23% vs. 16% totaal]. Ouderen zijn ook minder positief over de uitgebreide toepassingsmogelijkheden [13% vs. 8% totaal].

Iedereen die desgevraagd aangegeven heeft antennemasten als nadeel van mobiele communicatie te ervaren [N=270], is verzocht hierop een toelichting te geven. De open antwoorden zijn teruggecodeerd naar een 7-tal categorieën welke in de volgende grafiek worden getoond.

Grafiek :: Toelichting antennemasten als nadeel [Vraag 250]

De grootste groep [39%] wijst op straling, terwijl nog 28% expliciet aangeeft antennemasten als schadelijk voor de gezondheid te ervaren. Deze twee categorieën tezamen geven aan dat een meerderheid [59%] straling en/of de daaraan gerelateerde schadelijke effecten voor de gezondheid als nadeel noemt.

Bijna 3 op de 10 respondenten is van mening dat de antennes het landschap en/of het uitzicht 'vervuilen'. In het verlengde hiervan ligt de 12% die aangeeft antennes lelijk te vinden. Wanneer deze twee antwoordcategorieën bij elkaar worden genomen, blijkt dat 38% als nadeel van mobiele communicatie verwijst naar landschapsvervuiling en/of de lelijke uitstraling van antennes.

Wanneer bovenstaande gegevens geëxtrapoleerd worden naar de gehele populatie dan blijkt dat 9% van de Nederlanders van 18 jaar en ouder bang is voor straling en/of schadelijke effecten op de gezondheid en 6% de antennes lelijk vindt of deze ervaart ze als landschapsvervuiling.

Hieronder volgen nog enkele citaten ter illustratie:

- “Ze zijn lelijk en er is nog niks bekend over eventuele straling, ik zou er geen in mijn tuin willen.”
- “We weten niet of ze schadelijk zijn voor de gezondheid en is niet moois in de woonwijken.”
- “Sommige mensen zijn hier gevoelig voor en het is nou echt niet een mooi gezicht al die dingen op het dak.”
- “Ook vanwege die straling en dat hoge gepiep. We hebben er hier een in de buurt hangen en ik heb er wel last van.”
- “Onooglijk, en er kleven bezwaren aan van mensen die in de buurt van zo'n mast moeten wonen.”
- “Nou ik vind heel Nederland wordt volgebouwd met rotzooi, zicht, misschien straling zou kunnen, geen ervaring mee.”

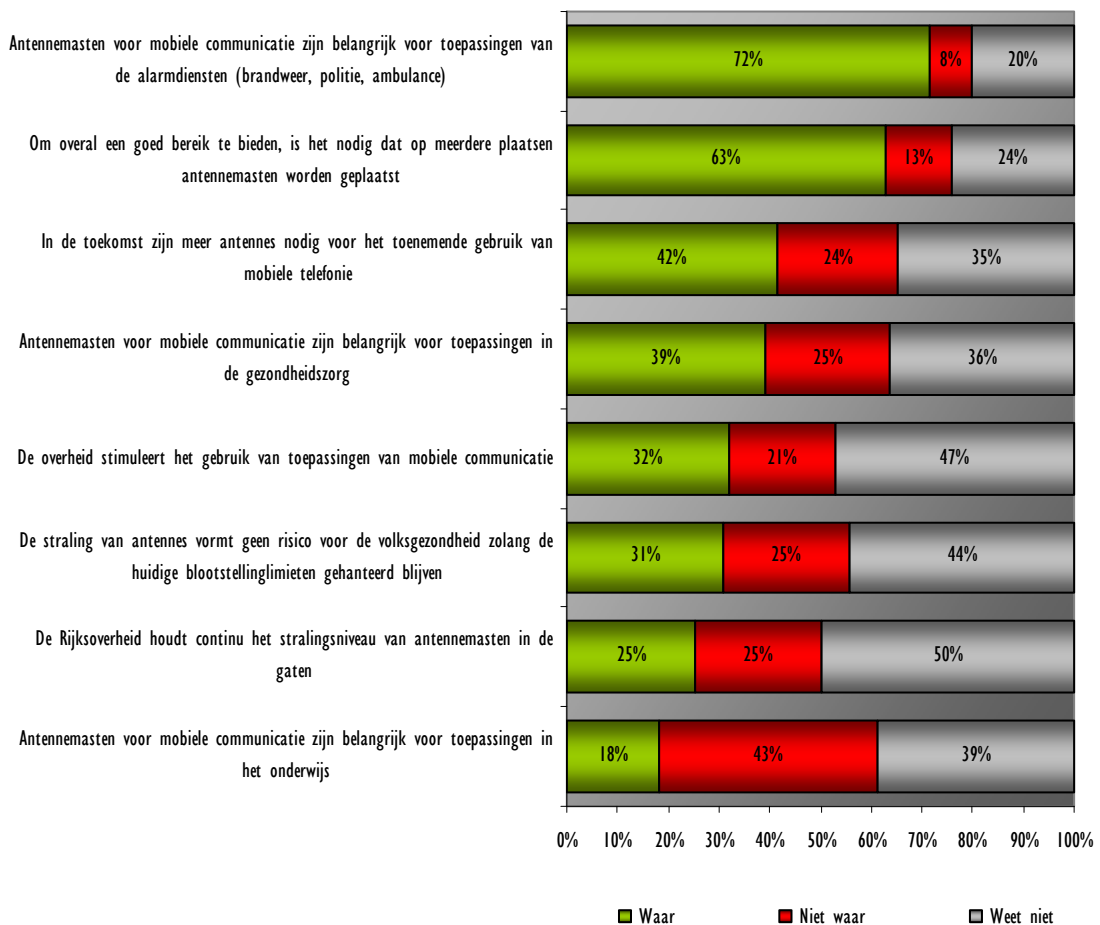
[4.3] Antennemasten in het algemeen

Deze paragraaf behandelt de kennis en de houding ten aanzien van antennemasten in het algemeen.

[4.3.1] Kennis

De ondervraagden hebben een 8-tal uitspraken voorgelegd gekregen waarbij hen is gevraagd of deze in hun ogen waar of niet waar is. De resultaten worden weergegeven in de volgende grafiek.

Grafiek :: Kennis [Vraag 430]

Dat antennemasten belangrijk zijn voor toepassingen van de alarmdiensten weet 72% van de ondervraagden. Eveneens een meerderheid is ermee bekend dat het nodig is om op meerdere plaatsen antennemasten te plaatsen om overal een goed bereik te hebben [63%]. Toch geeft bijna een kwart aan dit niet te weten.

Ongeveer 4 op de 10 ondervraagden [42%] geeft aan dat er in de toekomst meer antennes nodig zijn voor het toenemende gebruik van mobiele telefonie. Volgens een nagenoeg even grote groep is mobiele communicatie ook belangrijk voor toepassingen in de gezondheidszorg [39%]. Bij ongeveer een kwart van de ondervraagden ontbreekt de juiste kennis, aangezien deze uitspraken volgens hen niet juist zijn.

Volgens iets meer dan 3 op de 10 Nederlanders [32%] stimuleert de overheid het gebruik van mobiele communicatie. En naar de mening van een bijna even grote groep [31%] vormt de straling van antennes geen risico voor de volksgezondheid zolang de huidige blootstellinglimieten maar gehanteerd blijven. De groep die niet weet of deze uitspraken waar zijn, is met respectievelijk 47% en 44% veel groter dan de groep die aangeeft dat de uitspraken onjuist zijn [respectievelijk 21% en 25%].

Dat de overheid continu het stralingsniveau van antennes in de gaten houdt, is bekend bij een kwart van de Nederlanders. Volgens eveneens een kwart is deze uitspraak niet waar. De overige helft weet niet of deze uitspraak waar of niet waar is.

Dat antennemasten belangrijk zijn voor toepassingen in het onderwijs is volgens slechts 18% waar terwijl 43% stelt dat deze uitspraak niet waar is. De overige 39% weet het niet.

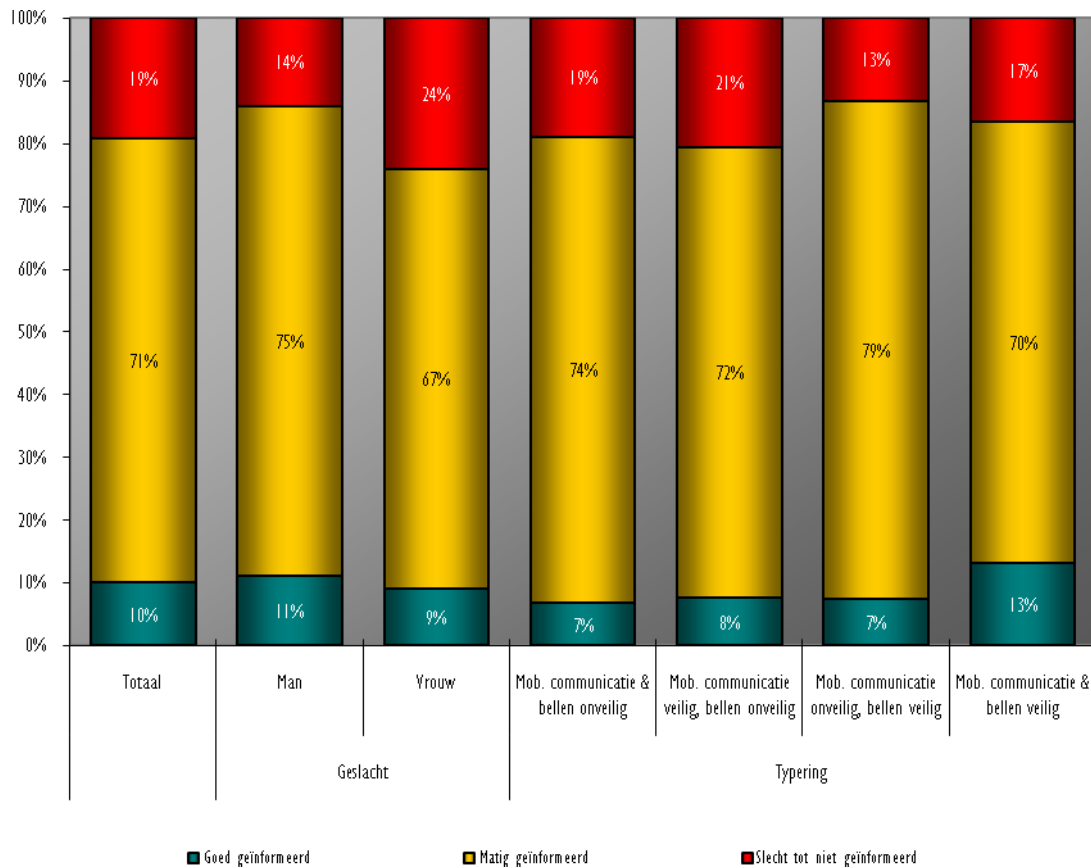
Nadere analyse laat zien dat er vooral onder vrouwen het kennisniveau laag is als het gaat om antennemasten en mobiele communicatie. Zij geven op alle uitspraken vaker dan mannen aan niet te weten of het waar of niet waar is. Daarnaast valt op dat bij de groep die zich onveilig voelt bij mobiele communicatie en mobiel bellen [§4.2.2] vaker de juiste kennis omtrent antennemasten ontbreekt dan bij de groep die zich wel veilig voelt. Op nagenoeg alle uitspraken geven zij significant vaker aan dat deze in hun ogen niet waar zijn.

Door een kennisscore te berekenen voor de som van de afzonderlijke uitspraken ['1' is waar, '2' niet waar en '3' weet niet] kan minimaal 8 punten [alles waar] en maximaal 24 punten [alles 'weet niet'] gescoord worden.

Op deze wijze worden dus verschillende 'gradaties' in kennisniveaus onderscheiden. De indeling die hier gebruikt is, luidt als volgt: scores 8 tot en met 10 vormen 'Goed geïnformeerd', 11 tot en met 19 vormen 'Matig geïnformeerd' en 20 tot en met 24 'Slechte tot niet geïnformeerd'. De grafiek op de volgende pagina toont het kennisniveau is onder de Nederlandse bevolking verdeeld naar geslacht en gepercipieerde veiligheid van mobiele communicatie en mobiel bellen.

Grafiek :: Kennis [Vraag 430]

Van de Nederlandse bevolking blijkt slechts een tiende goed geïnformeerd te zijn als het gaat om antennemasten. De grootste groep is maar matig geïnformeerd [71%]. Van één op de vijf [19%] is de kennis op het gebied van antennes slecht of niet aanwezig. Slechts 3% van de Nederlanders is zodanig geïnformeerd dat zij weten dat alle uitspraken waar zijn. Een tiende van de Nederlanders geeft aan van geen van de uitspraken te weten of deze waar of niet waar zijn.

De grafiek laat verder zien dat vooral vrouwen weinig kennis hebben van antennemasten. Zij vallen significant vaker dan mannen in de groep 'slecht tot niet geïnformeerd' [24% en 14%].

De ondervraagden die mobiele communicatie en mobiel bellen als veilig ervaren zijn significant vaker 'goed geïnformeerd' dan de ondervraagden die mobiele communicatie en mobiel bellen onveilig vinden [13% vs. 7%]. Desalniettemin is de groep met onjuiste tot geen kennis met respectievelijk 17% en 19% nagenoeg even groot.

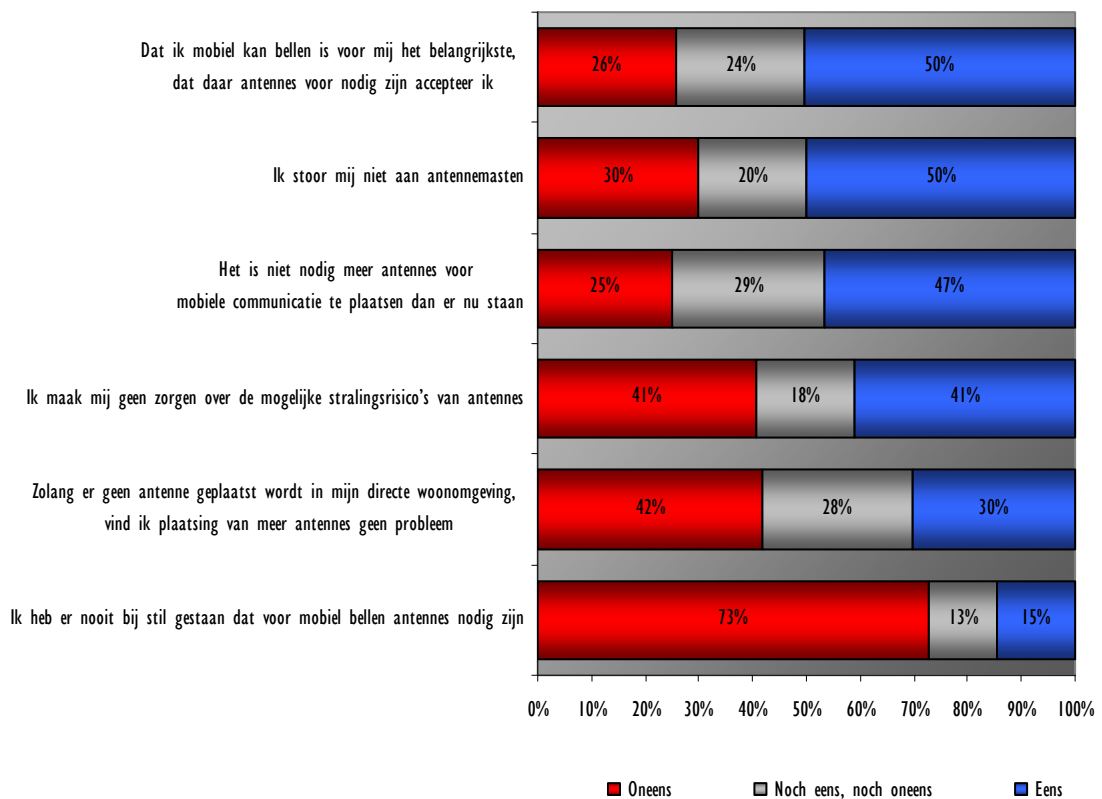

[4.3.2] Houding

De houding ten aanzien van antennemasten in het algemeen is gemeten aan de hand van een 6-tal stellingen. In onderstaande grafiek wordt weergegeven in hoeverre men het eens is met de stellingen.

De oorspronkelijke 7-puntsschaal is gehercodeerd naar 3 groepen: 'Oneens' antwoorden: 1,2 en 3, 'Noch eens, noch oneens' antwoord: 4 en 'Eens' antwoorden: 5,6 en 7.

Grafiek :: Houding antennemasten 300 [Vraag 170]

De tabel op de volgende pagina geeft de gemiddelde scores op de stellingen weer. Hiervoor is de oorspronkelijke 7-puntsschaal gehercodeerd naar een 10-puntsschaal en wordt een opsplitsing gemaakt naar geslacht en leeftijd.

Tabel :: Houding antennemasten [Vraag 300]

		Totaal	Man	Vrouw	Beide onveilig	Mob. comm. veilig, bellen onveilig	Mob. comm. onveilig, bellen veilig	Beide veilig
<i>Het is niet nodig meer antennes voor mobiele communicatie te plaatsen dan er nu staan</i>	Gem.	6,5	6,2	6,7	6,8	6,1	6,7	6,2
	N	1329	666	662	278	47	184	729
<i>Ik maak mij geen zorgen over de mogelijke stralingsrisico's van antennes</i>	Gem.	5,6	5,7	5,5	5,1	5,3	5,7	5,8
	N	1564	780	784	307	50	213	877
<i>Ik stoort mij niet aan antennemasten</i>	Gem.	6,3	6,5	6,1	5,2	5,7	6,6	6,7
	N	1589	791	799	306	51	216	887
<i>Dat ik mobiel kan bellen is voor mij het belangrijkste, dat daar antennes voor nodig zijn accepteer ik</i>	Gem.	6,4	6,6	6,2	5,4	5,6	6,7	6,8
	N	1604	791	813	308	53	219	899
<i>Zolang er geen antenne geplaatst wordt in mijn directe woonomgeving, vind ik plaatsing van meer antennes geen probleem</i>	Gem.	5,3	5,4	5,2	5,0	5,2	5,5	5,4
	N	1538	768	770	300	49	210	863
<i>Ik heb er nooit bij stil gestaan dat voor mobiel bellen antennes nodig zijn</i>	Gem.	3,5	3,2	3,8	3,7	3,4	3,3	3,4
	N	1598	786	812	311	52	214	889

De helft van de Nederlanders is van mening dat mobiel kunnen bellen het belangrijkste is en dat daar antennemasten voor nodig zijn, accepteert men. De groep die zich niet stoort aan antennemasten is even groot. Toch is 47% ook van mening dat het niet nodig is meer antennes te plaatsen dan er nu staan. Plaatsing van meer antennes zolang deze niet in de directe woonomgeving worden geplaatst, vindt dan ook slechts 30% geen probleem. Dit verschijnsel noemt men ook wel het NIMBY-effect – *not in my backyard*. Een veel grotere groep bestaande uit 42% is het hiermee oneens.

De meningen zijn verdeeld wat betreft de stelling 'Ik maak mij geen zorgen over de mogelijke stralingsrisico's van antennes'. De groep die het hiermee eens is, is met 41% even groot als de groep die het hiermee oneens is. Een kleine 18% weet het niet.

Iets minder dan 15% geeft toe dat men er nooit bij stil heeft gestaan dat voor mobiele communicatie antennes nodig zijn. Echter, een meerderheid van 73% is het hier niet mee eens.

Tussen mannen en vrouwen doen zich belangrijke verschillen voor in de houding omtrent antennemasten. Mannen geven in sterkere mate aan dat mobiel bellen het belangrijkste is en dat daar antennes voor nodig zijn accepteert men [6,6 vs. 6,2]. Zij storen zich ook minder vaak aan antennemasten [6,5 vs. 6,1]. Vrouwen zijn het daarentegen in sterkere mate eens met de stelling dat er niet meer antennes voor mobiele communicatie bij hoeven te komen [6,7 vs. 6,2] en geven vaker dan mannen toe er nooit over nagedacht te hebben dat voor mobiel bellen antennes nodig zijn [3,8 vs. 3,2].

Ook de veiligheidsperceptie blijkt van invloed op de houding ten aanzien van antennemasten. Indien men zich veilig voelt bij mobiele communicatie en bellen geeft men uiteraard vaker aan zich geen zorgen te maken over de stralingsrisico's. Maar deze groep stoort zich eveneens in mindere mate aan antennemasten, accepteert in sterkere mate antennemasten om mobiel te kunnen bellen en vindt plaatsing van meer antennes geen probleem zolang deze niet in de eigen directe omgeving worden geplaatst.

Niet in de tabel af te lezen, maar wel bekeken in een *nadere analyse* is de invloed van de kennis op de houding ten aanzien van antennemasten. Hieruit blijkt dat naarmate men meer kennis heeft over antennemasten, men het in sterkere mate eens is met de stellingen 'Ik maak mij geen zorgen over mogelijke stralingsrisico's' [6,6 vs. 5,6 en 5,3], 'Ik stoort mij niet aan antennemasten' [7,4 vs. 6,2 en 5,8] en 'Dat ik mobiel kan bellen is voor mij het belangrijkste, dat daar antennes voor nodig zijn accepteer ik' [7,3 vs. 6,4 en 6,0].

Een clusteranalyse aan de hand van de hiervoor behandelde 6 stellingen wijst uit dat de respondenten op basis van hun houding ten aanzien van antennemasten in twee nagenoeg even grote groepen verdeeld kunnen worden. De groep waarbij antennemasten wel degelijk een issue blijken te vormen, bestaat uit N=791 [49%]. De groep die zich niet druk maakt om antennemasten bestaat uit N=841 [51%]. In de onderstaande tabel worden de antwoorden op de zes stellingen voor beide clusters getoond.

Tabel :: Uitkomsten clusteranalyse

	Antennes vormen issue			Antennes vormen geen issue		
	Gem.	% mee eens	N	Gem.	% mee eens	N
Het is niet nodig meer antennes voor mobiele communicatie te plaatsen dan er nu staan	7,2	57%	685	5,7	36%	643
Ik maak mij geen zorgen over de mogelijke stralingsrisico's van antennes	4,1	16%	769	7,1	66%	796
Ik stoort mij niet aan antennemasten	4,3	14%	770	8,2	84%	819
Dat ik mobiel kan bellen is voor mij het belangrijkste, dat daar antennes voor nodig zijn accepteer ik	4,8	18%	779	7,9	81%	825
Zolang er geen antenne geplaatst wordt in mijn directe woonomgeving, vind ik plaatsing van meer antennes geen probleem	4,9	22%	753	5,8	38%	785
Ik heb er nooit bij stil gestaan dat voor mobiel bellen antennes nodig zijn	3,5	12%	783	3,5	17%	815

De groep waarbij antennemasten nagenoeg geen issue vormen, verschilt op de volgende achtergrondkenmerken van de groep die zich wel 'druk maakt' om antennes. In deze groep bevinden zich namelijk meer mannen [53% vs. 45%], hoog opgeleiden [35% vs. 30%], mensen met een boven modaal inkomen [44% vs. 38%], mensen met een voorkeur om mobiel te bellen [26% vs. 18%], mensen die mobiele communicatie en bellen beide als veilig ervaren [66% vs. 55%] en mensen die goed geïnformeerd zijn over antennemasten [15% vs. 6%].

Daarmee bestaat de groep waarbij antennemasten wel een issue vormen, dus uit meer vrouwen [55% vs. 47%], mensen die een voorkeur hebben voor de vaste lijn [17% vs. 8%], mobiele communicatie en mobiel bellen onveilig vinden [28% vs. 15%] en vaak slecht of niet geïnformeerd zijn over antennemasten [23% vs. 11%].

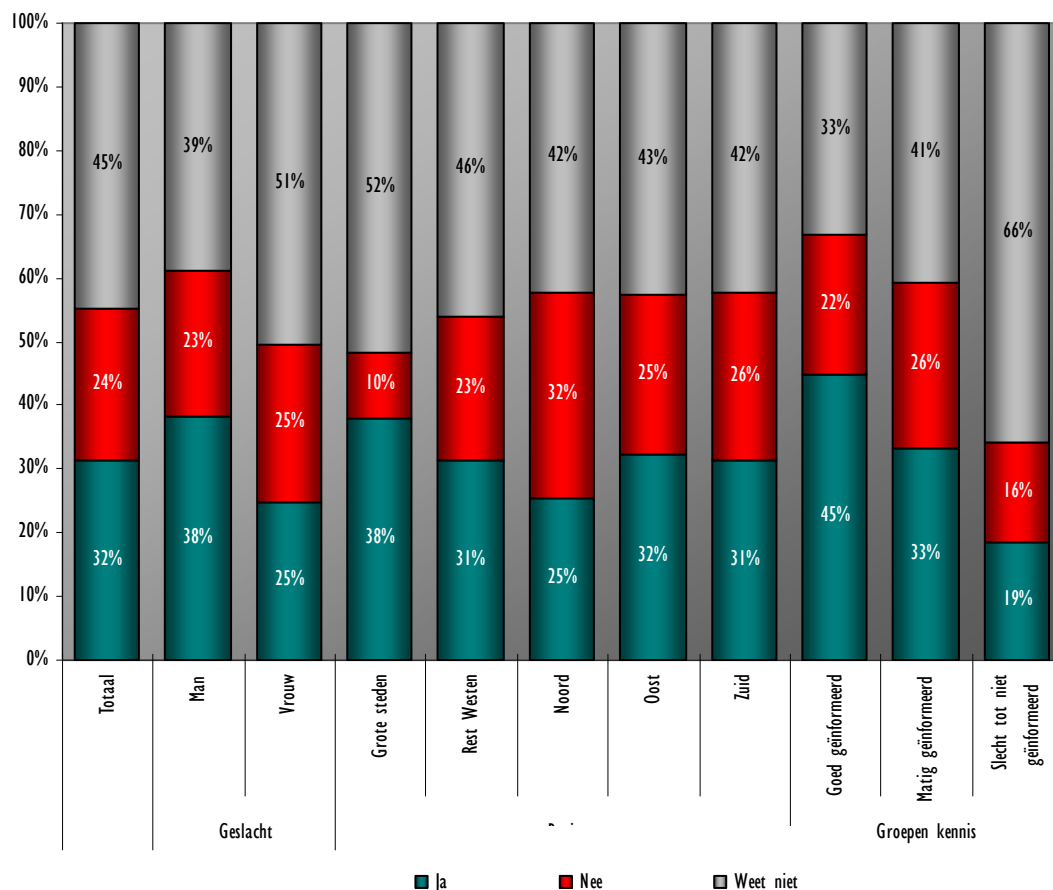
[4.4] Antennemasten in de buurt

In deze paragraaf wordt ingegaan op eventuele plaatsing en/of aanwezigheid van antennemasten in de eigen omgeving. Allereerst wordt ingegaan op de kennis die men heeft over de aanwezigheid van antennemasten in de buurt. Vervolgens wordt besproken in hoeverre er bezwaar is en actie genomen wordt tegen plaatsing van antennes in de buurt, en welke informatiebehoefte men in dat geval heeft.

[4.4.1] Aanwezigheid

In de onderstaande grafiek wordt weergegeven hoeveel procent van de Nederlandse bevolking denkt dat er één of meerdere antennemasten voor mobiele communicatie in de eigen woonwijk staan.

Grafiek :: Aanwezigheid [Vraag 305]

De grootste groep, bestaande uit 45%, is er niet van op de hoogte of er een antennemast in hun woonwijk staat. Ongeveer een derde van de Nederlanders [32%] zegt wel te weten van de aanwezigheid van één of meerdere antennemasten voor mobiele communicatie in zijn of haar omgeving. De groep die beweert dat er geen antennemasten in hun woonwijk staan, is met 24% net iets kleiner.

Mannen geven vaker aan dan vrouwen dat er volgens hen een antennemast in hun woonwijk staat [38% vs. 25%]. Vrouwen weten dit in een meerderheid van de gevallen niet [51% vs. 39%].

Het percentage dat aangeeft op de hoogte te zijn van antennemasten in hun woonwijk blijkt in de grote steden beduidend hoger te liggen dan in de overige regio's en met name regio Noord [38% vs. 25%]. Tevens blijkt de kennis die men heeft over antennemasten bepalend: Naarmate de kennis toeneemt, weet men vaker dat er antennemasten in hun woonwijk staan [19% vs. 33% vs. 45%].

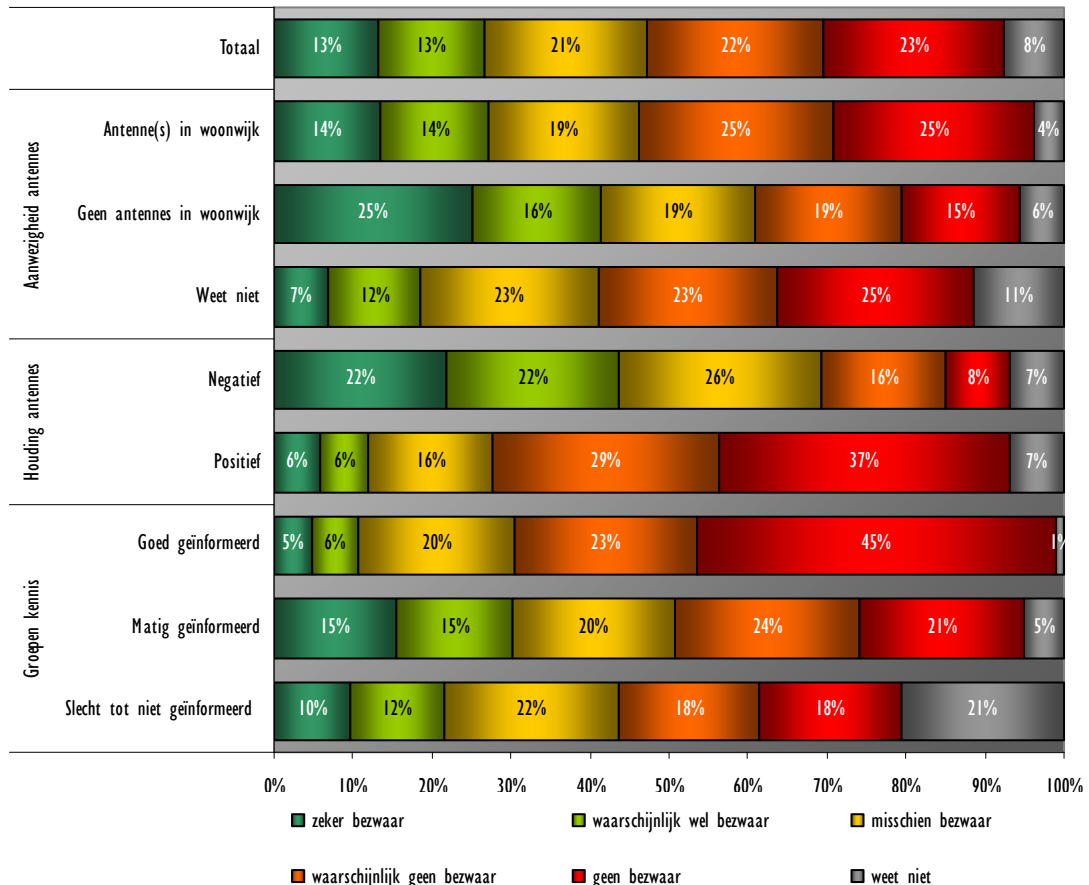
Een ander verschil dat niet in de grafiek weergegeven is, maar wel uit *nadere analyse* blijkt, doet zich voor tussen de verschillende leeftijdsgroepen. Het valt op dat de jongste groep van 18 tot 29 jaar bovengemiddeld vaak aangeeft niet te weten of er een antennemast in hun woonwijk staat [55% vs. 45% totaal].

Aan iedereen die aangeeft dat er één of meerdere antennemasten in de woonwijk staan [N=528], is vervolgens gevraagd of men nog weet wanneer er voor het laatst een antennemast geplaatst is. Een meerderheid van 60% heeft geen idee wanneer dit is geweest. Volgens 29% heeft dit in de afgelopen 5 jaar plaatsgevonden, terwijl 11% denkt dat de laatste al van voor 2004 is.

[4.4.2] Bezwaar en actiebereidheid

In de onderstaande grafiek wordt weergegeven in hoeverre men bezwaar heeft tegen het plaatsen van een antenne voor mobiele communicatie in zijn of haar woonwijk.

Grafiek :: Bezwaar plaatsing antennemast in woonwijk [Vraag 260]

De grafiek laat zien dat de Nederlandse bevolking verdeeld is over de mate van bezwaar tegen plaatsing van een antenne voor een mobiel netwerk in de eigen woonomgeving. Toch valt op dat de groep die (waarschijnlijk) geen bezwaar heeft met 45% beduidend groter is dan de groep die (waarschijnlijk) zeker wel bezwaar heeft [27%]. Ongeveer een vijfde geeft aan misschien tegen plaatsing van een antenne te zijn en 8% weet het niet.

Tussen de personen die zich bewust zijn dat zij een antenne in hun woonwijk hebben staan en de mensen die denken dat dit niet zo is, doet zich een groot verschil voor: Deze laatste groep heeft namelijk in veel grotere getale waarschijnlijk of zeker bezwaar tegen plaatsingen van een antenne [41% vs. 28%]. Indien de houding ten aanzien van antennes negatief is, blijkt men logischerwijs vaker bezwaar te hebben tegen plaatsing dan wanneer men redelijk positief is over antennes en zich er niet druk om maakt [44% vs. 12%].

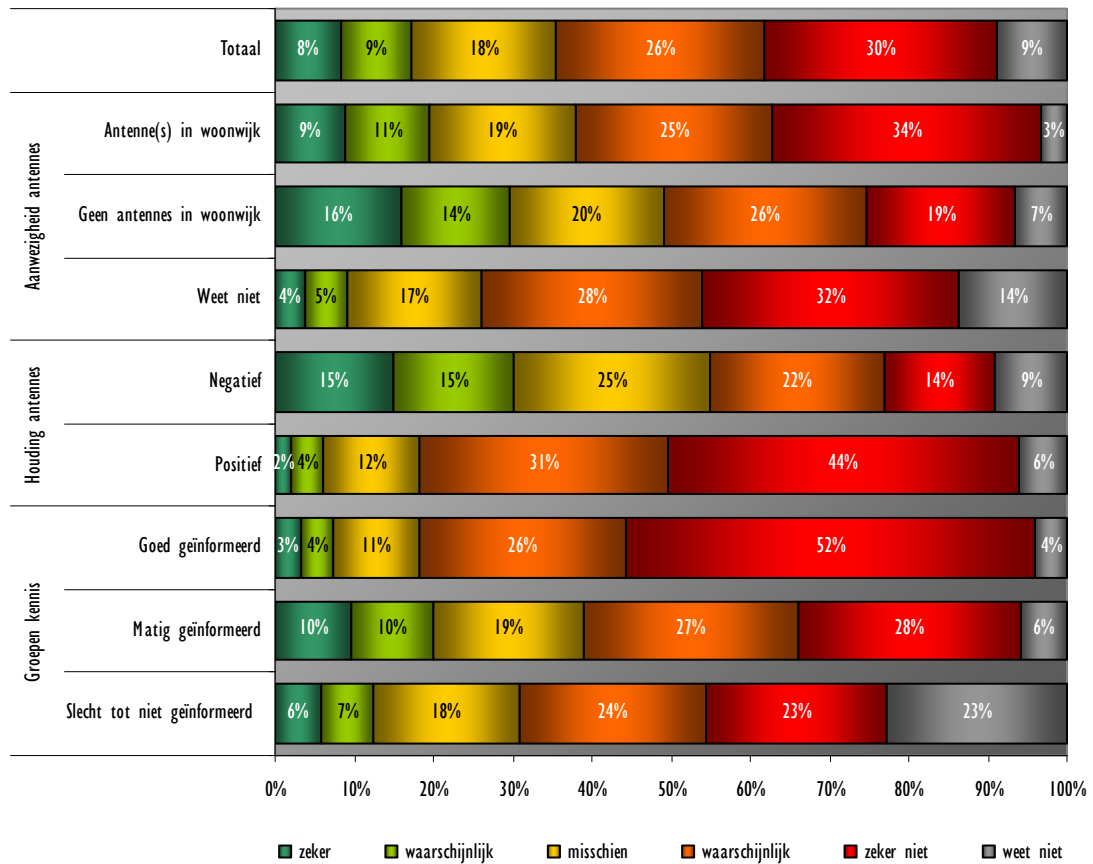
Daarnaast is ook in dit geval de kennis over antennemasten van invloed op de mate waarin men wel of geen bezwaar heeft. Naarmate de kennis toeneemt, neemt tevens de grootte van de groep toe die waarschijnlijk of geen bezwaar heeft tegen plaatsing van een antennemast [36% vs. 45% vs. 68%].

Nadere analyses toont aan dat bezwaar niet gebonden is aan geslacht, leeftijd of regio, maar wel dat diegenen die zich zorgen maken over stralingsrisico's beduidend vaker bezwaar hebben tegen plaatsing van een antennemast dan zij die zich niet druk maken om stralingsrisico [44% vs. 19%].

In de grafiek op de volgende pagina wordt weergegeven in hoeverre men verwacht actie te ondernemen tegen plaatsing van een antenne in zijn of haar woonwijk.

Grafiek :: Actie ondernemen tegen plaatsing antennemast in woonwijk [Vraag 270]

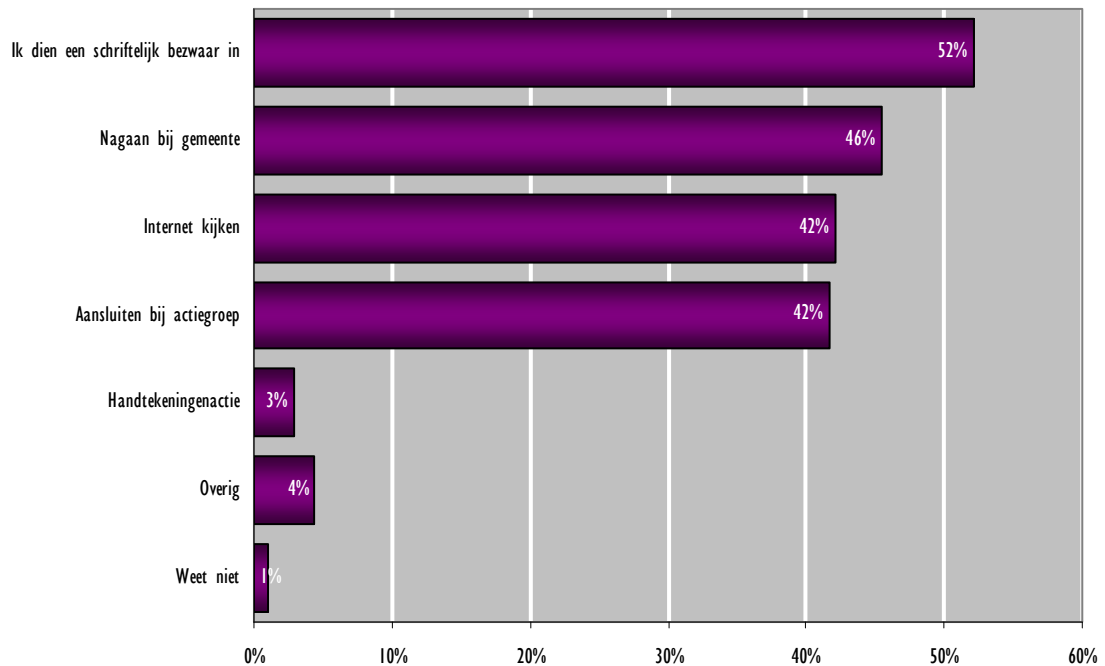

Dat het ondernemen van actie tegen plaatsing van een antenne net een stapje verder is dan er bezwaar tegen hebben laat de bovenstaande grafiek zien. Hoewel zich in grote lijn hetzelfde patroon voordoet, is de groep die verwacht waarschijnlijk of zeker actie te gaan ondernemen met 17% betrekkelijk klein. Een meerderheid bestaande uit 56% verwacht waarschijnlijk of zeker geen actie te gaan ondernemen.

De grafiek laat zien dat de actiebereidheid bovengemiddeld hoog ligt binnen de twee subgroepen, namelijk: mensen die aangeven dat er volgens hen geen antennemast in hun woonwijk staat [30%] en mensen waarvoor antennes een issue vormen [30%].

Nadere analyse laat zien dat met name bewoners van de grote steden zeker niet van plan zijn actie te gaan ondernemen tegen plaatsing van een antennemast [38% vs. 30% totaal].

Aan iedereen die zeker of waarschijnlijk verwacht actie te gaan ondernemen tegen plaatsing van een antennemast in zijn of haar woonwijk [N= 290] is gevraagd in welke vorm men verwacht dit te gaan doen. De grafiek op de volgende pagina toont de resultaten.

Grafiek :: Wijze actie ondernemen tegen plaatsing antennemast in woonwijk [Vraag 290]

Het indienen van een schriftelijk bezwaar tegen plaatsing van een antennemast in de eigen woonomgeving is de actie die een kleine meerderheid verwacht te ondernemen [52%]. Net iets minder vaak, namelijk in 46% van de gevallen gaat men de plannen voor het plaatsen van de antenne na bij de gemeente. Op internet kijken wordt door 42% aangegeven.

Een opvallend grote groep [42%] zegt zich aan te sluiten bij een actiegroep en 3% is van plan een handtekeningenactie te houden in het geval een antenne in de woonwijk wordt geplaatst.

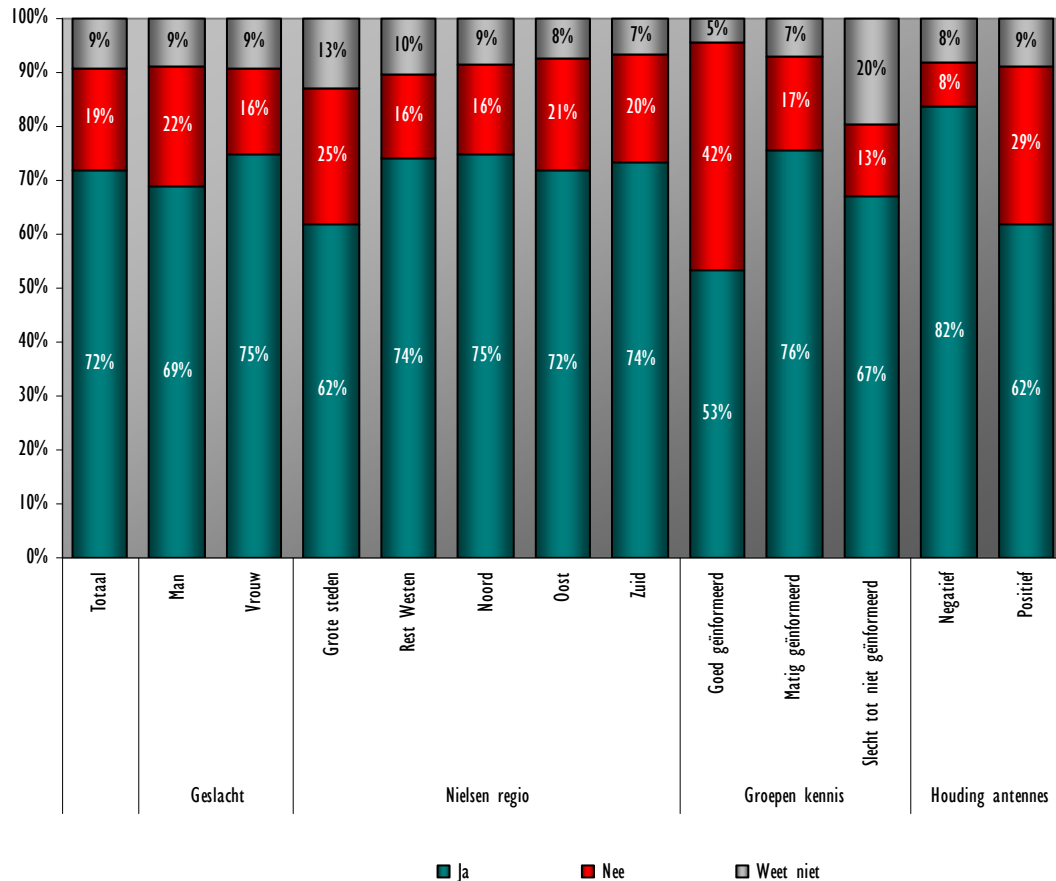
Nadere analyse laat zien dat mannen vaker dan vrouwen schriftelijk bezwaar indienen [58% vs. 46%]. Wat betreft leeftijd, blijkt de groep van 30 tot 39 jaar bovengemiddeld vaak aan te geven het internet te raadplegen [65% vs. 42% totaal].

[4.4.3] Passieve informatiebehoefte

Onder de 'passieve informatiebehoefte' wordt verstaan: de informatie die men *wenst* te krijgen zonder *zelf* op zoek te gaan. In de grafiek op de volgende pagina wordt weergegeven hoeveel procent vindt dat men vooraf op de hoogte gebracht dient te worden wanneer een antennemast in hun woonwijk wordt geplaatst. Dit is gesplitst naar geslacht, regio, kennisniveau en houding.

Grafiek :: Passieve informatiebehoefte [Vraag 320]

Wanneer een antennemast voor mobiele communicatie in de woonwijk wordt geplaatst, wenst 72% van de Nederlanders hierover vooraf op de hoogte gebracht te worden. Vrouwen geven vaker aan hierover geïnformeerd te willen worden [75% vs. 69% mannen]. Daarnaast is de passieve informatiebehoefte het kleinst in de grote steden en het hoogst in de regio's Rest westen, Noord en Zuid [62% vs. 74%, 75% en 74%].

Wanneer men goed geïnformeerd is over antennemasten in het algemeen, blijkt men het minder belangrijk te vinden geïnformeerd te worden bij plaatsing van een antenne dan wanneer men een matig kennisniveau heeft [53% vs. 76%]. De groep die over onjuiste of geen kennis beschikt, blijft onverschillig en geeft in maar liefst een vijfde van de gevallen aan niet te weten of men hierover geïnformeerd wil worden.

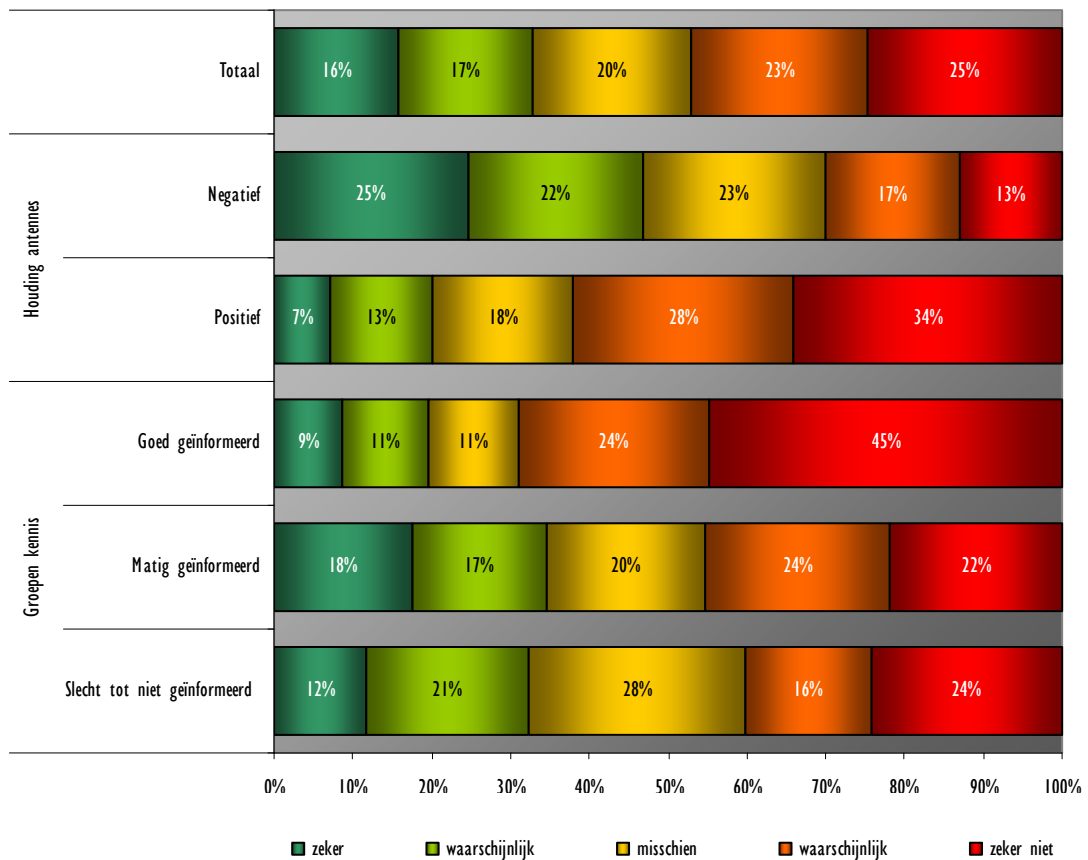
In het geval men een negatieve houding heeft ten aanzien van antennes, wenst men maar liefst in 82% van de gevallen op de hoogte gebracht te worden van de plaatsing van een antenne. Indien men zich geen zorgen maakt om antennes, geeft maar 62% dit aan.

[4.4.4] Actieve informatiebehoefte

Met de 'actieve informatiebehoefte' wordt bedoeld de informatie die men wenst te kunnen verkrijgen door zelf op zoek te gaan. In de onderstaande grafiek wordt weergegeven in hoeverre men denkt zelf actief op zoek te gaan naar (meer) informatie wanneer er in de eigen woonwijk een antenne wordt geplaatst.

Grafiek :: Actieve informatiebehoefte [Vraag 340]

De groep die bij plaatsing van een antennemast in de eigen woonwijk waarschijnlijk of zeker niet actief op zoek gaat naar meer informatie omvat bijna de helft van de ondervraagden [48%]. Eén vijfde twijfelt en verwacht misschien zelf op zoek te gaan naar informatie.

Ongeveer een derde gaat derhalve waarschijnlijk of zeker zelf actief op zoek naar (meer) informatie over antennemasten en de plaatsing.

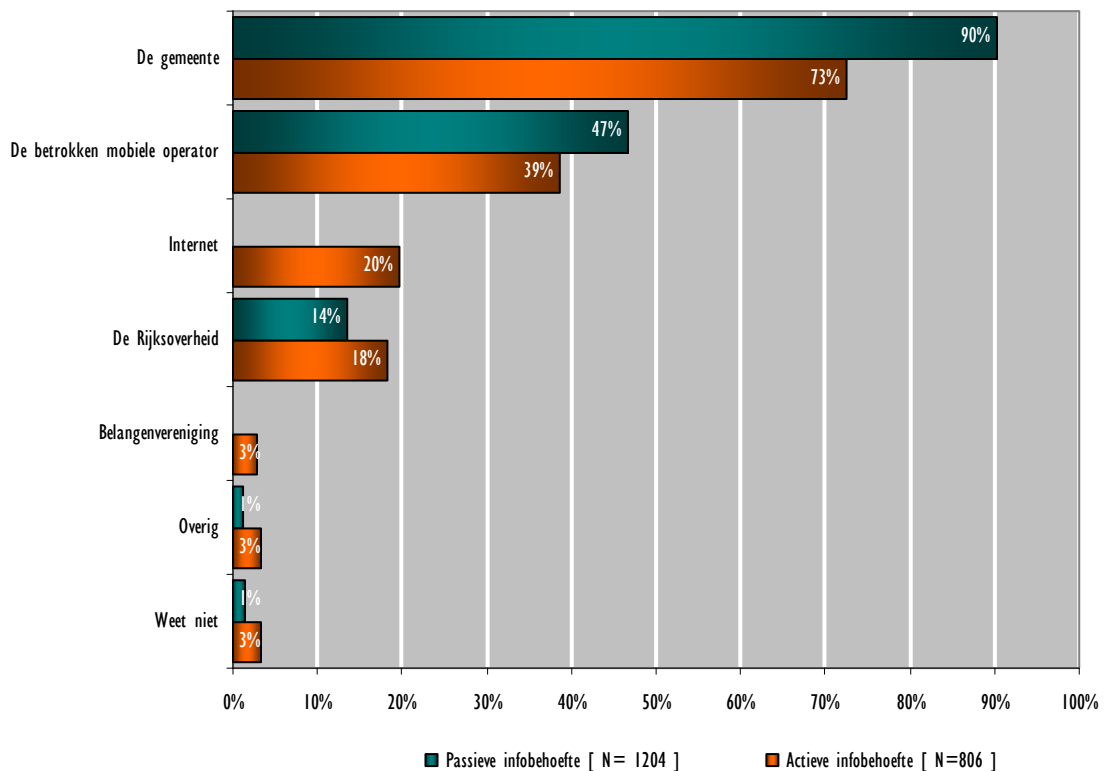
De behoefte zelf op zoek te gaan naar (meer) informatie is groter binnen de groep waarvoor antennes een issue vormen dan de groep waarvoor dit niet zo is [47% vs. 20%]. Logischerwijs is deze behoefte heel klein wanneer men reeds goed geïnformeerd is over antennemasten [20% vs. 35% matig geïnformeerd en 33% slecht tot niet geïnformeerd].

[4.4.5] Afzender gewenste informatie

Voor zowel de respondenten met een passieve als een actieve informatiebehoefte is gevraagd van wie zij in dat geval informatie wensen te krijgen. De resultaten worden weergegeven in de onderstaande grafiek.

Grafiek :: Afzender [Vraag 330 en 350]

Voor zowel de passieve als de actieve informatiebehoefte kijkt een ruime meerderheid primair in de richting van de gemeente. Maar liefst 90% van de ondervraagden verwacht dat de gemeente hen laat weten wanneer er een antennemast in hun woonwijk geplaatst wordt. Bijna drie kwart klopt zelf bij de gemeente aan voor meer informatie wanneer er een antenne bij hen in de buurt wordt geplaatst.

Bijna de helft [47%] van de ondervraagden verwacht (ook) door de betrokken mobiele operator te worden geïnformeerd over de plaatsing van een antenne. Ongeveer 4 op de 10 mensen die op zoek gaan naar (meer) informatie richten zich in dat geval (ook) tot de betrokken mobiele operator. Een vijfde geeft aan het internet te gaan raadplegen zonder daarbij specifiek op een afzender in te gaan.

De Rijksoverheid wordt in 18% van de gevallen geraadpleegd voor meer informatie. Een betrekkelijk kleine groep bestaande uit 14% is van mening dat de Rijksoverheid hen op de hoogte moet stellen wanneer er een antennemast in hun omgeving wordt geplaatst.

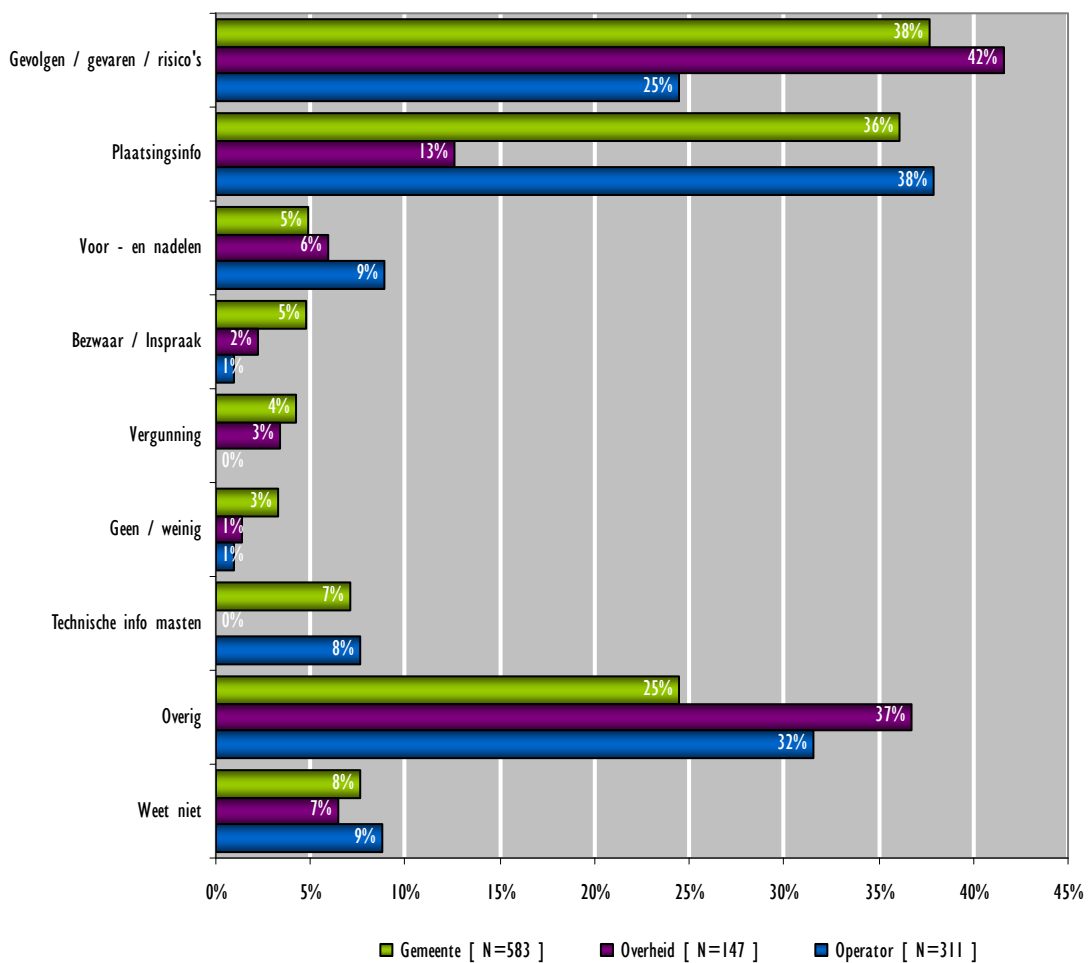
Nadere analyse wijst uit dat personen voor wie antennes een issue vormen en personen die angst hebben voor de mogelijke stralingsrisico's vaker de mobiele operator aankijken voor meer informatie over plaatsing van een antenne [respectievelijk 50% vs. 43% (antennes geen issue) en 52% vs. 42% (geen stralingsangst)].

[4.4.6] Inhoud gewenste informatie

Aan iedereen die aangegeven heeft (meer) informatie te gaan zoeken over antennemasten bij de gemeente, overheid en/of operator is gevraagd welke informatie men dan zoal verwacht te krijgen van deze afzender. De antwoorden op deze open vragen zijn voor de vergelijkbaarheid teruggecodeerd naar een negental antwoordcategorieën. De resultaten worden weergegeven in de volgende grafiek.

Grafiek :: Inhoud gewenste informatie per afzender [Vraag 371, 372 en 373]

Bij de *gemeente* verwacht de respondent op twee belangrijke vlakken informatie te krijgen: enerzijds informatie over de gevolgen, gevaren en risico's van antennemasten [38%] en anderzijds informatie over waar en wanneer de antenne geplaatst gaat worden [36%].

Bij de *overheid* verwacht de respondent in eerste plaats informatie te krijgen over de gevolgen, gevaren en risico's van antennemasten [42%]. Veel minder vaak, namelijk in slechts 13% van de gevallen verwacht men bij de overheid ook plaatsingsinformatie te vinden.

Bij de *mobiele operator* verwacht de respondent in tegenstelling tot bij de overheid, in eerste plaats informatie te krijgen over waar en wanneer de antenne geplaatst wordt [38%]. Veel minder vaak verwacht men bij de mobiele operator informatie te krijgen over de gevolgen, gevaren en risico's van antennemasten [25%]. Van de mobiele operator verwacht men in de meeste gevallen ook informatie over de voor- maar ook de nadelen van antennemasten [9%].

Uit de relatief grote groepen 'overige' antwoorden, blijkt dat de antwoorden die gegeven zijn, een erg grote verscheidenheid kennen. Om hier ook gevoel bij te krijgen, volgen derhalve nog enkele citaten. De eerste groep betreft de informatie die men verwacht van de *gemeente* te krijgen:

"Of dit zomaar kan zonder dat de bewoners worden ingelicht."

"Wat mijn rechten zijn, hoe ze evt. compenseren."

"Dat zij toch moeten instemmen voor die plaatsing en dat wij als burgers hierin wel degelijk gekend zullen worden."

"Overleg en toch dat Wij krijgen wat Wij willen, meestal ligt alles al vast en kan je lullen wat je wilt maar is eigenlijk zinloos."

"Gegevens over wie er toestemming hiervoor geeft."

"Maakt u zich niet ongerust", natuurlijk"

Hieronder volgen nog enkele citaten betreffende de informatie die men verwacht van de *overheid* te krijgen:

"Eerlijke antwoorden."

"Puur informatief."

"Eerlijk, onafhankelijk, duidelijk"

"Zelfde als van gemeente maar deze hebben misschien meer info."

"Heldere informatie m.b.t. de uitwerkingen."

"Landelijke gegevens van locaties van deze antennemasten. Onderzoeksrapporten over mogelijke stralingsschade in de omgeving van deze masten (zijn er verhoogde percentages van stralingsgerelateerde aandoeningen bij kinderen)."

Ten slotte volgen hieronder nog enkele citaten betreffende de informatie die men verwacht te krijgen van de *operator*:

"Welke alternatieven, eerlijke op een begrijpelijke wijze gepresenteerde info."

"Hoeveel schadevergoeding er betaald wordt bij schadelijke gezondheidseffecten."

"In wezen hetzelfde als van de gemeente. Dat zou ook gecombineerd kunnen zijn."

"Eerlijke antwoorden. Hetgeen overigens nooit gebeurt."

"Niets zeggende informatie en dat het goed is voor uitbreiding etc."

"Die geeft alleen info die in zijn voordeel is maar dat blijft interessant want met andere toegevoegde info kan aangevoeld worden dat dat niet klopt."

"Er omheen draaien."

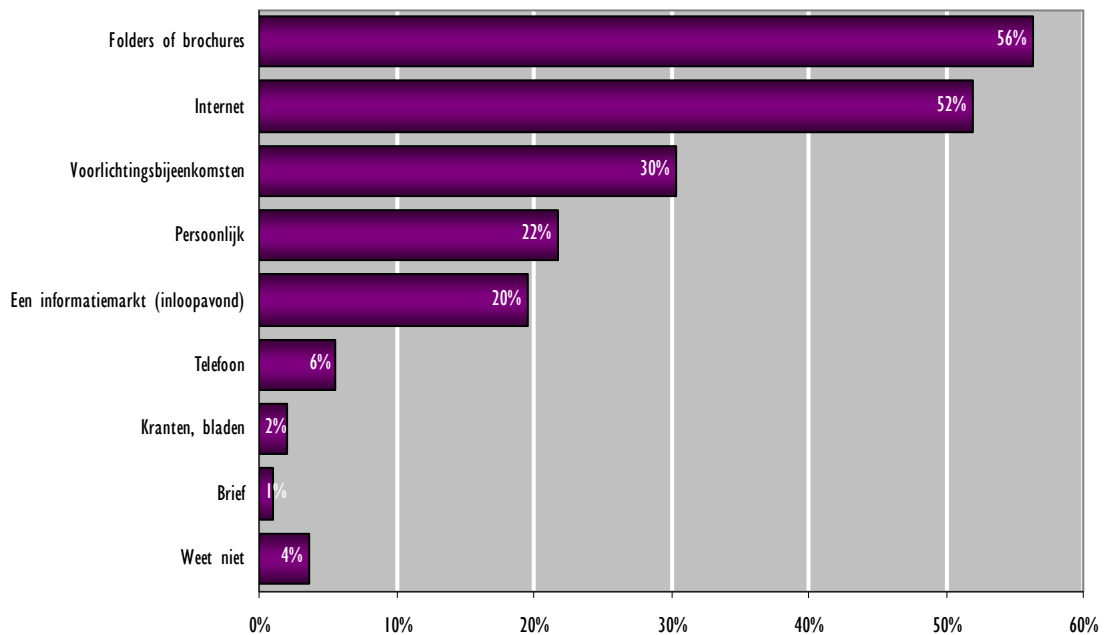
"Dat ik bij hun een mobiel abonnement kan afsluiten met korting."

[4.4.7] Vorm gewenste informatie

Aan iedereen die zelf actief op zoek gaat naar informatie over antennes [N= 806] is gevraagd in welke vorm zij deze informatie graag aangeboden willen krijgen. De resultaten worden weergegeven in de volgende grafiek.

Grafiek :: Vorm gewenste informatie [Vraag 360]

De meest gewenste vormen voor het aanbieden van informatie over antennemasten is via folders en brochures [56%] of internet [52%]. Beide vormen toeren ver boven de rest uit. Desalniettemin zijn voorlichtingsbijeenkomsten door 30% gewenst, persoonlijk contact wordt door 22% op prijs gesteld en precies een vijfde geeft de voorkeur aan een informatiemarkt of inloopavond. De telefoon wordt in dit kader slechts door 6% genoemd en een brief wordt door een enkeling gepast gevonden [1%].

Nadere analyse geeft aan dat internet vooral de voorkeur krijgt wanneer men informatie over antennes zoekt bij de Rijksoverheid en de mobiele operator en minder bij de gemeente [63% en 56% vs. 45%]. Daarnaast blijken vrouwen vaker dan mannen de voorkeur te geven aan een folder of brochure [60% vs. 53%].

Internet is uiteraard vooral gewenst onder de jongere groepen [18 tot 29 jaar, 64% en 30 tot 39 jaar, 58%] en minder onder 60-plussers [41%]. Opvallend is verder dat in het geval men angst heeft voor stralingsrisico's, er een bovengemiddelde interesse bestaat voor een informatiemarkt of inloopavond [24% vs. 20% totaal]. Indien men goed geïnformeerd is over antennemasten volstaat relatief vaak de telefoon [14% vs. 6% totaal].

[4.5] Berichten over antennemasten

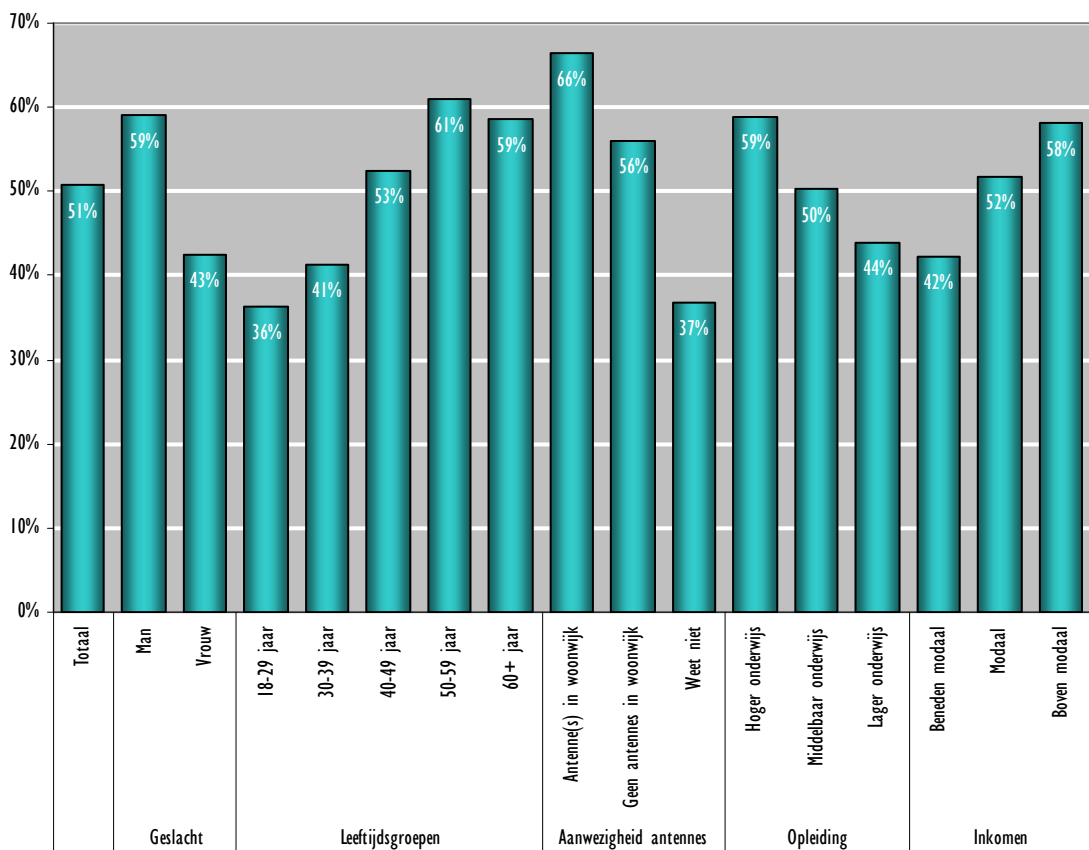
In deze paragraaf staat centraal op welke wijze de berichtgeving over antennemasten plaatsvindt en wat de invloed hiervan is op de kennis en het gedrag.

[4.5.1] Wijze van berichtgeving

Eerst wordt ingegaan op het aantal mensen dat (media)berichten rondom antennes is opgevallen. Vervolgens wordt de toonzetting van deze berichten behandeld en ten slotte wordt besproken via welk kanaal van deze (media)berichten kennis is genomen.

In eerste instantie is aan iedereen gevraagd of men wel eens iets gezien, gehoord of gelezen heeft over antennemasten voor mobiele communicatie. De onderstaande grafiek laat tevens zien op welke achtergrondkenmerken zich verschillen voordoen.

Grafiek :: (media)berichtgeving antennemasten opgemerkt [Vraag 380]

Een fractie meer dan de helft [51%] van alle Nederlanders blijkt wel eens iets te hebben gezien, gehoord of gelezen over antennemasten voor mobiele communicatie. Mannen blijken vaker iets te hebben opgevangen dan vrouwen [59% vs. 43%]. Verder neemt het percentage dat iets gezien, gehoord of gelezen heeft toe, naarmate men ouder is.

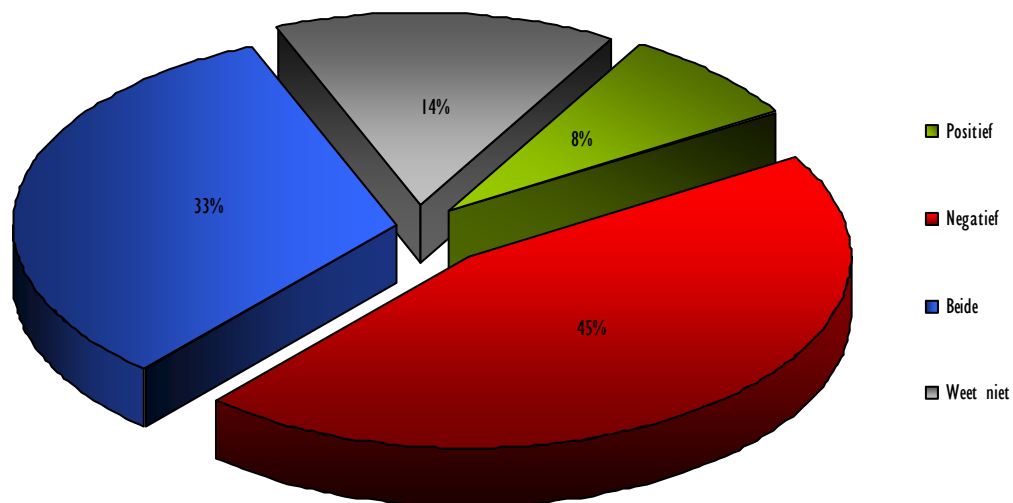
In het geval men aangeeft een antenne in de eigen woonwijk te hebben, heeft men vaker iets gehoord over antennes [66% vs. 56%]. Daarnaast blijkt dat naarmate opleidingsniveau en inkomen toenemen, men vaker iets over antennemasten heeft gezien, gehoord of gelezen.

Nadere analyse laat nog zien dat ondervraagden die slecht tot niet geïnformeerd zijn over antennemasten significant minder vaak berichten over antennemasten hebben gezien, gehoord of gelezen dan zij die matig of goed geïnformeerd zijn [30% vs. 55% en 57%].

Gekeken is of de groep die geen (media)berichten over antennemasten heeft opgevangen in beginsel wel behoefte heeft aan informatie over antennemasten. Dit blijkt wel het geval te zijn. De behoefte aan passieve en actieve informatie indien een antennemast in de eigen buurt wordt geplaatst, is nagenoeg even groot als de groep die wel (media)berichten over antennemasten heeft meegekregen.

Aan alle personen die wel eens iets over antennemasten hebben gezien, gehoord of gelezen [N=850], is gevraagd hoe de toonzetting van deze berichtgeving was. In de onderstaande grafiek staan de resultaten.

Grafiek :: Toonzetting (media)berichtgeving antennemasten [Vraag 390]

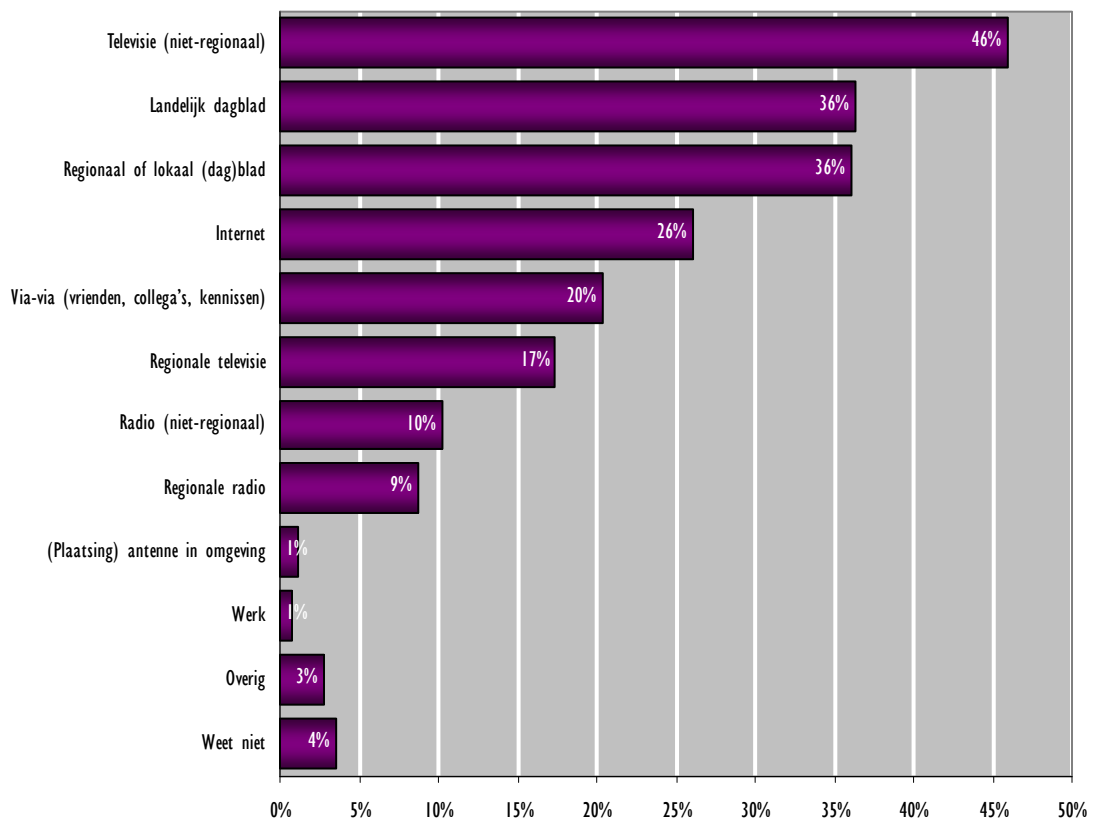
Volgens bijna de helft van de ondervraagden was de toonzetting van de berichten over antennemasten negatief [45%]. Nog een derde geeft aan zowel positieve als negatieve berichten te hebben opgevangen. Slechts een kleine groep bestaande uit 9% heeft positieve verhalen gehoord over antennemasten en 14% weet niet meer wat de toonzetting van de berichtgeving was.

In het geval men goed geïnformeerd is over antennemasten heeft men significant vaker berichten met een positieve toonzetting opgevangen dan wanneer men matig of slecht geïnformeerd is [19% vs. 7% en 3%]. Desalniettemin blijkt dat ook diegenen die goed geïnformeerd zijn over antennemasten de toonzetting van de berichtgeving in veel gevallen [45%] als negatief ervaren.

In de volgende grafiek wordt van allen die (media)berichten over antennemasten is opgevallen [N=850] weergegeven via welk kanaal men iets heeft gezien, gehoord of gelezen.

Grafiek :: Kanaal (media)berichtgeving opgevangen [Vraag 400]

Indien men berichten over antennes heeft opgevangen, betreft dit in bijna de helft van de gevallen berichten die op de landelijke *televisie* zijn uitgezonden [46%]. Regionale televisie speelt met 17% een marginale rol.

Naast televisie, spelen ook *kranten* een belangrijke rol in de verspreiding van berichten over antennemasten. In dit geval worden de landelijke en regionale dagbladen beide door 36% genoemd. Op de derde plaats komt het *internet*: nog een kwart van de ondervraagden heeft online iets gezien of gelezen over antennemasten. De *radio* speelt de minst belangrijke rol: een kleine 10% heeft via de landelijke radiozenders iets gehoord en in 9% van de gevallen betreft dit regionale radio.

Dat niet alleen de professionele media een rol spelen in de verspreiding van berichten over antennemasten, blijkt uit het feit dat een vijfde aangeeft via-via iets gehoord te hebben.

Nadere analyse laat zien dat de invloed van internet bij de berichten over antennes minder wordt naarmate men ouder is [18-29 jaar: 39% vs. 60+ jaar: 18%]. Het regionale dagblad daarentegen wordt juist belangrijker naarmate men ouder is [18-29 jaar: 21% vs. 60+ jaar: 40%]. Mannen hebben vaker berichten via landelijk dagbladen [42% vs. 28%], internet [32% vs. 18%] of regionale radio [11% vs. 6%].

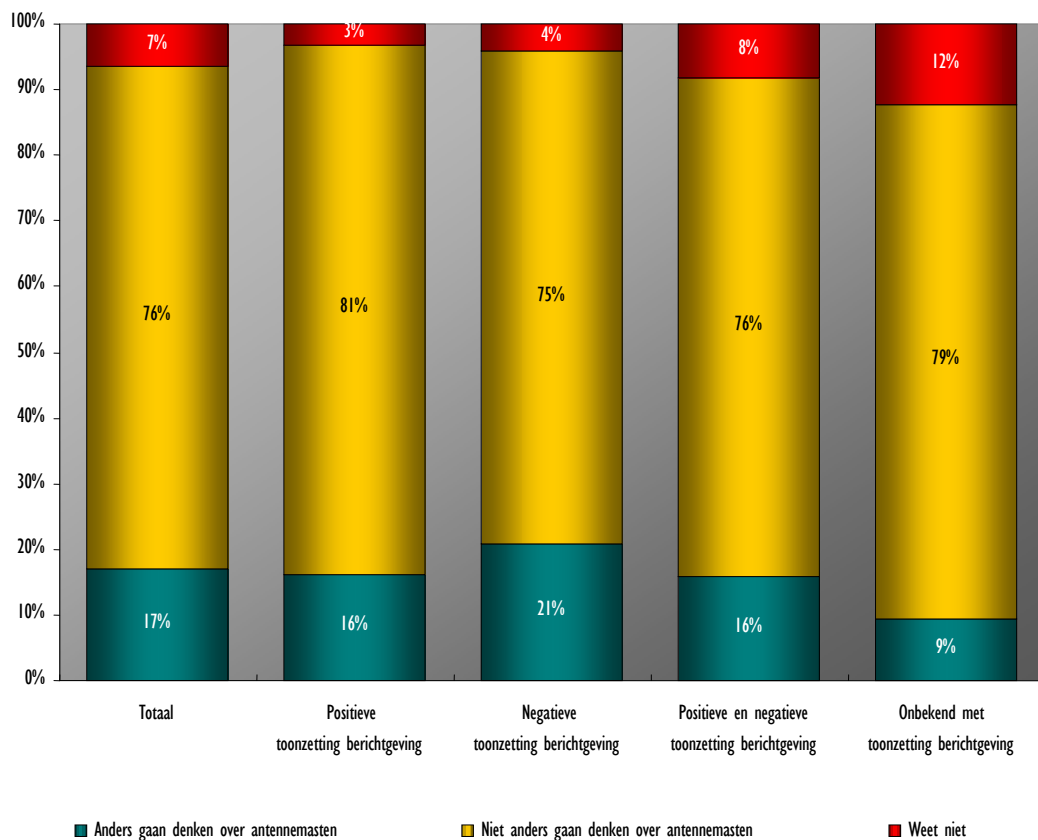
Indien men aangeeft te weten of er al dan niet een antennemast in de eigen woonwijk staat, blijkt men vaker berichten over antennemasten in een regionale krant te hebben gelezen dan wanneer men niet op de hoogte is van de aanwezigheid van een antennemast in de buurt [resp. 39% vs. 42% vs. 27%].

[4.5.2] Invloed van berichtgeving

In deze paragraaf staat de invloed van de (media)berichtgeving op de kennis, houding en het gedrag centraal. Eerst wordt ingegaan op de vraag of men *naar eigen zeggen* anders is gaan denken over mobiele communicatie naar aanleiding van de berichtgeving rondom antennemasten. Vervolgens is middels een *nader analyse* gekeken of mensen die (media)berichten hebben opgevangen andere kennis, houding en gedragingen hebben ten aanzien van antennemasten dan personen die geen berichten tot zich hebben gekregen.

In de volgende grafiek wordt van alle ondervraagden die (media)berichten over antennemasten is opgevalen [N=850] weergegeven of zij naar aanleiding daarvan anders zijn gaan denken over mobiele communicatie.

Grafiek :: Anders gaan denken naar aanleiding berichtgeving [Vraag 410]

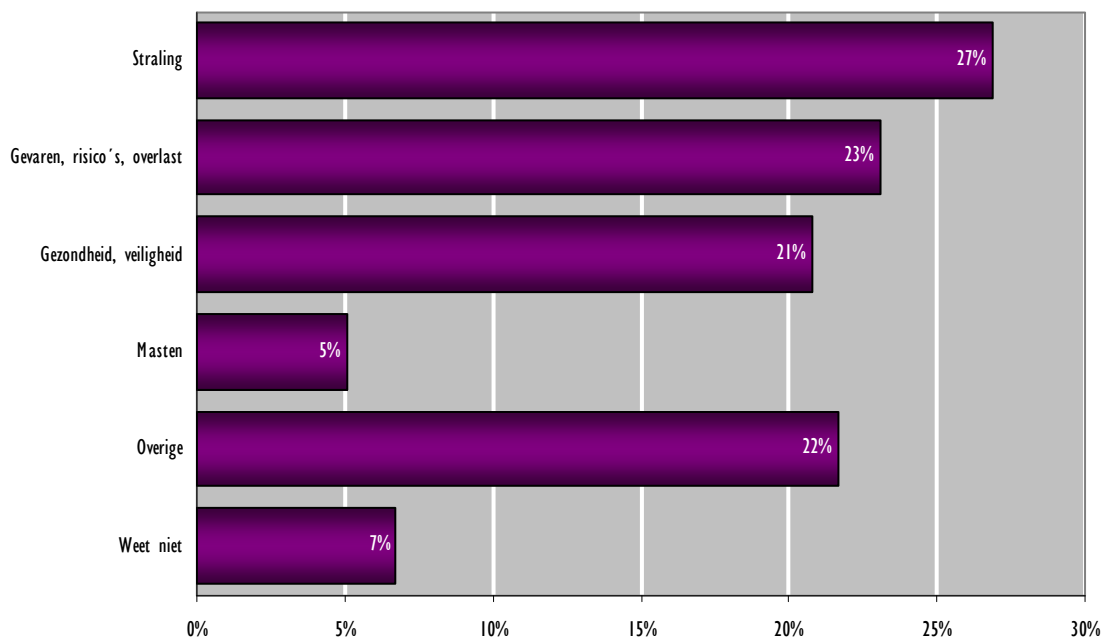

Berichten over antennemasten zorgen bij ruim drie kwart van de Nederlanders [76%] niet voor een andere houding ten aanzien van mobiele communicatie. Een kleine 17% zegt hier wel anders over te zijn gaan denken en 7% weet niet de berichtgeving hun houding heeft beïnvloed.

Aan de N=145 respondenten die aangeven anders te zijn gaan denken over mobiele communicatie naar aanleiding van de berichtgeving in de media, is gevraagd toe te lichten op welke wijze men anders is gaan denken over mobiele communicatie. De antwoorden op deze open vraag zijn teruggecodeerd naar een zestal antwoordcategorieën, welke worden weergegeven in de volgende grafiek.

Grafiek :: Wijze anders gaan denken naar aanleiding berichtgeving [Vraag 420]

Bij de toelichting op de vraag op welke wijze men anders is gaan denken over mobiele communicatie wordt in meer dan een kwart van de gevallen 'straling' genoemd [27%]. Op de tweede plaats komen gevaren, risico's en overlast [23%] en op de derde plaats gezondheid en veiligheid [21%]. Dit zijn met afstand de drie meest voorkomende antwoorden.

Nadere analyse laat geen verschillen naar achtergrondgegevens zien. Dit is naar alle waarschijnlijkheid het gevolg van het kleine aantal waarnemingen dat per subgroep overblijft.

Betrekkelijk veel antwoorden blijken lastig onder te brengen bij een bepaalde categorie en zijn daarom onder 'overig' geplaatst [22%]. Hieronder volgt een korte bloemlezing van de antwoorden waaruit eveneens een verandering in houding of gedrag ten aanzien van mobiel bellen blijkt;

"Ben er bewuster gaan denken over de mobiel communicatie."

"Of ik eventueel zonder mobiele telefonie verder zou kunnen. "

"Houd de telefoon minder lang bij het oor."

"Het aantal toepassingen beperken tot alleen bellen. Geen UTMS ed. "

"Ik probeer zo weinig mogelijk gebruik te maken van mijn mobiel."

Andere antwoorden hadden betrekking op het vertrouwen;

“Afhankelijk van de organisatie krijg je verschillende informatie. Er is dus altijd wel iemand die niet de waarheid vertelt.”
 “Je weet het niet meer wat kun je nog vertrouwen omtrent dit onderwerp.”
 “De operators plaatsen maar raak en denken niet aan de maatschappelijke onrust die dat met zich meebrengt.”

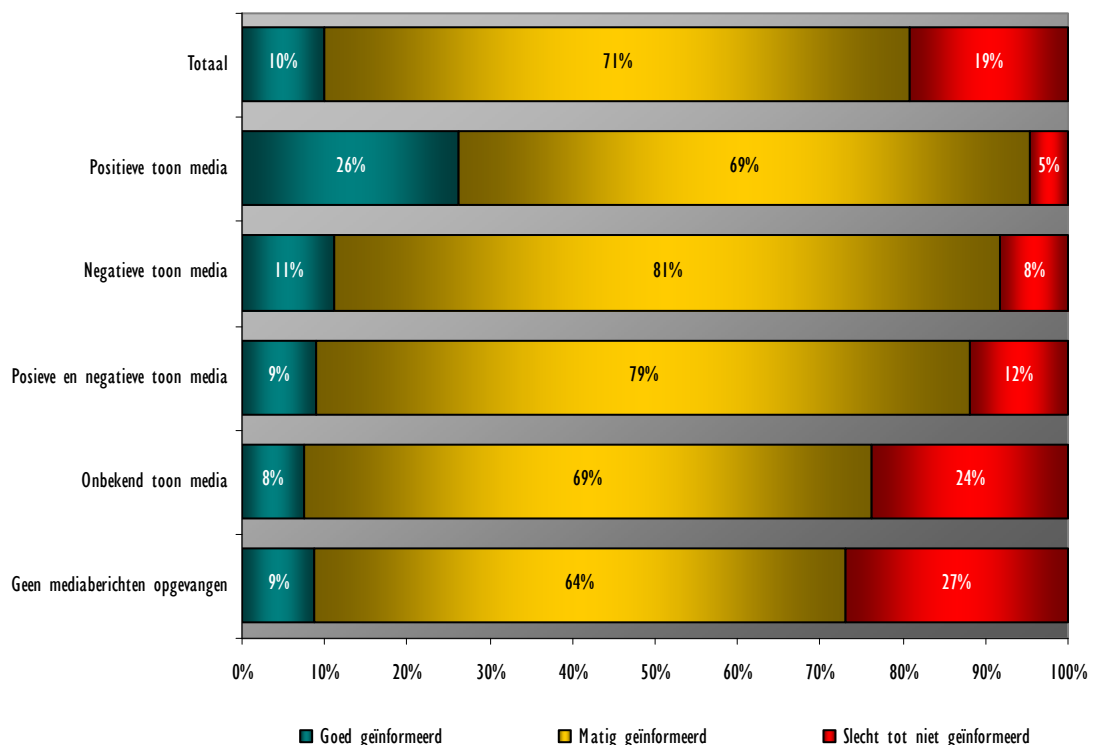
Middels *nadere analyse* is gekeken naar de invloed van de (media)berichtgeving op de kennis, houding en het gedrag ten aanzien van mobiele communicatie in het algemeen en antennemasten in het bijzonder. Hiervoor is gekeken naar de mate waarin de volgende vijf groepen van elkaar verschillen op de in voorgaande paragrafen en hoofdstukken behandelde variabelen betreffende kennis, houding en gedrag:

- Groep 1: Heeft positieve berichtgeving rondom antenmasten opgevangen [N= 68]
- Groep 2: Heeft negatieve berichtgeving rondom antenmasten opgevangen [N= 383]
- Groep 3: Heeft zowel positieve als negatieve berichtgeving rondom antenmasten opgevangen [N= 277]
- Groep 4: Heeft berichtgeving rondom antenmasten opgevangen met onbekende toonzetting [N= 122]
- Groep 5: Heeft geen berichtgeving rondom antenmasten opgevangen [N= 828]

Kennis

Om na te gaan of (media)berichtgeving van invloed is op de kennis ten aanzien van antennemasten, is een vergelijking gemaakt tussen de vijf groepen op basis van het kennisniveau [§4.3.1]. De resultaten staan in de volgende grafiek.

Grafiek :: Kennisniveaus [afgeleid uit Vraag 430]

De grafiek laat zien dat de berichtgeving geen invloed heeft gehad op de groep met een matig kennisniveau.

Desondanks, bestaat de groep die geen (media)berichten rondom antennemasten heeft opgevangen, bovengemiddeld vaak uit personen die slecht of niet geïnformeerd zijn over antennemasten [27% vs. 19% totaal].

(Media)berichtgeving met een positieve toonzetting zorgt voor een bovengemiddeld aantal goed geïnformeerde respondenten [26% vs. 10% totaal]. In het geval de berichtgeving negatief of zowel positief als negatief is, blijkt er vooral vaak matige kennis over antennes aanwezig te zijn [81% en 79% vs. 71% totaal].

Houding

Op de volgende variabelen is gekeken naar verschillen tussen de voorgenoemde vijf groepen om te zien of (media)berichtgeving invloed heeft op de houding:

- Houding mobiele communicatie in het algemeen [§ 4.2.1]
- Veiligheidsperceptie mobiele communicatie en mobiel bellen [§ 4.2.2]
- Voor- en nadelen mobiele communicatie [§ 4.2.3]
- Houding antennemasten in het algemeen [§ 4.3.2]

Uit de analyse blijkt dat berichtgeving over antennes in de media niet of nauwelijks van invloed is op de houding ten aanzien van mobiele communicatie in het algemeen en de bijbehorende veiligheidsperceptie. Bij de veiligheidsperceptie betreffende mobiel bellen zijn de verschillen nog kleiner.

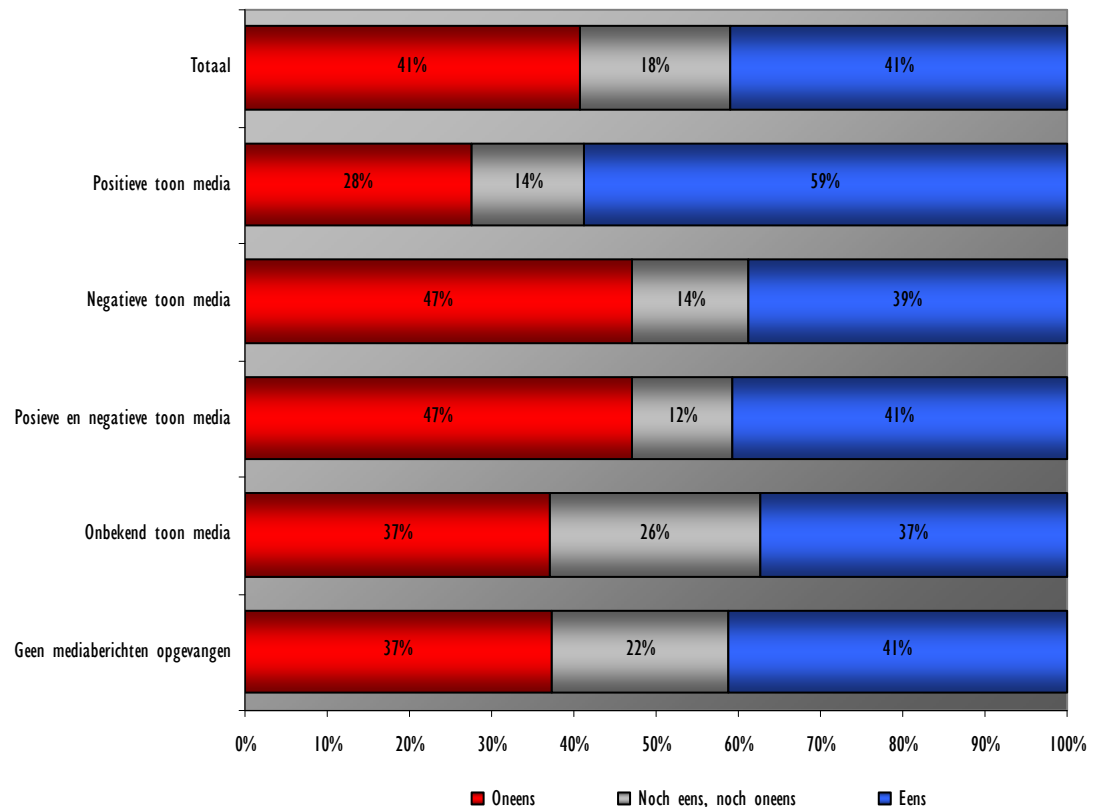
Dat er voor mobiele communicatie antennes nodig zijn, wordt door de groep die alleen negatieve berichten en door de groep die zowel positieve als negatieve berichten over antennes in de media heeft opgevangen, beduidend vaker als nadeel van mobiele communicatie genoemd dan door diegene die geen (media)berichten over antennes zijn tegengekomen [22% en 21% vs. 12%].

De (media)berichtgeving blijkt wel van invloed op de houding ten aanzien van antennemasten in het algemeen. De groep die positieve berichtgeving over antennes heeft opgevangen, blijkt op een aantal punten duidelijk te verschillen van alle vier de andere groepen. Zo geven zij vaker aan het oneens te zijn met de stelling *'Het is niet nodig meer antennemasten te plaatsen dan er nu staan'* [49% vs. 25% totaal] en zijn ze het daarentegen vaker eens met de stelling *'Dat ik mobiel kan bellen is voor mij het belangrijkste, dat daar antennes voor nodig zijn accepteer ik'* [69% vs. 50% totaal].

Het mogelijke effect van (media)berichtgeving is ook te zien in de mate waarin men het eens is met de stelling *'Ik maak mij geen zorgen over de mogelijke stralingsrisico's van antennes'*. Dit wordt weergegeven in de grafiek op de volgende pagina.

Grafiek :: 'Ik maak mij geen zorgen over mogelijke stralingsrisico's van antennes' [Vraag 300]

De grafiek lijkt aan te tonen aan dat positieve (media)berichtgeving over antennes tot gevolg heeft dat een meerderheid [59%] zich geen zorgen maakt over stralingsrisico's. De groep die (media)berichtgeving met een negatieve toon of een positieve en negatieve toon is tegengekomen, zijn het vaak oneens met de stelling. Dit betekent dat zij zich wel zorgen maken over stralingsrisico's [beide 47% vs. 28% positieve toon].

Aangezien de groep die niets heeft gehoord, gezien of gelezen over antennemasten, zich toch in 37% van de gevallen zorgen maakt over de stralingsrisico's, lijkt het effect van de positieve berichtgeving 22% te bedragen.

Houding

Of (media)berichtgeving invloed heeft op het gedrag en informatiebehoefte is op de volgende variabelen gekeken naar verschillen tussen de voorgenoemde vijf groepen:

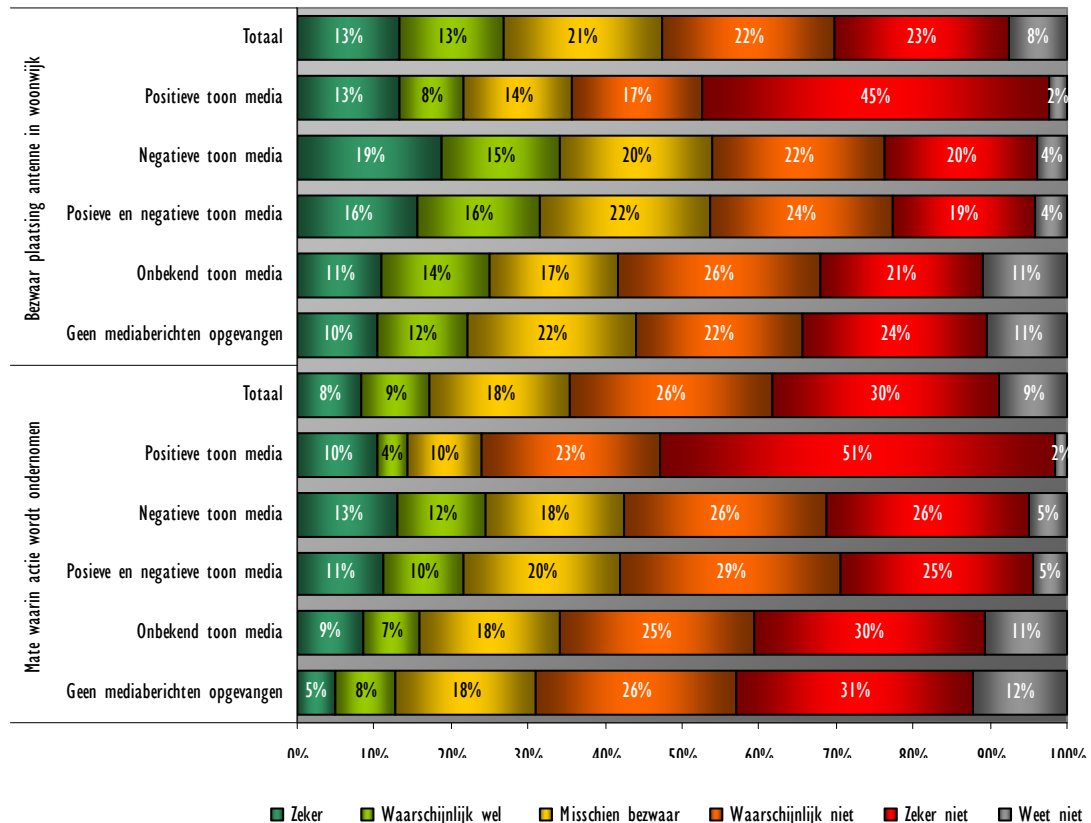
- ∴ Gebruik mobiele telefoon [§ 4.1.2]
- ∴ Bezwaar en actie tegen plaatsing antenne in de buurt [§ 4.4.2]
- ∴ Passieve informatiebehoefte [§ 4.4.3]
- ∴ Actieve informatiebehoefte [§ 4.4.4]

De berichtgeving over antennes blijkt niet van invloed op het gebruik van de mobiele telefoon.

In de grafiek wordt het verschil tussen de vijf groepen weergegeven wat betreft de mate waarin men bezwaar heeft en/of actie wordt ondernomen bij plaatsing van een antennemast in de eigen woonomgeving.

Grafiek :: Bezwaar en actie tegen plaatsing antennes in de buurt [Vraag 260 en 280]

Opvallend is de grote groep die aangeeft geen bezwaar te hebben tegen plaatsing van een antenne in de woonwijk, wanneer men positieve berichten over antennes uit de media heeft opgevangen [45% vs. 23% totaal]. Deze groep geeft eveneens in een meerderheid van de gevallen aan zeker geen actie te gaan ondernemen wanneer een antenne geplaatst wordt in zijn of haar woonwijk [51% vs. 30% totaal].

Onder de groep die negatieve berichtgeving rondom antennes heeft meegekregen is er in relatief veel gevallen zeker bezwaar tegen plaatsing van antennes in de buurt [19% vs. 13% totaal] en heerst een hoge actiebereidheid [zeker 13% vs. 8%]. De groep die naast negatieve ook nog positieve berichten over antennes heeft meegekregen, is een fractie minder uitgesproken, maar geven ook nog bovengemiddeld vaak aan bezwaar te hebben tegen plaatsing en van plan te zijn actie te ondernemen [16% en 11%].

(Media)berichtgeving blijkt geen effect te hebben op de *passieve informatiebehoefte*. De *actieve informatiebehoefte* blijkt daarentegen wel een relatie te hebben met de (media)berichtgeving. Wanneer men negatieve berichten of positieve en negatieve berichten heeft opgevangen geeft men bovengemiddeld vaak aan zeker op zoek te gaan naar meer informatie over antennemasten [beide 21% vs. 16% totaal]. Bij positieve berichtgeving is men dit juist bovengemiddeld vaak zeker niet van plan [39% en 25%].

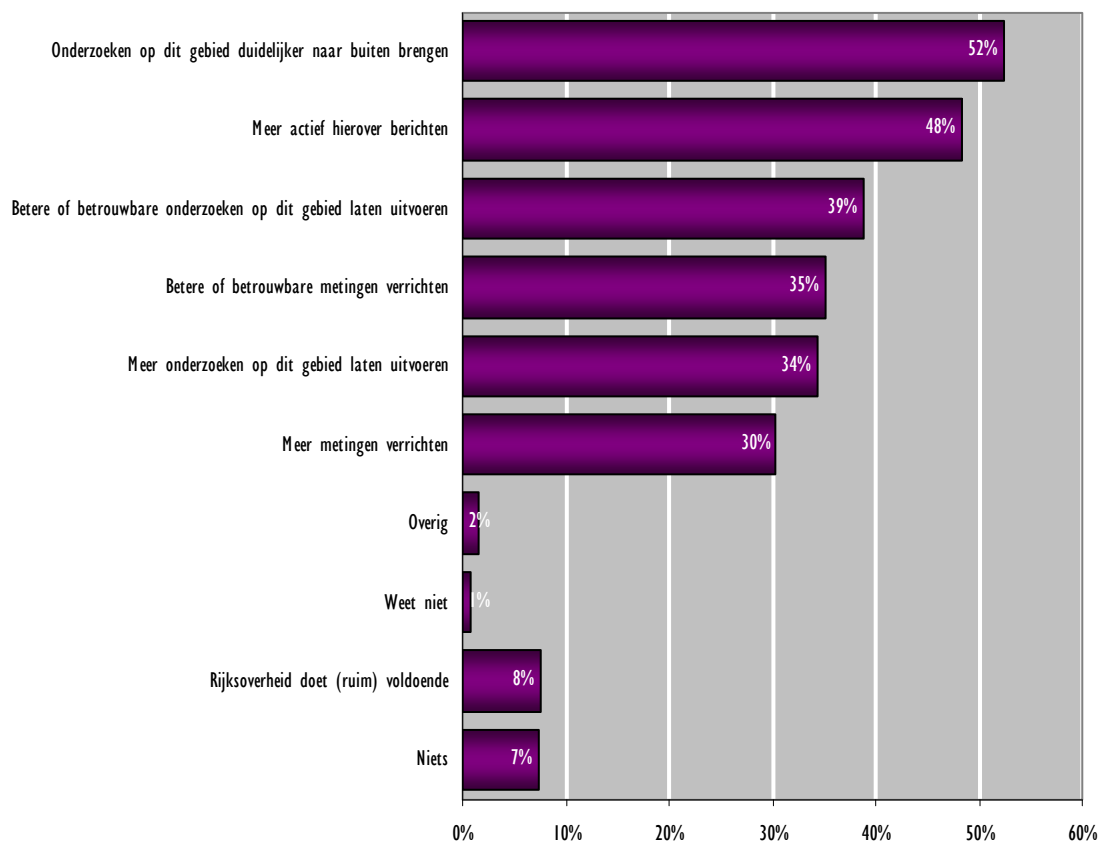
[4.6] Antennemasten en de rol van de Rijksoverheid

In deze paragraaf wordt nader ingegaan op de rol van de Rijksoverheid wanneer het gaat om antennemasten voor mobiele communicatie. Allereerst wordt stilgestaan bij de verwachtingen die men heeft van de Rijksoverheid met betrekking tot activiteiten en informatievoorziening op dit gebied. Vervolgens wordt de houding en algehele tevredenheid met de Rijksoverheid op dit gebied behandeld. Ten slotte komt de rol van het Antennebureau aan de orde.

[4.6.1] Verwachtingen

In de onderstaande grafiek wordt weergegeven wat de Rijksoverheid dient te ondernemen als het gaat om antennemasten voor mobiele communicatie. De respondent kon hierbij antwoorden aan de hand van 10 antwoordcategorieën.

Grafiek :: Acties Rijksoverheid op gebied van antennemasten [Vraag 450]

Onderzoeken op het gebied van antennemasten moeten volgens 52% duidelijker naar voren gebracht worden door de Rijksoverheid. Iets minder dan de meerderheid [48%] geeft aan dat de Rijksoverheid actiever moet berichten over antennemasten. De *informatie functie* van de overheid is blijkbaar de belangrijkste rol van de Rijksoverheid. Dat de onderzoeken en metingen op dit gebied beter of betrouwbaarder moeten, vindt respectievelijk 39% en 35%. Voor 34% en 30% is het zaak dat het aantal onderzoeken en metingen omhoog gaat.

Slechts 8% geeft aan dat de Rijksoverheid volgens hen (ruim) voldoende doet. *Nadere analyse* toont aan dat bepaalde groepen bovengemiddeld vaak aangeven dat de overheid reeds (ruim) voldoende doet. Dit is bijvoorbeeld vaak het geval wanneer men (waarschijnlijk) geen bezwaar gaat maken tegen plaatsing van een antenne in de buurt [*gedrag*], antennes geen issue vormen [*houding*] en men beschikt over goede kennis ten aanzien van antennemasten [*kennis*].

In de onderstaande grafiek wordt de opsplitsing gemaakt naar kennis en houding. De opsplitsing naar gedrag laat namelijk nagenoeg dezelfde verschillen zien als de verdeling naar houding.

Tabel :: Acties Rijksoverheid op gebied van antennemasten [Vraag 450]

	Totaal	Kennis			Houding stralingsrisico		
		Goed	Matig	Slecht tot geen	Negatief	Positief	
Onderzoeken op dit gebied duidelijker naar buiten brengen	52%	43%	57%	41%	56%	51%	
Meer actief hierover berichten	48%	46%	52%	36%	55%	44%	
Betere of betrouwbare onderzoeken laten uitvoeren	39%	35%	43%	25%	45%	34%	
Betere of betrouwbare metingen verrichten	35%	33%	39%	21%	43%	30%	
Meer onderzoeken op dit gebied laten uitvoeren	34%	30%	38%	22%	42%	28%	
Meer metingen verrichten	30%	27%	34%	19%	38%	24%	
Overig	2%	2%	2%	0%	2%	2%	
Weet niet	1%	0%	0%	2%	1%	0%	
Rijksoverheid doet (ruim) voldoende	8%	13%	7%	7%	3%	12%	
Niets	7%	5%	5%	18%	6%	7%	
	Totaal N	1678	168	1190	321	638	284
	Totaal antwoorden	4302	395	3292	615	1889	648

Duidelijk is dat de grote groep met een matig kennisniveau als het gaat om antennes de meeste verwachtingen heeft van de Rijksoverheid. De groep die slecht of helemaal niet geïnformeerd is, heeft de minste behoefte aan activiteiten van de Rijksoverheid. In het geval men goed geïnformeerd is over aanwezige antennes, wordt vaker aangegeven dat de Rijksoverheid al voldoende doet op dit gebied [13% vs. beide 7%].

Wat betreft de houding ten aanzien van antennes, blijkt de groep die aangeeft zich druk te maken om antennes, meer van de Rijksoverheid te verwachten dan de groep die zich hier geen zorgen over maakt. Alle activiteiten worden significant vaker door deze groep genoemd. Dat de Rijksoverheid al voldoende doet, vindt dus vooral de groep met een positieve houding [12%]. Zoals reeds aangegeven zijn dit ook vaker de personen die geen bezwaar hebben tegen plaatsing van een antennemast in de eigen woonwijk [13%].

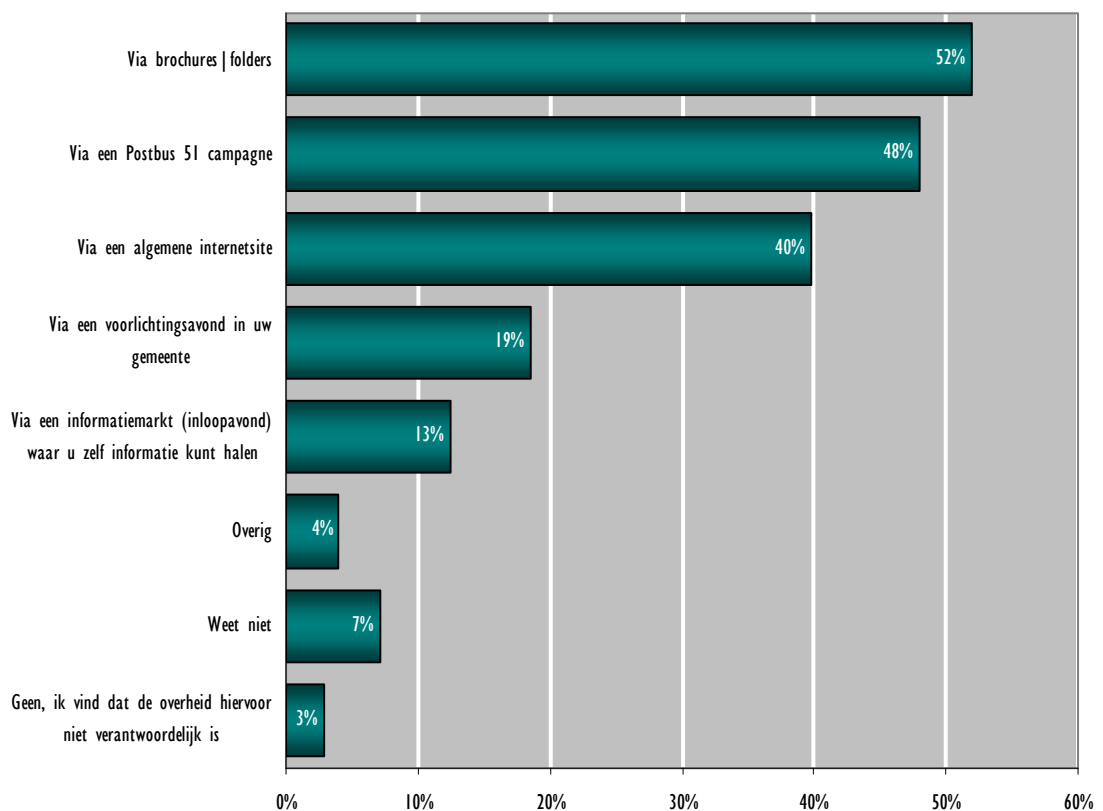
Nadere analyse laat zien dat wanneer men aangeeft niet te weten of er antennemasten in de eigen woonwijk staan, men bovengemiddeld vaak vindt dat de Rijksoverheid al voldoende doet of niets hoeft te doen [respectievelijk 9% en 10%]. Mensen die niets over antennemasten hebben gezien, gehoord of gelezen vinden eveneens bovengemiddeld vaak dat de overheid niets hoeft te doen [10% vs. 7% totaal].

Naar socio-demografische gegevens doen zich nog de volgende verschillen voor: Vrouwen verwachten vaker dat de Rijksoverheid een informatiefunctie vervuld dan mannen: Zo vinden zij vaker dat onderzoek duidelijker naar buiten moet worden gebracht [56% vs 49%] en dat er meer moet worden bericht over antennes [51% vs 46%]. Mannen geven daarentegen vaker aan dat de overheid volgens hen al voldoende doet [10% vs. 6%]. Naarmate men ouder wordt, blijkt verwacht men ook meer van de Rijksoverheid [doet al voldoende: 18-29: 12%, 30-39: 10%, 40-49: 7%, 50-59: 3%, 60+: 6%].

In de onderstaande grafiek wordt weergegeven op welke wijze men vindt dat de Rijksoverheid de informatie ter beschikking moet stellen. Alle antwoordcategorieën zijn reeds voorgecodeerd voorgelegd. De respondent kon antwoorden aan de hand van een achttal antwoordcategorieën, inclusief een 'anders namelijk'-mogelijkheid.

Grafiek :: Verwachting informatievoorziening antennes door Rijksoverheid [Vraag 470]

Informatie over antennes voor mobiele communicatie verwacht ruim de helft van de respondenten [52%] te krijgen vanuit folders en brochures van de Rijksoverheid. Iets minder dan de helft [48%] verwacht een Postbus 51 campagne en 4 op de 10 verwacht een algemene internetsite met informatie van de Rijksoverheid over antennes. Een voorlichtingsavond in de gemeente acht ongeveer een vijfde geschikt en 13% denkt aan een informatiemarkt of inloopavond waar men zelf de informatie kan halen.

In de volgende tabel wordt de verwachting ten aanzien van de informatievoorziening getoond voor de drie groepen die op het gebied van kennis worden onderscheiden.

Tabel :: Verwachting informatievoorziening antennes door Rijksoverheid [Vraag 470 * kennis]

	Totaal	Goed	Matig	Slecht tot niet	
Via brochures folders	52%	52%	55%	41%	
Via een Postbus 51 campagne	48%	46%	51%	40%	
Via een algemene internetsite	40%	36%	44%	25%	
Via een voorlichtingsavond in uw gemeente	19%	18%	21%	11%	
Via een informatiemarkt (inloopavond) waar u zelf informatie kunt halen	13%	13%	14%	7%	
Overig	4%	4%	4%	1%	
Weet niet	7%	4%	4%	22%	
Geen, ik vind dat de overheid hiervoor niet verantwoordelijk is	3%	1%	2%	7%	
	Totaal N	1678	168	1190	321
	Totaal antwoorden	3099	293	2312	493

De tabel laat zien dat de groep met matige kennis over antennemasten alle informatievormen in grotere getale verwacht van de Rijksoverheid te verkrijgen dan wanneer men slecht tot niet geïnformeerd is. In dat geval geeft men vaak aan niet te weten welke informatievorm men verwacht [22% vs. 7% totaal] en eveneens wordt in een bovengemiddeld aantal gevallen gesuggereerd dat de overheid hiervoor niet verantwoordelijk is [7% vs. 3% totaal].

Nadere analyse toont aan dat wanneer men een actieve informatiebehoefte heeft en men dus zelf op zoek gaat naar meer informatie over antennes bij plaatsing in de buurt, men nagenoeg alle informatievormen vaker noemt. De informatievormen die vooral vaker genoemd worden zijn: Postbus 51 campagne [58% vs. 45%], voorlichtingsavond [29% vs. 12%] en de informatiemarkt [21% vs. 7%].

Ook laat de nadere analyse zien dat indien men zich zorgen maakt om het stralingsrisico men eveneens alle informatievormen vaker geschikt acht dan wanneer men zich geen zorgen maakt. De informatievormen die in dat geval door een grotere groep worden genoemd zijn: Postbus 51 campagne [54% vs. 46%], folders en brochures [47% vs. 41%] en voorlichtingsavond [24% vs. 17%].

Evenals hiervoor worden nagenoeg dezelfde verschillen waargenomen tussen de groep die bezwaar heeft tegen plaatsing van een antenne en de groep die daar geen bezwaar tegen heeft. In dat geval worden vooral de voorlichtingsavond en informatiemarkt vaker genoemd [respectievelijk 31% vs. 13% en 21% vs. 8%].

Socio-demografische gegevens wijzen uit dat vrouwen vaker dan mannen vinden dat de overheid informatie over antennes beschikbaar moet stellen via brochures en folders [55% vs. 49%] en een Postbus 51 campagne [52% vs. 43%]. Naarmate men hoger is opgeleid, geeft men vaker aan informatie via een algemene internetsite te verwachten [laag: 33% vs. Middelbaar: 38% vs. hoog: 49%]. Middelbaar opgeleiden geven vaker dan laag opgeleiden aan een Postbus 51 campagne gepast te vinden [51% vs. 43%].

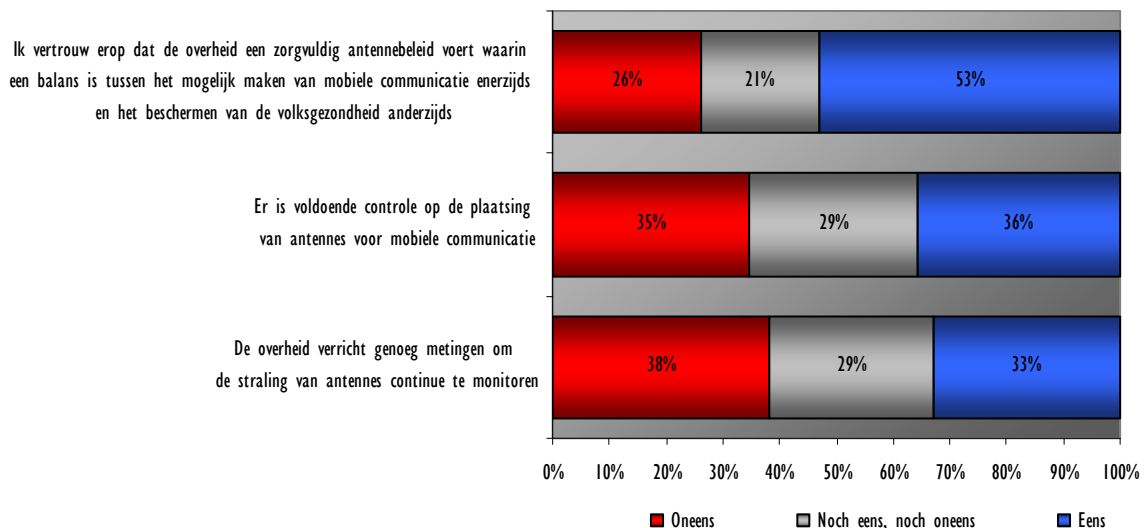

[4.6.2] Houding

In deze paragraaf wordt nader ingegaan op de houding van de Nederlander ten aanzien van de rol van de Rijksoverheid op het gebied van antennemasten. Ook wordt behandeld hoe tevreden men is met de informatie die de Rijksoverheid ter beschikking stelt.

In de onderstaande grafiek wordt middels een drietal stellingen de houding van de Nederlander over de rol van de Rijksoverheid op het gebied van antennemasten in kaart gebracht. De oorspronkelijke 7-puntsschaal is gehercodeerd naar 3 groepen: 'Oneens' antwoorden: 1,2 en 3, 'Noch een, noch oneens' antwoord: 4 en 'Eens' antwoorden: 5,6 en 7.

Grafiek :: Houding rol Rijksoverheid rondom antennes [Vraag 440]

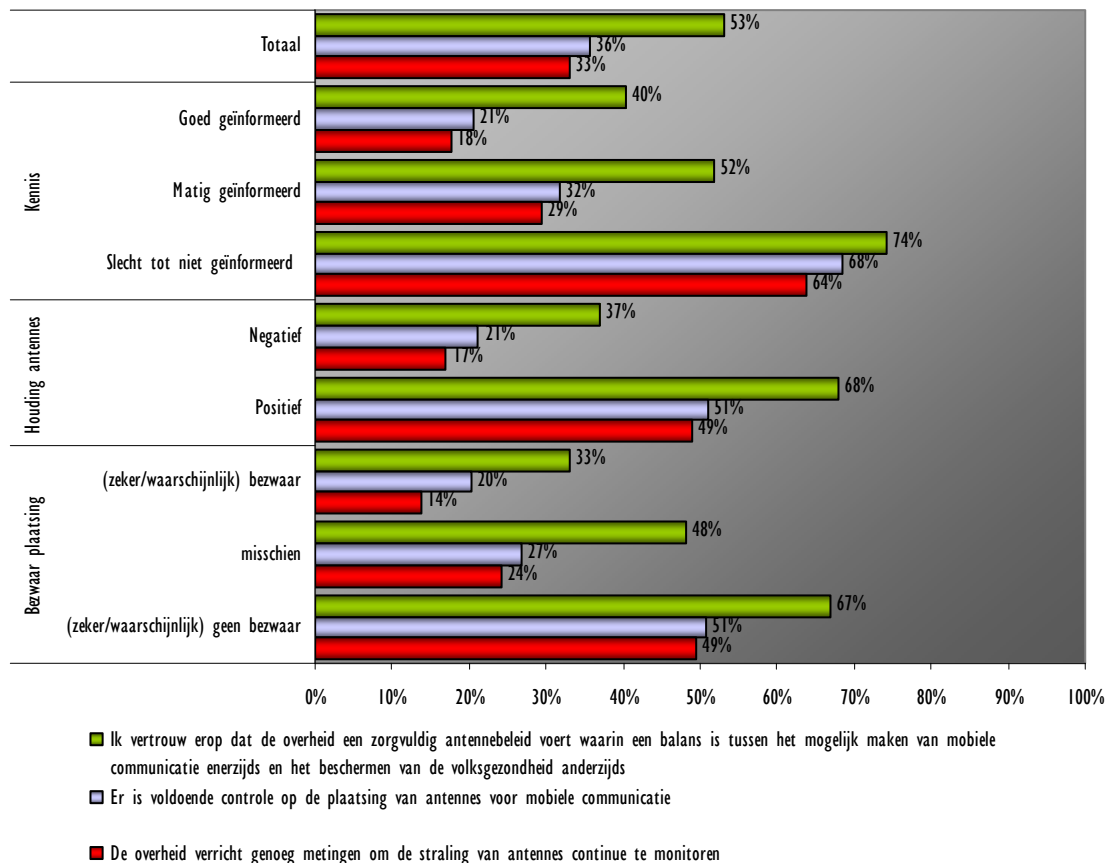
Een kleine meerderheid van de ondervraagden [53%] vertrouwt erop dat de overheid een beleid voert waarin wordt gezocht naar een balans tussen het stimuleren van mobiele communicatie enerzijds en het beschermen van de volksgezondheid anderzijds.

Toch is er een betrekkelijk grote groep van 26% die aangeeft hier niet op te vertrouwen. Een nog grotere groep, namelijk 35% geeft aan het oneens te zijn met de stelling dat er volgens hen voldoende controle is op de plaatsing van antennes. En nog eens 38% heeft twijfels of de overheid wel genoeg metingen verricht om de straling van antennes continu te kunnen monitoren. De meningen over deze laatste 2 stellingen lopen overigens sterk uiteen. De groep die het namelijk eens is met deze stelling is met respectievelijk 35% en 33% nagenoeg even groot als de groep die het oneens is.

In de onderstaande tabel worden de verschillen naar de belangrijkste kennis, houding en gedragvariabelen getoond. In de grafiek worden alleen de percentages 'mee eens' weergegeven.

Grafiek :: Houding rol Rijksoverheid omtrent antennes, % 'mee eens' [Vraag 440]

De houding ten aanzien van de rol van de overheid is positiever naarmate men meer kennis heeft over antennes. Ook is deze positiever wanneer men zich geen zorgen maakt over mogelijke stralingsrisico's en (daarmee samenhangend) geen bezwaar maakt tegen plaatsing van een antenne in de eigen woonomgeving.

De grafiek laat zien dat zich op basis van deze kennis, houding en gedragsvariabelen grote verschillen voordoen. Het percentage dat het eens is met de stellingen betreffende de controle op de plaatsing van antennes en het aantal metingen om te kunnen monitoren is in veel gevallen zelfs meer dan de helft kleiner.

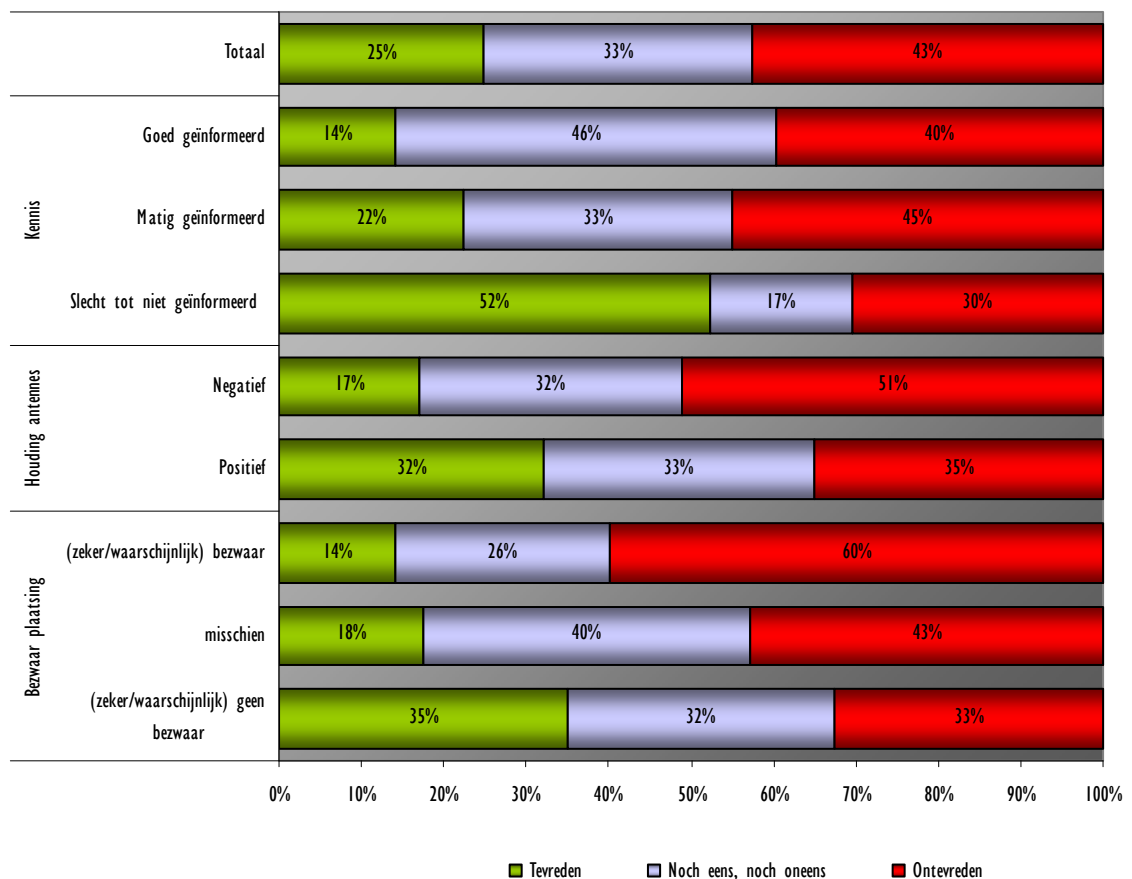
Hoewel dit bij het vertrouwen in het beleid iets minder extreem is, zijn de verschillen ook hier vermeldenswaardig: In het geval men goed geïnformeerd is, geeft 74% aan vertrouwen te hebben in het antennebeleid, terwijl dit onder mensen die slecht tot niet geïnformeerd zijn slechts 40% is. Ongeveer twee derde van de mensen waarvoor antennes geen issue vormen, hebben hier eveneens vertrouwen in, tegenover 43% van de mensen waarvoor antennes wel een issue vormen. En twee derde van de mensen die geen bezwaar hebben tegen plaatsing van een antenne geeft aan dit vertrouwen wel te hebben, terwijl dit onder de mensen die wel bezwaar hebben precies de helft minder betreft.

Wanneer naar verschillen op socio-demografische gegevens wordt gekeken, valt op dat mannen vaker dan vrouwen aangeven het oneens te zijn met de stelling dat zij erop vertrouwen dat de overheid een zorgvuldig antennebeleid voert [29% vs. 23%]. Verder blijkt dat naarmate het opleidingsniveau toeneemt, het vaker oneens is met de stelling over het aantal metingen dat de overheid verricht [laag: 32% vs. middelbaar: 38% vs. hoog: 44%] en het vertrouwen in het antennebeleid [laag: 23% vs. middelbaar: 26% vs. hoog: 30%].

Tevens is aan de respondenten gevraagd in hoeverre zij tevreden zijn met de huidige informatievoorziening over antennemasten vanuit de Rijksoverheid. De resultaten zijn weergegeven in de volgende grafiek, waarbij tevens een opsplitsing is gemaakt naar de verschillende niveaus met betrekking tot kennis, houding en gedrag. De oorspronkelijke 7-puntsschaal is gehercodeerd naar 3 groepen: 'Ontevreden' antwoorden: 1,2 en 3, 'Noch tevreden, noch ontevreden' antwoord: 4 en 'Tevreden' antwoorden: 5,6 en 7.

Grafiek :: Algemene tevredenheid informatie antennes overheid [Vraag 460]

Van alle Nederlanders geeft slechts een kwart aan tevreden te zijn met de huidige informatie over antennemasten vanuit de overheid. De grootste groep bestaande uit 43% geeft aan ontevreden te zijn [zeer ontevreden: 9%, 18% ontevreden, 16% enigszins ontevreden]. Een derde blijft neutraal.

De grafiek laat zien dat naarmate de kennis over antennemasten toeneemt, men in grotere getale tevreden is met de informatie over antennes verkregen vanuit de overheid. Daarnaast is ook de groep die positief is ten aanzien van antennes en de groep die geen bezwaar heeft tegen plaatsing van een antenne, bovengemiddeld vaak tevreden [respectievelijk 33% en 32% vs. 25% totaal].

De ontevredenheid met de informatievoorziening vanuit de Rijksoverheid is zeer hoog onder hen voor wie antennes wel een issue vormen [51%] en zij die bezwaar hebben tegen plaatsing van een antennemast in de eigen woonwijk [60%].

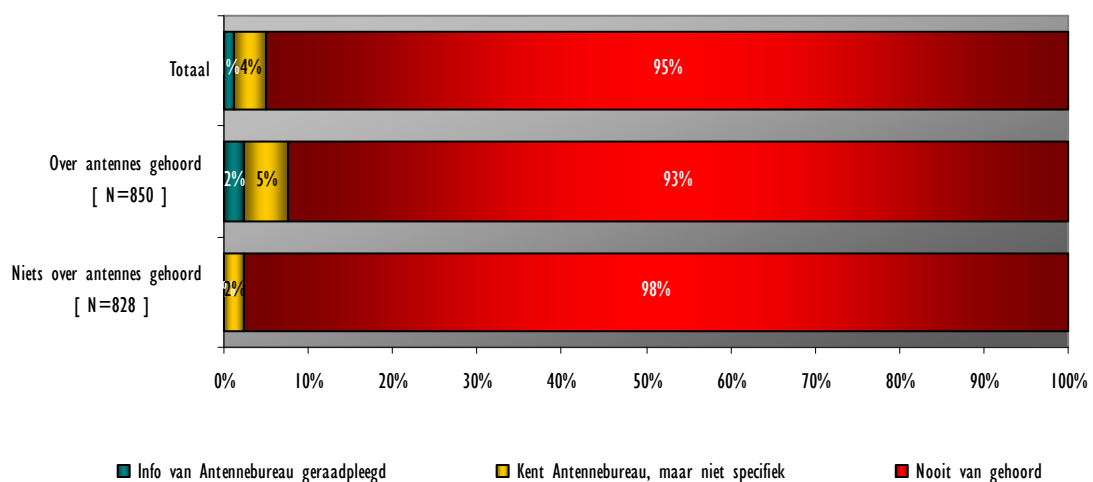
Nadere analyse toont verder aan dat mannen vaker tevreden zijn over de informatievoorziening over antennes van de overheid dan vrouwen [28% vs. 21%]. Daarnaast blijkt men naarmate het opleidingsniveau toeneemt in grotere getale ontevreden [laag: 35% vs. middelbaar: 44% vs. hoog: 46%].

[4.6.3] Het Antennebureau

In deze paragraaf staat het Antennebureau 'het centrale overheidsloket waar iedereen met vragen over antennes terecht kan', centraal. Eerst wordt de algemene bekendheid met dit overheidsloket behandeld. Daarna komt de bekendheid van een aantal folders en brochures aan de orde en vervolgens wordt de waardering van deze folders en brochures behandeld.

In de onderstaande grafiek wordt de bekendheid van het Antennebureau weergegeven.

Grafiek :: Bekendheid Antennebureau [Vraag 480]

Slechts een enkeling geeft aan wel eens informatie van het Antennebureau geraadpleegd te hebben [1%, N=23]. De groep die wel van het Antennebureau heeft gehoord, maar niet meer specifiek weet hoe of wat, is met 4% net iets groter [N=63]. De *totale bekendheid* van het Antennebureau komt hiermee op 5%. Echter, de grote meerderheid bestaande uit 95% heeft nog nooit van het Antennebureau gehoord.

De grafiek laat zien dat de bekendheid van het Antennebureau groter is, wanneer men aangeeft wel eens iets te hebben gehoord, gezien of gelezen over antennes dan wanneer dit niet het geval is [7% vs. 2%].

Nadere analyse laat zien dat mannen vaker dan vrouwen bekend zijn met het Antennebureau [7% vs. 4%]. Daarnaast blijkt de bekendheid toe te nemen naarmate het opleidingsniveau en het inkomen toenemen [laag: 3%, middelbaar: 4%, hoog: 7% en beneden modaal: 3%, modaal: 5%, boven modaal 7%].

Ook wordt niet aangetoond dat de kennis, houding of het gedrag ten aanzien van antennes van invloed is op de bekendheid van het Antennebureau. De groep die goed geïnformeerd is, is in 3% van de gevallen bekend met het Antennebureau. Van de groep die matig is geïnformeerd, is dit 6% en de groep die slecht tot niet geïnformeerd is, heeft in 3% van de gevallen wel eens van het Antennebureau gehoord.

Indien men zich zorgen maakt om straling is 6% bekend met het Antennebureau tegenover 5% van hen die zich hier geen zorgen over maakt. Maakt men bezwaar tegen plaatsing, dan is 6% bekend en indien men geen bezwaar maakt is dit 5%. Geen van de verschillen is significant.

Wel is de groep die op de hoogte is van het al dan niet aanwezig zijn van een antennemast in de eigen woonwijk significant vaker op de hoogte van het bestaan van het Antennebureau dan de groep die niet weet of er een antenne bij hen in de buurt staat [7% vs. 2%].

Alleen aan de respondenten die online zijn ondervraagd, is een aantal folders en brochures van het Antennebureau getoond. Hierbij is gevraagd of zij de desbetreffende folders of brochures wel eens hebben gelezen of bekeken. De resultaten staan in de onderstaande tabel.

Tabel :: Folders en brochures gelezen of bekeken [Vraag 490]

	Totaal	Over antennes gehoord	Niet over antennes gehoord
Alles over Antennes	2%	3%	0%
GSM- en UMTS-antennes	2%	2%	1%
Informatiemap Inzicht in antennebeleid	1%	2%	0%
Vraagbaak	1%	1%	0%
Een dialoog over de risico's tot stand brengen	1%	2%	0%
Nota Nationaal Antennebeleid	1%	1%	0%
Geen van deze	95%	93%	98%
Totaal N	1376	681	695
Totaal antwoorden	1403	705	698

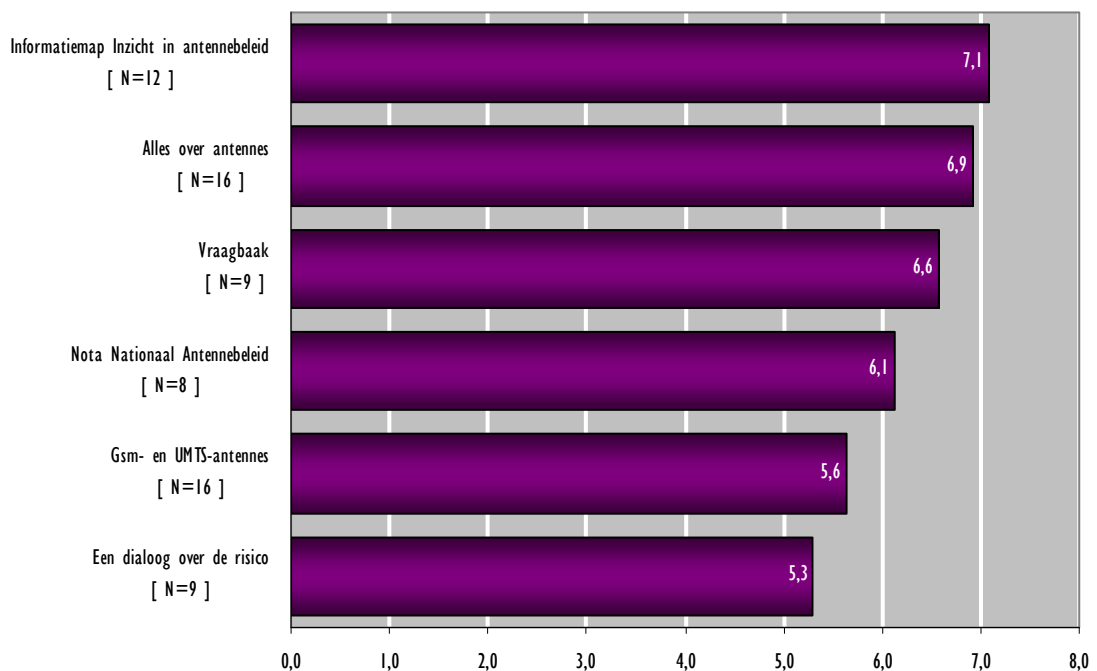
Gezien de lage bekendheid van het Antennebureau is het niet verbazingwekkend dat ook de folders en brochures nauwelijks bekend zijn: 95% geeft aan geen van de getoonde brochures of folders te hebben gelezen of ingezien. De brochures 'Alles over Antennes' en 'GSM en UMTS antennes' blijken beide bekend te zijn bij 2% van de ondervraagden. De overige folders en brochures zijn bij slechts 1% bekend. Uit de tabel is ook af te lezen dat wanneer men over antennes heeft gehoord de meeste brochures en folders bekender zijn dan wanneer men nog niets over antennes heeft gezien, gehoord of gelezen.

Nadere analyse laat nauwelijks verschillen zien vanwege het kleine aantal waarnemingen per subgroep. Desalniettemin moeten de volgende verschillen opgemerkt worden, aangezien ze ondanks het kleine aantal waarnemingen toch significant zijn: 'Alles over antennes' geniet een grotere bekendheid in de groep die goed geïnformeerd is dan in de groep die slecht tot niet geïnformeerd is [3% vs. 0%]. In de groep die aangeeft bij plaatsing van een antenne actie te gaan ondernemen is de bekendheid van de volgende folders of brochures groter dan in de groep die geen actie zal ondernemen: GSM en UMTS antennes [3% vs. 1%], Vraagbaak [2% vs. 1%] en Nota Nationaal Antennebeleid [2% vs. 1%].

Vervolgens is aan de kleine groep die de folders en brochures daadwerkelijk bekeken heeft, gevraagd de folders en brochures die zij kennen een rapportcijfer te geven.

Grafiek :: Rapportcijfer brochures en folders [Vraag 495]

De informatiemap 'Inzicht in antennebeleid' wordt van alle brochures en folders met het hoogste rapportcijfer gewaardeerd, namelijk een 7,1. 'Alles over Antennes' komt met een 6,0 op de tweede plaats. De relatief onbekende folders of brochures 'Vraagbaak' en 'Nota Nationaal Antennebeleid' krijgen respectievelijk een 6,6 en een 6,1 toegerekend. Net onder de 6 scoort de brochure 'GSM en UMTS antennes' [5,6]. En de enige folder die een onvoldoende, namelijk een 5,3 krijgt van haar gebruikers betreft 'Een dialoog over de risico's van elektromagnetische velden tot stand brengen'.

Nadere analyse laat verder geen relevante verschillen tussen subgroepen zien (mede) dankzij het kleine aantal waarnemingen per subgroep.

BIJLAGE

Key findings expert-interviews

Antenneperceptie

Ministerie van VROM

Kernuitkomsten inventariserende expertinterviews antenneperceptie onder burgers

Datum : 22-10-2008
Project : MOM-0801_AvW
Ref : 10418

[1.1] **Huidige situatie :: antennebeleid**

- 1 | Het eerste onderwerp dat tijdens de interviews aan bod is gekomen betreft het antennebeleid in het algemeen en de rol van de betrokken partijen hierin specifiek. Hierbij is vooral aandacht uitgegaan naar de taken die de betrokken partijen hebben naar de Nederlandse bevolking toe. Houd er bij het lezen rekening mee dat het aannames van de geïnterviewde partijen betreffen:
- 2 | **Economische Zaken** :: Zij zijn verantwoordelijk voor het stimuleren van de economische positie van Nederland. Met betrekking tot het antennebeleid houdt deze partij (middels het Agentschap Telecom) toezicht op de naleving van de blootstellingslimieten van EM-velden door antennes. Daarnaast zorgen zij er ondermeer via het Antennebureau voor dat burgers en gemeenten zo optimaal en eenduidig mogelijk geïnformeerd zijn;
- 3 | **VROM** :: Hier ligt de verantwoordelijkheid van de beoordeling en het bewaken van de effecten van het antennebeleid op mens en milieu (gezondheid en ruimtelijke ordening). Oftewel: het toezien op duidelijk kaders om zodoende de gevolgen voor volksgezondheid en ruimtelijke ordening op een acceptabel niveau te houden. Het huidige standpunt dat zij uitdragen is dat op basis van de huidige wetenschappelijke informatie geconcludeerd kan worden dat uit oogpunt van de volksgezondheid plaatsing van antennes verantwoord is zolang de door de Europese Commissie aanbevolen en in NL gehanteerde blootstellingslimieten niet worden overschreden;
- 4 | **Antennebureau** :: Is het centrale overheidsloket voor vragen over antennes (voor met name burgers en gemeenten). Doel is om snel en deskundig te kunnen antwoorden op 1. vragen over het gevoerde beleid (wet & regelgeving), 2. vragen van meer technische aard en 3. vragen met betrekking tot de gezondheid. Met de juiste deskundigheid op het gebied van antennes en gezondheid kan (pro-actief) op maatschappelijke zorgen worden ingespeeld. De website van het Antennebureau is veruit het belangrijkste communicatiemiddel naar burgers toe. Het Antennebureau neemt daarnaast ook zitting in voorlichtings- en informatiebijeenkomsten in gemeenten. Belangrijke taak van het Antennebureau is dan ook om onder de burgers een positieve houding ten aanzien van antennes en het antennebeleid te scheppen, door in alle openheid hierover alle beschikbare informatie te communiceren;
- 5 | **Gemeenten (vertegenwoordigd in VNG)** :: Zij moeten, rekening houdend met de wensen van de burgers, de plaatsing van antennes door operators realiseerbaar maken. Derhalve hebben de gemeenten een belangrijk informatie- en voorlichtingsfunctie naar bewoners toe. Het Antennebureau heeft hiervoor 'actief' alle gemeenten in Nederland voorlichtinGSMateriaal en informatiepakketten toegestuurd om hier beter mee om te gaan;
- 6 | **Operators (vertegenwoordigd in Monet)** :: Hebben als voornaamste prioriteit het plaatsen van antennes om hun 'business' draaiende te houden. Hiervoor is het noodzakelijk dat er in de toekomst nog zeker 9000 GSM en/of UMTS antennes bij geplaatst zullen moeten worden. Dat antennes geaccepteerd worden door burgers is dus van groot belang voor ze. In zeer nauwe samenwerking met de gemeenten proberen de operators bij de plaatsing van antennes zoveel mogelijk rekening te houden met de burgers. Zo worden plaatsingsplannen gemaakt en zijn ook de operators aanwezig bij de voorlichtingsbijeenkomsten georganiseerd door de gemeenten.

[1.2] De reacties & vragen vanuit de maatschappij

Aan de geïnterviewden is vervolgens gevraagd met welke reacties uit de maatschappij men zoal te maken heeft (gehad). Het valt op dat de geïnterviewden van mening zijn dat veruit de meeste vragen die zij krijgen gerelateerd zijn aan de ongerustheid die bestaat over de mogelijke effecten van de radiogolven van GSM en UMTS antennes op de volksgezondheid.

Houd eveneens bij onderstaande beschrijvingen rekening met het gegeven dat deze zijn gebaseerd op aannames en ervaringen van de geïnterviewden.

Huidige stand van zaken m.b.t. reacties & vragen vanuit de maatschappij ::

Volgens de geïnterviewden is er een kleine groep die heel hard schreeuwt en vooral bang is voor effecten van de straling op de volksgezondheid. Het is een soort 'rondtrekkend circus' dat overal weer opdrukt: het betreft steeds weer dezelfde groep mensen. In plaats van de bewoners bezoekt deze groep geregeld de informatie- en voorlichtingsbijeenkomsten die door gemeenten worden georganiseerd. Het lijkt bijna een professionele organisatie die dus op landelijk actief is en derhalve in de landelijke media vaak het gezondheidsissue aankaart.

Tegenover bovengenoemde groep lijken kleine lokale actiegroepen te staan die veelal tegen het plaatsen van antennes zijn met het oog op ruimtelijke ordening en 'landschapvervuiling'. Zij hanteren dus niet het gezondheidsargument dat veel meer door de landelijke actiegroepen naar voren wordt gebracht.

Het beeld dat momenteel heerst ten aanzien van antennes lijkt genuanceerder te zijn dan een aantal jaar geleden (na 2004). Er komen van alle betrokken partijen minder vragen en minder extreme reacties binnen. Hieraan ten grondslag kunnen de volgende oorzaken liggen (of een combinatie hiervan):

- ∴ Omdat mobiel bellen steeds belangrijker wordt, lijkt het besef van de noodzaak van mobiele communicatie en antennes steeds meer door te dringen. Mensen leggen zich erbij neer;
- ∴ De nieuwheid is er van af: mensen hebben inmiddels door dat om goed mobiel te kunnen bellen antennes nodig zijn. Er staan overal al antennes en of er nu nog een paar bij komen, maakt dan ook niet meer uit;
- ∴ De investeringen vanuit de Rijksoverheid wat betreft de voorlichting en informatieverschaffing met name door het Antennebureau hebben hun vruchten afgeworpen. Gemeenten zijn beter geïnformeerd en kunnen op hun beurt de burgers beter voorlichten, informeren en doorverwijzen (Antennebureau);
- ∴ Burgers weten zelf op internet hun weg naar het Antennebureau wel te vinden. Het Antennebureau heeft immers voor het eerst in tijden meer 'hits' dan StopUMTS.nl;
- ∴ Er zijn andere zaken, vergelijkbaar met de straling van antennes, waaraan nu naar verwachting meer aandacht besteed zal worden. Voor deze zaken is het, net als van de straling van antennes, nog niet echt bewezen dat het schadelijk is, maar wordt er wel gespeculeerd over mogelijke effecten op de volksgezondheid. Het zou kunnen zijn dat ze op dit moment de aandacht van antennes en straling afleiden. Denk hierbij bijvoorbeeld aan:
 - Straling die uit mobiele telefoons zelf komt (de zogenaamde SAR waarden);
 - (Elektrische straling van) hoogspanningslijnen;
 - Effecten van fijnstof in de lucht;

- Effecten van het gebruik van (giftige) bestrijdingsmiddelen in land- en tuinbouw;
- Genetisch gemanipuleerd voedsel;
- Gebruik nanotechnologie in voedsel (smaakmodificatie & inkapseling);
- Bouwen van nieuwe kerncentrales om energie op te wekken.

Tijdelijke aandachtsverslapping of definitief?

Momenteel is er wellicht een soort moeheid opgetreden om telkens weer ophef te maken over iets dat vervolgens toch weer weerlegd wordt middels onderzoeken. De meningen zijn verdeeld of het 'antenneprobleem' nu langzaam helemaal geen issue meer zal zijn, of dat het zo weer de kop op kan steken als er ergens weer (lokaal) ophef is. Toch is er recentelijk weer een Belgisch onderzoek over de gevaren van straling gepubliceerd, maar hieraan is zeer weinig aandacht besteed in de media.

Geen Postbus 51 campagne

Ook in de (landelijke) media wordt er nauwelijks nog aandacht aan de plaatsing van antennes voor draadloze communicatie besteed. In 2004 was de onrust het grootst. Destijds is er gesproken over een Postbus 51 campagne, maar deze is afgeraden om 2 redenen: Er is slechts een kleine groep waaronder de plaatsing van antennes echt onrust teweeg brengt. Om te voorkomen dat 'slapende honden wakker gemaakt worden' is besloten alleen informatie beschikbaar te stellen voor de groep die hierin geïnteresseerd is. De tweede reden is dat deze kleine groep de behoefte heeft aan zeer specifieke informatie waarvoor een Postbus 51 campagne ook niet het juiste middel is.

Vertrouwenspositie

De overheid heeft te maken met steeds kritischer burgers die het idee hebben dat de overheid toch al alles van hen weet (Big Brother). Het enige wat de Rijksoverheid kan doen, is *openheid en transparantie* behouden in alle activiteiten rondom het uitvoeren van het Antennebeleid. Alleen daarmee kunnen zij het vertrouwen van de burgers behouden of winnen. Het beeld dat de overheid schept, blijft daardoor genuanceerd. De overheid zal daarom nooit kunnen roepen: "Straling van antennes is niet gevaarlijk!". Dit in tegenstelling tot de tegenstanders in de media die minder genuanceerd roepen "Straling van antennes is gevaarlijk!". Naast het open en transparant communiceren, hanteert de overheid ook nog de volgende middelen om bij de burger vertrouwen te wekken: Antennebureau, Kennisplatform, onderzoeksprogramma EMV en de Klankbordgroep.

Naast de overheid twijfelen ook de andere betrokken partijen aan het vertrouwen dat de burgers in hen hebben. Wordt het Antennebureau bijvoorbeeld wel als 'onafhankelijk' beschouwd of ziet men het eerder als 'propaganda van de overheid'?

De operators vertegenwoordigd in Monet hebben te maken met hun belangenpositie. Het is niet geloofwaardig wanneer zij gaan roepen dat niemand bang hoeft te zijn voor de straling van antennes. Zij hebben immers economische belangen bij het plaatsen van antennes. Daarom achten zij zichzelf niet in de juiste positie om bij te dragen aan het creëren van draagvlak voor antennes. Zij beschouwen dit meer als een taak van de overheid.

[1.3] Kennis die niet mag ontbreken bij burgers

In de interviews zijn een aantal onzekerheden naar voren gekomen betreffende de kennis die bij burgers aanwezig is ten aanzien van antennes in het algemeen en het antennebeleid in het bijzonder. Hieronder worden deze opgesomd. In de vragenlijst die aan de burgers voorgelegd zal worden, zullen de belangrijkste kennisonderdelen uit dit rijtje opgenomen worden.

- 1 | Voor het gebruik van je mobiele telefoon is het noodzakelijk dat er GSM en UMTS antennes zijn;
- 2 | Voor het gebruik van steeds nieuwere toepassingen m.b.t. draadloze communicatie is het noodzakelijk dat er steeds meer antennes geplaatst worden;
- 3 | Voor het hebben van een kwalitatief hoogwaardig netwerk (overall bereik) is het nodig dat op meerdere plaatsen verspreid in onze leefomgeving antennes staan;
- 4 | Wanneer ergens weinig antennes staan, zullen deze harder moeten 'stralen';
- 5 | Draadloze communicatie, waarvoor antennes nodig zijn, omvat niet alleen mobiel bellen, maar wordt ook ingezet voor:
- 6 | Medische toepassingen om sneller en beter zorg te kunnen verlenen;
- 7 | Burgeralarm mogelijk te maken om een veilige samenleving te waarborgen;
- 8 | Mobiel werken mogelijk te maken zodat bijv. files omzeild kunnen worden;
- 9 | Nieuwe vormen van onderwijs mogelijk maken.
- 10 | De overheid stimuleert enerzijds het gebruik van innovatieve toepassingen van draadloze communicatie. De overheid wil anderzijds dat de gezondheid, het leefmilieu en de veiligheid niet in het geding komen;
- 11 | De overheid voert op dit gebied (zie puntje f.) een zorgvuldig samengesteld antennebeleid;
- 12 | Het voorkomen van negatieve effecten op de gezondheid is door de Rijksoverheid gewaarborgd door de gehanteerde blootstellinglimieten;
- 13 | Men kan bij het Antennebureau terecht voor alle vragen aangaande antennes;
- 14 | De Rijksoverheid (VROM) heeft een Kennisplatform EVM en onderzoekprogramma Elektromagnetische Velden & Gezondheid ingesteld, om burgers en werknemers te helpen wetenschappelijk onderzoek over elektromagnetische velden en gezondheid te begrijpen en op waarde te schatten. (Hierin zijn vertegenwoordigd: TNO, KEMA, GGD, Agentschap Telecom & ZonMw);
- 15 | Het is op dit moment niet onomstotelijk bewezen dat de straling van antennes, nodig voor draadloze communicatie, schadelijk is;
- 16 | Metingen van de veldsterkte in woongebieden hebben uitgewezen dat de straling nog ruim 30-40% onder de gehanteerde norm valt. Resultaten van deze meting zijn op de site van het Antennebureau te raadplegen;
- 17 | In andere landen liggen de blootstellinglimieten niet lager.

[1.3] Verifiëren of de volgende aannames juist zijn ::

Door de geïnterviewden zijn een aantal aannames uitgesproken welke geverifieerd zullen worden onder burgers. Hiervoor zal dus een aantal van deze opgenomen worden in de vragenlijst.

- 1 | Enerzijds wensen burgers en bedrijven te beschikken over foutloos en snel functionerend draadloze infrastructuur, anderzijds wenst men zo min mogelijk (liefst geheel niet) te worden geconfronteerd met antenne-installaties in de directe nabijheid van de eigen leef- of werkomgeving;
- 2 | Mensen hebben bij de straling van antennes (GSM en UMTS) een ander gevoel dan bij Wifi, wekkerradio en magnetron. (Terwijl dit ook EM-velden zijn);
- 3 | Belangrijkste zaken die mensen willen weten als ze in aanraking komen met antennes, zijn: 1. Kan de straling kwaad? 2. Kloppen de onderzoeken? 3. Waar kan ik informatie krijgen? en 4. Kan er iets aan worden gedaan (wie helpt en welke procedures gelden er?);
- 4 | De mate waarin iets als een risico wordt beleefd hangt samen met 2 dingen: 1. de mate waarin men zelf invloed op iets heeft of er zelf over (aanschaf/plaatsing) beslist heeft. En 2. de mate waarin men er zelf belang of voordeel bij heeft;
- 5 | Indien burgers te maken krijgen met de plaatsing van antennes kloppen burgers vaak als eerste aan bij de gemeente voor informatie. Hier krijgen zij de gewenste informatie of worden doorverwezen naar een partij (veelal Antennebureau) waar zij de juiste informatie kunnen vinden;
- 6 | Indien burgers informatie zoeken over antennes en straling raadpleegt men het internet;
- 7 | De openheid en transparantie die de Rijksoverheid hanteert in alle communicatie rondom het Antennebeleid zorgt voor vertrouwen onder burgers;
- 8 | De burgers twijfelen aan de onafhankelijkheid van de Rijksoverheid als het gaat om de gevaren omtrent straling van antennes. Ze vragen zich af “Hebben ze wel echt het beste met ons voor, of vinden ze de economische belangen misschien toch zwaarder wegen?”;
- 9 | Burgers verwachten niet van de Rijksoverheid dat er een Postbus 51 of andere voorlichtingscampagne wordt opzet om hen te informeren over straling van antennes, daarvoor is 1. het probleem op dit moment niet actueel genoeg, 2. geen aanleiding omdat er geen gevaren zijn, 3. geen aanleiding omdat men de weg wel weet te vinden (naar Antennebureau) als informatie nodig is;
- 10 | Het is de taak van de Rijksoverheid om de juiste informatie over antennes en straling beschikbaar te hebben voor een ieder die daarin geïnteresseerd is;
- 11 | Het is de taak van de Rijksoverheid iedere Nederlander (actief) te informeren over antennes en straling;
- 12 | Men verwacht door de gemeente op de hoogte te worden gesteld wanneer er een antenne in hun omgeving wordt geplaatst (ook bij vergunningvrije antennes);
- 13 | Men verwacht door de mobiele operator op de hoogte te worden gesteld wanneer er een antenne in hun omgeving wordt geplaatst (ook bij vergunningvrije antennes);
- 14 | Burgers verwachten van de mobiele operators dat zij hen informeren over de noodzaak tot uitbreiding van de antennennetwerken en hoe dit aangepakt gaat worden;

- 15 | De huidige consument wil in een 'No-risk' maatschappij leven en daar moet de Rijksoverheid voor zorgen;
- 16 | Verhalen en ervaringen van familie, vrienden en/of kennissen over mogelijke effecten van straling zijn geloofwaardiger dan informatie van de gemeente, hier wordt namelijk meer waarde aan gehecht;
- 17 | Als het gaat om mogelijke gevaren van straling wekt een persoonlijke, face-to-face aanpak meer vertrouwen bij burgers dan een informatieve folder;
- 18 | Het is wenselijk meer metingen naar stralingsniveaus uit te voeren verspreid over een groter deel van Nederland en de resultaten van deze metingen voor iedereen inzichtelijk te maken: Dus nog meer openheid hieraan te geven. Dit zal leiden tot meer acceptatie;
- 19 | De Nederlandse bevolking kan als het gaat om de houding ten aanzien van antennes, opgedeeld worden in een 3-tal groepen. Het gepercipieerde gezondheidsrisico is hierin de belangrijkste onderscheidende factor:

Groep 1 :: Actieve tegenstanders

- 1 | Deze groep is zich bewust van straling/aanwezigheid antennes en ervaart veelal een gezondheidsrisico en/of 'landschapvervuiling'. Onder deze groep heerst een redelijk hoge actiebereidheid. Natuurlijk vallen actiegroepen als Stop UMTS en de Stichting EHS hieronder. Mensen binnen deze groep zijn naar verwachting wat ouder dan de mensen in de andere groepen (40+) en zijn ook in relatief veel gevallen arbeidsongeschikt en niet zelfstandig.
- 2 | Dit is de kleinste groep, bestaande uit tussen de 1-10% van de Nederlandse bevolking;

Groep 2 :: Actieve voorstanders

- 1 | Deze groep is zich bewust van straling/aanwezigheid antennes en ervaren geen gezondheidsrisico. Het betreft de groep mobiele 'veel gebruikers': zij hechten een dermate hoog belang aan mobiel bellen, de uitbreiding van draadloze netwerken en nieuwe technologieën dat dit opweegt tegen eventuele effecten van straling. "Als de telefoon het maar doet". Deze groep bestaat naar verwachting uit veel jongeren;
- 2 | Dit is een relatief kleine groep, bestaande uit 1-10% van de Nederlandse bevolking;

Groep 3 :: Onwetenden

- 1 | Deze groep is zich niet bewust van straling/aanwezigheid antennes en ervaart dus ook geen gezondheidsrisico. Deze groep kan zich waarschijnlijk nog opdelen in 2 subgroepen:
- 2 | Een groep die zich nooit druk heeft gemaakt om antennes/straling omdat men er nooit mee in aanraking is geweest. Wellicht dat men zich er in gaat verdiepen wanneer men ermee in aanraking komt. In dat geval zal een verschuiving plaatsvinden naar groep 1 of 2. Deze groep is dus nog redelijk beïnvloedbaar;
- 3 | Een groep die zich helemaal niet interesseert in straling en antennes en zich hierin ook nooit gaat verdiepen. Deze groep is dus niet beïnvloedbaar.

- 4 | Veruit de meeste Nederlanders bevinden zich (nog) in groep 3. Dit zal rond 80% -90% van de Nederlandse bevolking zijn;
- 5 | De verwachting voor de toekomst is dat groep 3a zich dus wellicht nog een mening gaat vormen. Door de aanwezigheid van het Antennebureau is de kans dat men 'tegenstander' wordt kleiner. De ontwikkeling naar een positieve beeldvorming ten aanzien van antennes is waarschijnlijker. Men zal er wellicht ook gewoon gewend aan raken dat antennes deel uit maken van de maatschappij.

[1.4] Aanvullend info ::

- 1 | ZonMV :: Zij houden een risicoperceptie onderzoek waarbij de parameters in kaart gebracht worden die een rol spelen bij de 'angst' voor EMV.
- 2 | Wij hebben contact gehad met Daniëlle Timmermans de projectleider van dit onderzoek. Zij heeft ons meegedeeld dat momenteel bijna alle focusgroepen gehouden zijn. Er zijn derhalve nog geen resultaten gepubliceerd. De analyse is in volle gang. Desalniettemin lijkt het ons zeer interessant om kennis over dit onderwerp uit te wisselen. Daarom hebben we een interview met Daniëlle Timmermans aangevraagd. We hopen de resultaten uit dit interview nog mee te kunnen nemen in de samenstelling van de vragenlijst.

Amsterdam :: 2009